

Documentos

O futuro das pensións.

Galiza, Estado español
e Europa

3

Lidia Senra Rodríguez

Deputada no Parlamento Europeo

OFICINA EN GALIZA

Rúa do Hórreo, 60. Entrechán.
Santiago de Compostela

OFICINA EN BRUXELAS

Parlamento Europeo,
WIB 02M025, Rua Wiertz, 60.
1047, Bruxelas (Bélxica)

TELÉFONOS

Lidia Senra:

0034 609 845 861

Oficina Bruxelas:

0032 228 474 14

Comunicación Bruxelas:

0034 698 108 434

Oficina Galiza:

0034 881 817 443 /

0034 698 120 268

Comunicación Galiza:

0034 698 144 067

www.lidiasenra.gal

 LidiaSenraRodriguez

 @LidiaSenra

 @AGEuropa

 AGE en Europa

Polo dereito a unha vida digna e independente tamén na vellez

Lidia Senra Rodríguez

**Deputada galega no Parlamento Europeo, membro
do Grupo da Esquerda Unitaria Europea/Esquerda
Verde Nórdica (GUE/NGL)**

Polo dereito a ter unha vida digna e independente tamén na vellez, dicimos SI ás pensións públicas dignas; dicimos NON aos produtos de pensións individuais. Os orzamentos públicos deben garantir este dereito a todas as persoas.

Non podemos consentir que se aniquilen as conquistas sociais que foron froito da loita da clase traballadora. Falo de conquistas acadadas a base de moito esforzo e sacrificio persoal; falo de loitas que supuxeron represión, persecución, cárcere e mesmo a morte para moitas persoas e que posibilitaron que hoxe moitas e moitos de nós poidamos desfrutar deses dereitos. Por iso, non podemos permitir a volta atrás, débémolles a quen loitou antes que nós, a nós mesmas e ás xeracións vindeiras. A defensa a día de hoxe dos sistemas públicos de pensións e dunhas pensións dignas ten que ser irrenunciábel.

Neste sentido, a nosa posición sobre o Produto Paneuropeo de Pensións Individuais (PEPP) impulsado pola Comisión Europea (CE) foi de rexeitamento total desde un inicio, e

así o manifestamos coa presentación dunha emenda na cal lle pediamos á Comisión a retirada da proposta de Regulamento e a elaboración dunha nova proposta para apoiar os Estados membros para reforzar os sistemas públicos de pensións e as pensións públicas dignas. O porqué desta posición está clara: Porque non podemos permitir que chegar á xubilación supoña para moitas persoas entrar na pobreza.

O artigo 25 da Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea di: «A Unión recoñece e respecta o dereito das persoas maiores a levar unha vida digna e independente e a participar na vida social e cultural». Tamén o artigo 34 desta mesma carta di: «A Unión recoñece e respecta o dereito de acceso ás prestacións da Seguridade Social e aos servizos sociais que garanten unha protección en casos de maternidade, enfermidade, accidentes laborais, dependencia ou vellez, así como en caso de perda de emprego, segundo as modalidades establecidas polo Dereito comunitario e as lexislacións e prácticas estatais».

Poderíamos pensar que a Unión está a ser garante destes Dereitos e que as súas políticas están sendo encamiñadas a conseguir estes obxectivos. No entanto, a realidade é que as e os dirixentes da Unión están inmersos nunha construción europea neoliberal e, neste proceso, van deixando de lado os Dereitos Humanos e os Dereitos recoñecidos na súa propia Carta de Dereitos Fundamentais. Desta maneira e pouco a pouco, van convertendo en lei todos e cada un dos intereses do capital. Non hai máis que lembrar como xa pretenderon darlle aval constitucional ao neoliberalismo co ‘Tratado polo que se establece unha Constitución Europea’, que non foi adiante porque foi rexeitado nos referendos de Francia e Holanda.

No caso que nos ocupa, os dereitos que se recoñecen na Carta ás persoas maiores deben pasar, en primeiro lugar, por sistemas públicos de pensións e pensións públicas dignas e suficientes para poder levar esa vida digna cando nos xubilamos. Para logralo, os obxectivos da Unión deberían ser pór a disposición os instrumentos necesarios e traballar cos Estados membro para garantir as pensións públicas dignas. Non obstante,

está a facer todo o contrario. A Unión leva anos impondo aos Estados membros, e sobre todo a aqueles intervidos pola TROIKA como é o Estado español, a través dos Memorandos de entendemento e das recomendacións do Semestre Europeo, reformas laborais, reformas de pensións e da Seguridade Social que teñen como consecuencia a perda de dereitos conquistados hai anos pola loita da clase traballadora. Isto tradúcese na rebaixa das contías, na perda de valor adquisitivo das pensións, no aumento da idade de xubilación, na introdución de repagamentos sanitarios, na deficiente atención á dependencia... Todo isto seguindo o mandado do Banco Mundial e do Fondo Monetario Internacional (institucións do capitalismo).

Agora, a Comisión Europea co mandato do Consello dá un paso máis para favorecer o mercado de capitais coa súa proposta de Regulamento para a creación dun Produto Paneuropeo de Pensións Individuais. A Comisión trata de crear un mercado da Unión Europea para os promotores de Plans de Pensións Individuais e non lle importa pór en risco os aforros de miles de persoas, incitándoas a investir en produtos de risco con tal de mobilizar este diñeiro para beneficiar as grandes empresas do ramo (bancos, compañías de seguros, xestores de activos, empresas de investimento, etc.). A propia Comisión di na exposición de motivos desta proposta de Regulamento que «o valor de mercado das pensións individuais pasaría de 0,7 billóns de euros a 2,1 billóns de euros de aquí ao ano 2030; fronte a 1,4 billóns de euros se non se crease ese PEPP». E non escatiman esforzos, a pesar de ter imposto aos estados un teito para o gasto público que se traduce en recortes en servizos públicos básicos como o ensino ou o servizo de saúde, non dubidan en recomendar aos Estados que sigan detraendo recursos públicos mediante os incentivos fiscais para favorecer a contratación deste Produto.

Di a Comisión tamén na exposición de motivos que «ampliar a cobertura (é dicir, ampla dispoñibilidade e maior aceptación) das pensións complementarias podería desempeñar un papel clave nos ingresos de xubilación, en particular cando as pensións públicas poidan ser inadecuadas, e que debe-

rían fomentarse mediante os medios oportunos, en función do contexto estatal». Isto é tremendamente discriminatorio pois ter un nivel adecuado de pensión de xubilación vai depender da capacidade de aforro individual e, no noso caso, o futuro que se albisca é tremendamente escuro para a inmensa maioría, xa que pouca capacidade de aforro pode haber nunha situación de enorme desemprego, de gran precariedade laboral, con traballadoras e traballadores pobres e con prezos agrícolas por baixo dos custos reais de produción. O lóxico sería adoptar políticas para combater as causas polas que as pensións públicas son insuficientes, empezando por botar abaixo as reformas laborais e de pensións impostas polas santo-sacras institucións do capitalismo, sostidas polos partidos maioritarios nos gobernos dos Estados membro da Unión Europea, así como establecer políticas agrarias que garantan prezos dignos.

Sostén tamén a Comisión que a proposta respecta o principio de igualdade entre homes e mulleres recoñecido pola Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea. Isto por suposto é falso. O Produto Paneuropeo de Pensións Individuais vai facer aumentar a fenda de xénero, xa existente na actualidade. As mulleres percibimos menor salario, somos titulares de explotacións agrícolas máis pequenas e somos discriminadas na percepción das axudas da Política Agrícola Común. Polo tanto, temos menor capacidade de aforro e no contexto agrícola, como sempre, en caso de haber algunha capacidade de aforro e ter que priorizar algún membro da parella, será o home o que contrate a pensión privada.

Esta proposta é un paso máis no abandono por parte dos gobernos das políticas públicas e de instrumentos básicos para a necesaria redistribución da riqueza que entre todas e todos xeramos na sociedade, para converterse en meros xestores dos intereses das grandes corporacións, da especulación capitalista, e favorecer a concentración da riqueza en moi poucas mans.

Con este panorama, o Parlamento Europeo aprobou xa a súa posición con respecto ao PEPP na Comisión de Economía cos votos a favor do Partido Popular Europeo (PPE), dos Reformistas e Conservadores Europeos (ECR), os liberais (ALDE) e

os VERDES/ALE. Aínda que introduce algunhas emendas que melloran a proposta inicial da CE, no esencial o certo é que non varía moito da proposta da Comisión.

De destacar é a présa que teñen tanto a Comisión Europea como o Parlamento Europeo por sacar adiante este Produto. A Comisión afirma na exposición de motivos que unha das razóns pola cales propón un Regulamento e non unha Directiva é porque un Regulamento é de aplicación directa en todos os Estados membros e que, polo tanto, aceleraría o desenvolvemento do Produto Paneuropeo de Pensións Individuais e permitiría atender con maior rapidez a necesidade de incrementar o aforro destinado ás pensións de xubilación e aos investimentos no contexto da unión dos mercados de capitais.

No caso do Parlamento, a Comisión de Economía impediu que se votase no pleno antes de pasar á negociación. Isto é totalmente antidemocrático, xa que impide que o conxunto dos deputados e deputadas poidamos introducir emendas para o debate en sesión plenaria e votar a posición do Parlamento. Deste xeito, argallan unha situación para evitar o risco de que a proposta de PEPP puidese ser rexeitada, xa que podería haber deputados e deputadas dos diferentes grupos que votasen en contra e o Parlamento rexeitase este proxecto da CE, máxime tendo en conta que a posición do Grupo dos Socialistas e Demócratas (S&D) foi a abstención.

No momento de escribir este texto, o Produto Paneuropeo de Pensións Individuais está na fase de negociación interinstitucional, coñecida como trílogo (Consello, Parlamento, Comisión) e a intención é acadar un acordo entre as tres institucións antes de que remate o ano 2018. O texto do acordo someterase a votación no Pleno do Parlamento Europeo e nós seguiremos traballando para votalo abaixo e votaremos en contra no pleno.

Para debater e informar en Galiza e pór sobre a mesa todas estas cuestións que nos afectan tanto e que se están tratando nos despachos das institucións europeas de costas á maioría da xente, a finais de setembro do 2018 organizamos en Santiago de Compostela unhas xornadas tituladas 'O futuro

das pensións. Galiza, Estado español e Europa’. Agora, decidímonos a editar este libro, que recolle textos elaborados polas persoas que participaron como relatoras naquelas interesantes xornadas, co obxectivo de poder compartilas e difundir coñecementos e elementos e argumentos para continuar o debate e a loita.

Vaia por diante o meu maior agradecemento a todas e todos os que fixeron posíbel coas súas achegas este libro, e tamén a todas as persoas que participaron naqueles días de xornadas en Compostela. Grazas tamén ao Movemento Galego pola Defensa das Pensións Publicas (MODEPEN) pola súa loita, o seu compromiso e a súa colaboración neste e noutros eventos.

Xornadas

O futuro das pensións. Galiza, Estado español e Europa

—
28 e 29 de setembro do 2018
Palacio de Congresos (Sala Obradoiro),
Santiago de Compostela

Os relatorios

1

**Experiencias
de países
europeos nos
que se aplicaron
os memorandos
«de rescate»**

En Grecia, os acredores e os gobernos que asinaron os tres memorandos «de rescate» demoleron as pensións, o sistema de seguridade social e levaron ás persoas pensionistas ao empobrecemento

Dimítris Stratoúlis

Membro da Secretaría Política de Unidade Popular de Grecia. Científico legal e político. Doutor na Universidade de Dereito de Atenas en Relacións Industriais. Ex ministro de Seguridade Social. Ex deputado do Parlamento Grego

Queridas e queridos camaradas:

Moitas grazas polo convite. En nome da Unidade Popular, transmítovos os saúdos máis cordiais e os mellores desexos de que esta publicación sexa un éxito.

A Unión Europea e a Eurozona promoven cunha ideolóxica persistencia o modelo neoliberal de desregulación do mer-

cado laboral e a substitución dos sistemas de seguridade social públicos e redistributivos, de repartición, por sistemas privados e de capitalización multipliares.

As políticas neoliberais e os memorandos que se aplicaron nos países do sur pobre de Europa, co suposto obxectivo de rescatalos, pero na realidade para sometelos a unha dura austeridade, transferiron as cargas á clase traballadora, ás persoas empregadas e ás pensionistas. Isto foi un desastre social e humanitario para Grecia.

Os tres memorandos de austeridade que se aplicaron en Grecia aumentaron as cotizacións das persoas traballadoras á seguridade social, reduciron as pensións actuais, aumentaron o limiar da idade de xubilación, reduciron a financiación pública da seguridade social e potenciaron as características de financiación privada á vez que limitaban as públicas e redistributivas.

En Grecia, en concreto, desde 2010 ata hoxe, coa aplicación dos tres memorandos de cooperación coa Unión Europea, o Fondo Monetario Internacional e o Banco Central Europeo, todos os gobernos recortaron a subministración de pensións principais e complementarias así como doutras prestacións de xubilación, 26 veces, chegando ao 50%. Nin as persoas discapacitadas ou as pensionistas de rendas moi baixas, que reciben 300 ou 500 euros ao mes, ficaron excluídas.

Mediante estes recortes, as persoas pensionistas do noso país perderon máis de 52.000 millóns de euros. Prevese que se aplicarán novos recortes de ata o 25% en xaneiro de 2019.

Estes novos recortes farán que as pensionistas perdan outros 20.000 millóns de euros para o ano 2022, que se suman aos que xa perderon durante os últimos oito anos. Os recortes irán dos 45 aos 350 euros ao mes, o que significa que perderán ata dúas pensións por ano. É máis, para o 1 de xaneiro de 2020, todas as persoas empregadas e pensionistas perderán unha cantidade engadida de 650 euros ao ano, isto é, outro salario ou pensión, debido á redución de ata o 40% do limiar de rendas exentas de impostos.

A partir de 2022 imporanse novas reducións nas pensións para que o país chegue ao ruinoso superávit primario anual do

2,2% do PIB, ao que xa se comprometeu o goberno actual cos acredores ata 2060!

Coas políticas de austeridade dos memorandos «de rescate», ademais das rendas das pensionistas, os ingresos da seguridade social diminuíron en decenas de miles de millóns de euros e isto debilitou a súa viabilidade e base económica.

Isto debeuse ás reducións drásticas en salarios (ata o 28%), ao grande aumento do desemprego e ao auxe do emprego precario –principalmente o emprego a tempo parcial e o emprego non declarado e non asegurado–, e mais ás grandes reducións na financiación estatal da seguridade social pública, que caeu dos 18.000 aos 12.000 millóns de euros a ano e se preve que caia ata os 10.000 millóns de euros..

Ademais, a Implicación do Sector Privado (PSI), o recorte de 2012, danou os bonos públicos sostidos como activos polos fondos da seguridade social.

Xa que logo, ten sentido dicir que os tres memorandos de austeridade levaron ao derrubamento do sistema público da seguridade social e emprobreceron as persoas pensionistas.

De se aplicaren os seguintes recortes, aos que xa se comprometeu o goberno cos acredores, a partir do un de xaneiro de 2019, non é esaxerado dicir que as persoas pensionistas se verán abocadas a un xenocidio social.

A necesidade de coordinación da esquerda e das loitas sociais a nivel europeo

Na miña opinión, o sistema neoliberal desenvolvido na Unión Europea non se pode reformar. Coas loitas das forzas de esquerda e dos movementos sociais, debemos abolir o sistema e establecer un novo marco de cooperación igualitaria entre os pobos e países independentes e soberanos de Europa.

Ao mesmo tempo, paréceme importante calquera iniciativa paneuropea común que xurda das forzas políticas e dos movementos sociais democráticos e progresistas para póren en xaque a armazón neoliberal da UE e a Eurozona.

No que respecta ao sistema da seguridade social, as forzas de esquerda e os movementos sociais poden e deben buscar

obxectivos comúns que vaian alén das particularidades deste eido en cada país. Tales áreas comúns de reivindicación poderían ser:

- A abolición da austeridade e a promoción dun plan de desenvolvemento que beneficie o pobo, cree postos de traballo estables, redistribúa as rendas e promova os dereitos da poboación traballadora e pensionista.
- O fomento do emprego, impulsado principalmente pola redución significativa das horas de traballo e por políticas que promovan o pleno emprego estable, no canto do precario, políticas que creen novos postos de traballo no sector social, nos ámbitos do ambiente e da calidade de vida.
- A integración social e económica das persoas inmigrantes con seguridade social e dereitos sociais plenos.
- A limitación radical do traballo non declarado e sen cotización.
- A abordaxe do problema demográfico con políticas sociais públicas que apoién as familias e a mocidade.
- O apoio dos sistemas de seguridade social redistributivos nos que se sostén a solidariedade interxeracional, entre persoas empregadas e desempregadas, empregadas e pensionistas.
- A potenciación, non só da eficiencia e eficacia das pensións (isto é, pensión dignas), senón tamén da sustentabilidade dos sistemas públicos de seguridade social coa suficiente financiación tripartita (isto é, das persoas empregadoras, das empregadas e do estado).

Propostas alternativas para o sistema grego de seguridade social

O sistema de seguridade social de Grecia non desembolsa grandes sumas nas pensións, como afirman falsamente a UE, a Eurozona e o FMI.

Pola contra, o gasto público en pensións diminuíu drasticamente nos oito anos de memorandos de austeridade.

Ademais, os ingesos do sistema caeron de forma significativa como xa expliquei polo miúdo.

O sistema público de seguridade social pode apoiarse e mellorarse, xa que logo, mediante a abolición das políticas de austeridade co obxectivo de impulsar os ingresos se:

- Se recapitaliza o sistema, o que implica que as perdas provocadas polo saqueo a longo prazo das reservas por parte dos gobernos e dos bancos se recuperen con recursos públicos.
- O desemprego baixa mediante a promoción dun plan de crecemento para a restauración da produción.
- Se reducen a evasión fiscal e o emprego sen cotizar.
- Suben os salarios, coa recuperación dos convenios colectivos que foron basicamente abolidos.
- As relacións laborais se «re-regulan» e as formas flexibles de traballo se limitan de forma radical a favor do pleno emprego estable.
- Aumenta a financiación estatal do sistema da seguridade social en función das necesidades.
- Se empregan os activos mobiliarios e inmobiliarios dos fondos en investimentos seguros e rendibles, evitando riscos especulativos.
- Se cancela de forma substancial a débeda pública do país para obter os recursos públicos necesarios para financiar adecuadamente o sistema de seguridade social, as políticas públicas e o crecemento social.

A saída de Grecia da Eurozona e a volta á moeda nacional, combinadas cun plan de crecemento que dea prioridade ao pobo do común e á restruturación da estratexia de produción, poden fornecer a liquidez financeira necesaria para financiar un grande aumento do investimento público, social e privado

para reducir o desemprego e respaldar economicamente o sistema de seguridade social.

As nosas prioridades inmediatas para o sistema da seguridade social de Grecia

A restauración do carácter público, solidario, integral e redistributivo do sistema coa abolición de todas as leis aprobadas mediante os tres memorandos de austeridade, que foron leis que converteron o sistema nun sistema de capitalización ao 70%.

A paralización dos recortes e a devolución gradual das pensións aos niveis previos a 2010, en relación coas taxas de recuperación da economía, comezando coas pensións máis baixas. Grecia precisa acabar coas políticas de austeridade e coas forzas políticas que as aplicaron. Este cambio radical pode vir do desenvolvemento das loitas obreiras e populares e a cooperación das forzas de esquerda, algo polo que a Unida-de Popular traballa sen descanso.

Camaradas, a Unidade Popular está á fronte das mobilizacións que teñen lugar en Grecia, contra os milleiros de execucións hipotecarias e desafiuzamentos de vivendas populares e pequenas propiedades, de fogares populares fortemente endebedados cos bancos e o estado.

Baixo a responsabilidade política do goberno de Syriza, Panagiotis Lafazanis e ducias de membros do partido foron acusados penalmente pola súa participación no movemento contra as execucións e desafiuzamentos.

Pedímosvos que condenedes a criminalización das nosas loitas e pedimos a vosa solidariedade e apoio! Por esta razón, solicitei unha resolución á mesa.

De novo, moitas grazas! Deséxovos a todas e todos resiliencia para as loitas que veñen e a esperanza de que sexan dinámicas e eficaces.

A situação das pensões em Portugal

Maria Isabel Lemos

**Membro da Direção Nacional da Inter-Reformados
/Confederação Geral dos Trabalhadores
Portugueses-Intersindical Nacional (CGTP-IN)**

A luta das trabalhadoras e trabalhadores, impulsionada pela CGTP-IN, contra a exploração, as desigualdades e o empobrecimento do povo e do país, foi determinante para a derrota e afastamento do governo de direita [PSD-CDS/PP] e para abrir caminho a um rumo de defesa, reposição e conquista de direitos, comprovando, mais uma vez, o papel decisivo da luta organizada.

No quadro da nova relação de forças, foi possível interromper a brutal ofensiva de exploração e empobrecimento então em curso, criando-se melhores condições para a defesa dos direitos e interesses das trabalhadoras e trabalhadores e do povo e para dar resposta aos seus problemas mais urgentes.

Na nova fase da vida política do nosso país, e no que se refere às pessoas reformadas e pensionistas – particularmente estigmatizadas pelo governo PSD/CDS-PP – entre outras medidas, foi reposta a atualização das pensões (da Segurança Social e da Caixa Geral de Aposentações); foi decidido o aumento geral e extraordinário das pensões e a extinção da Contribuição Extraordinária de Solidariedade; foram melhoradas prestações sociais não contributivas, relacionadas com o acesso e a atuali-

zação dos montantes das prestações, abrangendo o Rendimento Social de Inserção e o Complemento Solidário para Idosos.

A Inter-Reformados/CGTP-IN valoriza as medidas tomadas, sem deixar de apontar insuficiências flagrantes, nomeadamente no que respeita à atualização e à reposição do poder de compra das pensões.

Por outro lado, há um conjunto de medidas fundamentais, ainda não concretizadas, designadamente em matéria laboral, com impacto nas condições de trabalho das trabalhadoras e trabalhadores no ativo e reflexo futuro nas suas condições de vida, designadamente aquando da sua passagem à reforma. Apesar dos avanços efetuados, questões como a precariedade e a contratação coletiva, entre outras, precisam de resposta imediata, o que implica a revogação das normas gravosas da legislação laboral, incluindo as que facilitam a precarização dos vínculos laborais, e as que bloqueiam a contratação coletiva, como a caducidade das convenções coletivas e a eliminação do princípio do tratamento mais favorável.

Neste quadro, cabe ao governo do PS responder aos problemas que se arrastam e, designadamente, recusar submeter os interesses das trabalhadoras e trabalhadores, do povo e do país às pressões das instituições europeias e dos mais poderosos que atentam contra os direitos e a soberania dos estados membros, nomeadamente dos países do sul da Europa.

Tal como a CGTP-IN tem afirmado, as medidas adotadas no novo quadro político, ainda que limitadas, são demonstrativas da capacidade transformadora da luta das trabalhadoras e trabalhadores e do povo e de que o empobrecimento e a perda de direitos das pessoas trabalhadoras, das desempregadas, das pensionistas e da maioria da população não constituíam uma inevitabilidade mas uma clara opção de classe, a favor do grande capital, dos estratos mais ricos e poderosos.

Assim, impõe-se a continuação da ação e da luta, para o prosseguimento da defesa, reposição e conquista de rendimentos e direitos, a afirmação duma política que garanta a criação de emprego seguro e com direitos, o aumento geral dos salários e das pensões, a dinamização da contratação co-

letiva como instrumento de progresso e justiça social e a melhoria dos serviços públicos e das funções sociais do Estado. É necessário afrontar os interesses dos grupos económicos e financeiros e assegurar uma política que invista no sector produtivo, na melhoria das condições de vida das trabalhadoras e trabalhadores e da população e na defesa da soberania nacional. É incontornável a necessidade de rutura com os constrangimentos externos e internos que condicionam o presente e o futuro do País.

Defendemos que deve ser garantida a reforma àquelas pessoas que trabalharam 40 anos, independentemente da sua idade. Esta é a opinião da IR-CGTP mas não é este o entendimento dos decisores políticos.

Desde o início desta década, passou a haver discussão, produção de pensamento sobre o conceito de envelhecimento ativo, muito particularmente desde que a UE declarou 2012 como o ano do envelhecimento ativo. Muito se escreveu, debateu mas concluiu-se sempre o mesmo: para o pensamento atualmente dominante, para a UE, o envelhecimento ativo significa essencialmente trabalhar até mais tarde. Ora envelhecimento ativo e solidariedade entre as gerações são duas faces de uma só realidade. Dado o aumento da longevidade e para que esta não recaia sobre as gerações mais jovens, a comunicação de massas e os fazedores de opinião veiculam ideias alarmantes: as sociedades estão a envelhecer, a fecundidade está em queda, as pensões estão em risco, ou seja, enfrentamos uma «bomba demográfica» e por isso a população ativa tem de suportar o «fardo» das pensões, que consomem cada vez mais riqueza, já que uma «sociedade das pessoas mais velhas» é cada vez menos produtiva.

Estas mensagens são falsas, simplistas e manipuladoras. Não se diz que as e os jovens de hoje têm menos descendência, entre outras causas, porque têm menos recursos, já que se confrontam com mais precariedade e com a instabilidade do futuro; que as trabalhadoras e trabalhadores descontam sobre os seus salários para garantir as suas pensões; que as sociedades são mais e não menos produtivas. Ora as mesmas ins-

tituições europeias que defendem o envelhecimento ativo e a solidariedade entre as gerações aplicam políticas de austeridade que destroem empregos, provocam o aumento das desigualdades sociais, da pobreza e da exclusão, promovem o individualismo em nome dos mercados, impõem o aumento da idade legal da reforma e o retrocesso, atacam as pensões e não dignificam as pessoas trabalhadoras mais velhas, como se faz no recente Livro Branco, publicado em Março de 2017, em Bruxelas. A mensagem de fundo do Livro Branco sobre as pensões é que tem que se trabalhar até mais tarde, incluindo nas profissões de desgaste rápido, acrescentando uma suposta preocupação acerca da sustentabilidade da Segurança Social...

Na verdade, ser «ativo» não é apenas estar em boas condições físicas ou integrar a força de trabalho. A finalidade da existência não é trabalhar mas ter bem-estar, qualidade de vida.

Sem a criação de empregos para todos e todas não há envelhecimento ativo.

Sem Serviço Nacional de Saúde, com serviços de proximidade de qualidade, não há envelhecimento ativo.

Sem uma ação universal e respeitada das ACT (Autoridade para as Condições de Trabalho), não há envelhecimento ativo.

Sem um ambiente limpo e saudável, não há envelhecimento ativo.

Sem um mundo livre dos imperialismos e de armas nucleares, não há envelhecimento ativo.

Camaradas:

O posicionamento da União Europeia (UE) visando impedir a reposição e conquista de direitos e rendimentos pelas pessoas trabalhadoras, reformadas e pensionistas portuguesas demonstra o carácter anti-democrático dos instrumentos por ela invocados (Semestre Europeu, Governação Económica, Tratado Orçamental, etc.) e dos objetivos visados: a exploração e o empobrecimento. Mostra como a luta em defesa de direitos e aspirações de quem trabalha ou trabalhou é indissociável da luta pelo fim dos instrumentos de domínio supranacional da UE e pela recuperação das parcelas de soberania sem

as quais a justiça social e o direito ao desenvolvimento do nosso povo e do nosso país não serão concretizados.

Os tempos são sombrios. O risco de pobreza das pessoas idosas na Europa é maior do que para a população como um todo (13,2% contra 9,5% em 2015) e o de mulheres aposentadas superior ao dos homens (em 2014: 20,2% contra 14,6%) e em 2050: 30% das mulheres com mais de 75 estarão abaixo do limiar da pobreza.

Cabe-nos a nós, reformadas e reformados, desempenhar um papel ativo na solidariedade, na cooperação e na unidade na ação em defesa dos interesses, direitos e aspirações das pessoas reformadas, pensionistas e idosas em estreita cooperação com as e os camaradas que em ativo na respetiva profissão; cabe-nos envolver-nos nas suas lutas que são as nossas como estas devem ser as delas e deles. Cabe-nos envolver-nos nas organizações sindicais porque somos também nós os sindicatos e somos muitas e muitos! Cabe igualmente às e aos dirigentes sindicais chamarem às respetivas organizações, às pessoas trabalhadoras na reforma e impedir a desvinculação na altura de deixarem o trabalho. Na verdade os sindicatos não são uma organização abstrata, sem rosto, qual fantasma. Sem pessoas sindicalizadas não há sindicatos; então constituamo-nos como arautos: cada um de nós deverá ter a missão de passar a mensagem da importância da existência de comissões de pessoas reformadas no seio dos sindicatos. Todas e todos, mas todas e todos temos essa enorme reivindicação: uma aposentação digna e devidamente enquadrada financeiramente, ao nível da saúde, da formação contínua, do reconhecimento de plena cidadania.

Na IR-CGTP defendemos a igualdade de oportunidades, a justiça social, serviços públicos de qualidade para a população, a solidariedade social; assumimo-nos como herdeiros e herdeiras das transformações operadas desde o escravagismo, o feudalismo, o colonialismo, o absolutismo; resistiremos à vaga neoliberal que desregula o mundo e continua a oprimir as pessoas trabalhadoras estejam elas nos locais de trabalho ou na reforma.

Por fim, uma cordial e solidária saudação da Inter-Reformados da CGTP-IN.

Lutamos para que os homens e mulheres muito particularmente as trabalhadoras e trabalhadores possam viver melhor por mais tempo, ser mais felizes, para que possam chegar até ao fim sem que ninguém lhes tenha «roubado o mundo», usando a expressão do prémio Nobel português, José Saramago, na sua comovedora carta à avó Josefa. Juntos, não deixem que nos roubem o mundo!

O Sistema irlandés de pensións

John Brady

Portavoz do Sinn Féin para Asuntos de Emprego e Protección Social. Foi elixido por primeira vez para o Dáil (Parlamento irlandés) no 2016

Introdución

O sistema de pensións de Irlanda está formado por tres piares.

1. O primeiro pilar abrangue unha pensión pública de contía fixa, que varía lixeiramente en función das cotizacións á seguridade social. As persoas xubiladas dependentes ao seu cargo reciben pagamentos adicionais e aquelas que non alcanzaren o mínimo requirido de cotizacións á seguridade social reciben unha pensión pública non contributiva para persoas sen recursos, de 520 na actualidade. O primeiro pilar finánciase mediante o Fondo da Seguridade Social e os impostos xerais.
2. O segundo pilar abrangue os plans de pensións de empresa, nos que as persoas empregadoras e/ou empregadas contribúen –normalmente en función dos ingresos– a un fondo común que se fornece como pensión coa xubilación.

3. O terceiro pilar conforma as pensións privadas individuais, nas que cada persoa contribúe a un fondo e os dereitos de pensións establécense en función do tamaño do fondo no momento da xubilación.

Os piares segundo e terceiro son financiados polas contribucións das persoas empregadoras e empregadas e adóitanse investir nunha mistura de fondos propios, bonos, propiedades e efectivo, o que implica importantes gastos nos impostos correspondentes.

Entre 1998 e 2010, a política irlandesa de pensións orientouse segundo a Iniciativa de Políticas de Pensións Nacionais. O consello recomendaba unha pensión de benestar social do 34% do salario medio bruto para garantir unha renda mínima e a referencia para medir a adecuación da renda bruta de xubilación resultante da suma de todas as prestacións establecíase no 50% da renda bruta antes da xubilación. Malia este non ser un obxectivo vinculante, a política do goberno seguiu esta medida como norma xeral.

Asemade, o consello estableceu un obxectivo máximo do 70% da cobertura da pensión suplementaria para a poboación activa de máis de 30 anos. En 2010, o goberno publicou o Marco Nacional das Pensións, no que recomendaba unha pensión de benestar social do 35% dos ingresos medios e un réxime de afiliación automática para as persoas empregadas. Aínda que os pasos dados cara á esta afiliación automática son aínda cativos, esta semella conformar gran parte do plan actual do goberno no tocante ás pensións.

A historia das pensións públicas de Irlanda

A pensión pública irlandesa –ou pensión de benestar social– abrangue o primeiro pilar do sistema de pensións irlandés. A pensión pública, coñecida daquela como pensión de velez, provén da Lei de Pensións de Velez de 1908, cando o ministro de facenda británico, David Lloyd-George, introduciu unha pensión pública financiada mediante impostos para as persoas maiores de setenta anos que carecesen duns ingresos mínimos.

En 1924, o novo goberno do estado libre recuritou a pensión de vellez e endureceu as condicións que había que cumprir para a recibir.

O recorte revertiuse en 1928 e desde 1932 os requisitos de recursos diminuíron a súa dureza; de feito, o Ministerio de Goberno Local relaxou o seu cumprimento na práctica, para anoxo do Ministerio de Economía, coa retirada da cláusula de privilexio e prestación e da inhabilitación do auxilio ás persoas en situación de pobreza.

O Libro Branco sobre a Seguridade Social de 1949 estivo moi influído polo enfoque do Informe Beveridge de Gran Bretaña e introduciu o principio contributivo ao sistema de pensións irlandés. A Lei de Benestar Social de 1952 estableceu as bases para un sistema contributivo que se introduciría na Lei de Benestar Social de 1960 na que todas as persoas traballadoras, coa excepción das traballadoras por conta propia, o funcionariado e aquelas que superaban o limiar de cotización á seguridade social, cotizarían á seguridade social e a cambio recibirían unha pensión pública contributiva de contía fixa a partir dos setenta anos de idade.

Nos anos setenta, o límite superior que eximía da cotización eliminouse e a idade para optar ás pensións públicas contributivas e non contributivas reduciuse aos 65 anos.

En 1985 creouse o Consello Nacional das Pensións e en 1989 as persoas que traballan por conta propia incluíronse no sistema da seguridade social. Desde abril de 1995, o novo funcionariado integrouse no sistema público de pensións e todo o funcionariado público incorporado tras esa data ten dereito á pensión pública contributiva.

O desenvolvemento do sistema de pensións irlandés deixou lagoas históricas significativas na cobertura como consecuencia das interrupcións nas cotizacións. O informe verde sobre as pensións calcula que daquela unhas 47.000 persoas de media, en especial aquelas que foran autónomas e as mulleres funcionarias afectadas pola prohibición de traballaren ao casaren quedaban fóra do sistema público de pensións. O Réxime das amas de casa supuxo unha forma de recoñecer a con-

tribución das amas de casa á sociedade, de tal xeito que non se tivese en conta o periodo de ata vinte anos que deixaran de cotizar por dedicárense ao coidado de menores de 12 anos no cálculo das cotizacións medias. Porén, este réxime, introducido no 1994, non tiña carácter retroactivo e xa que logo pouco conforto proporcionou a quen prexudicaran as normas sociais máis conservadoras que predominaban na década dos sesenta e setenta do século pasado.

A nosa pensión pública actual

A base do noso sistema de pensións. A pensión pública contributiva e pensión de viuvez ou da parella civil sobrevivente (pensión contributiva) fináncianse mediante o Fondo de Inversión Social que se financia mediante as cotizacións, mais as achegas que se precisaren do ministerio de facenda, no caso de insuficiencia. A pensión pública non contributiva e a asignación de prexubilación (PRETA) fináncias o ministerio de facenda. En 2016 os gastos no sistema público de pensións sumaron máis de 7.000 millóns de euros entre unhas 593.000 persoas receptoras. A pensión pública está formada por seis prestacións que se exclúen mutuamente: a pensión pública contributiva, a pensión pública non contributiva, a pensión pública de transición, a PRETA, a pensión de viuvez ou de parella civil sobrevivente cando é maior que a contributiva persoal e, por último, algunhas poucas persoas reciben a prestación por falecemento.

A idade para recibir unha pensión é de 66 anos na actualidade e pasará a ser de 67 en 2021 e de 68 en 2028 por cortesía do acordo feito coa Troika.

Pobreza

Os aumentos da pensión pública desde 2004 desempeñaron un papel importante na redución da porentaxe de xente maior de 65 anos en risco de pobreza. En 2004 as persoas maiores eran o maior grupo en risco de pobreza (27,1%) estando a porentaxe de pobreza persistente nun 3,9%. Entre 2004 e 2009, grazas ao esforzo concertado para aumentar a pensión públi-

ca, moitas persoas que recibían a pensión saíron da pobreza e a taxa caeu ao 9,6%. En 2010, os niveis de pobreza descendían ao 8,7% e a pobreza persistente reducírase ao 0,9%. Ambos indicadores mostraron incrementos ao longo dos anos posteriores e en 2016 a taxa de risco de pobreza entre as persoas de 65 anos ou máis foi do 10,2%, coa pobreza persistente nun 2%. Calcúlase que unhas 65.000 persoas maiores viven en situación de risco de pobreza e unhas 13.000 de pobreza persistente. Calcúlase que case 85.000 persoas de 65 anos ou máis sufren privacións.

Estes aumentos debéronse, en gran medida, ás medidas de austeridade, que afectaron negativamente a xente máis vella, tales como os recortes no Paquete de Prestacións aos Fogares, que implicou a redución da partida para electricidade e a supresión da subvención ao teléfono. Reduciuse tamén o número de semanas da axuda ao combustible, aboliuse a axuda por loito e modificáronse as condicións da Tarxeta médica para as persoas de máis de setenta anos. Outros cambios que tamén afectaron negativamente as persoas máis vellas foron a introdución, e rápido aumento, dos gastos por receita e a supresións da extra de Nadal que se restaurou parcialmente desde entón.

A xestión demográfica

Un dos maiores retos de Irlanda é a sustentabilidade da pensión pública co aumento da poboación máis vella, a maior esperanza de vida e a consecuente prolongación do tempo de pagamento das pensións.

En 2011, as persoas de 65 anos ou máis conformaban o 11,6% da poboación; en 2046 estímase que suporán máis do 24% da poboación.

Esta mudanza poboacional supón retos importantes en case todos os ámbitos das políticas públicas, xa que a sociedade ten que reorientarse en moitos e diversos ámbitos para ter conta en unha poboación envellecida.

Segundo as previsións do Departamento de Asuntos Económicos e Sociais das Nacións Unidas, Irlanda ten un dos ratios

de dependencia da terceira idade máis favorables de Eruopa. En comparación con outros países europeos, os ratios de dependencia da terceira idade de Irlanda son moito máis favorables que moitos dos seus homólogos europeos e máis favorables que as medias europea e de Europa occidental.

Pensións privadas e plans de xubilación de empresa (piares 2 e 3)

Como xa dixen anteriormente, as pensións privadas persoais e os plans de xubilación de empresa conforman o segundo e terceiro pilar do sistema irlandés de pensións. Con todo, as baixas taxas de cobertura e a incerteza con respecto á cantidade final tras a xubilación asolaron ambos réximes de pensións.

O fincapé nas pensións privadas como forma de cubrir e garantir á poboación uns ingresos tras a xubilación foi un fracaso malia as lucrativas desgravacións fiscais.

Os réximes de prestación definida, como plan de xubilación de empresa, están practicamente extintos na actualidade, e o número de membros non deixou de diminuír dende 2009. Isto pódese atribuír á indeferenza das persoas empregadoras pola financiación do réxime de pensións e tamén á volatilidade dos mercados financeiros dos que depende. O declive dos réximes de prestación definida provocou un xiro importante cara a réximes de pensións de cotizacións definidas que son agora mesmo os plans de xubilación de empresas máis habituais. Porén, este xiro só supuxo a transferencia de risco da persoa empregadora ao individuo.

As pensións privadas están moito máis orientadas as persoas máis acaudaladas da sociedade (aquelas que se poden permitir apartar grandes porcións dos seus ingresos) e son premiadas con desgravacións fiscais.

O apoio ao aforro en pensións privadas mediante desgravacións fiscais é un elemento moi custoso para o sistema tributario e os ingresos que o erario público deixa de recibir en impostos equivalen ao 5% dos tributos anuais totais e dos ingresos da seguridade social.

Irlanda utiliza un modelo de exención fiscal polo que as cotizacións se poden deducir da renda imponible e os ingresos investidos en fondos de pensión están libres de impostos, mais o imposto sobre a renda cóbrase na súa retirada.

Para moita xente de Irlanda sinxelamente a pensión privada nunca será unha opción.

Para concluír, Irlanda enfróntase a moitos retos, nomeadamente soste a nosa pensión pública no futuro.

Precisamos garantir a sustentabilidade, adecuación e certeza do noso sistema de pensións. Na actualidade, o goberno está a revisar o noso sistema de pensións para incluír un cálculo máis xusto da nosa pensión pública e un novo réxime de pensións de afiliación automática para as persoas empregadas.

O goberno prometeu que estes plans mellorarán radicalmente o noso sistema de pensións; o tempo dirá se ese ha ser o caso pero do que non hai dúbida é que o sistema de pensións que resumín hoxe aquí non vai ser o que teña Irlanda dentro de dez anos.

2

A experiencia na Galiza e no Estado español

O futuro das pensións: un tema actual, importante e urxente

Concha Fernández

Concelleira de Políticas Sociais, Diversidade, Saúde e Centros Cívicos no Concello de Santiago de Compostela, por Compostela Aberta

Agradecer ao Grupo Confederal da Esquerda Unitaria Europea/Esquerda Verde Nórdica (GUE/NGL), ben liderado e representado en Galiza por Lúdia Senra, a organización destas Xornadas sobre O Futuro das Pensións. Galiza, Estado e Europa.

Estamos ante un tema actual, importante e urxente.

Actual, porque todas as semanas temos mobilizacións de pensionistas esixindo pensións dignas, até conseguir que se revise de novo o Pacto de Toledo, para garantir e blindar a actualización das pensións de acordo co IPC. Nas próximas semanas debaterase e votarase no Parlamento Europeo o Produto Paneuropeo de Pensións Individuais.

Importante, porque o sistema público de pensións é un dos piares do estado de benestar e as pensións dignas son un dereito. Unha cuestión de xustiza, protección social e distribución da riqueza. O sistema público de pensións nútrese da riqueza xerada nos Estados e permite garantir e afrontar, con máis ou menos solvencia, a vida e os coidados de persoas

maiores e persoas dependentes. Ademais, contribúe ás economías de proximidade e escala, pola vía de consumo de servizos e recursos de proximidade.

Urxente, porque a mudanza a un modelo de mercantilización e privatización, que converte as pensións nun produto financeiro, será imparábel como non respondamos rápido. Será irreversible a privatización e especulación nos mercados financeiros cos aforros e coas contribucións sociais da cidadanía europea. Este modelo creo que está asociado tamén a un modelo de coidado que promove a construción de grandes centros residenciais polivalentes, incorporados no negocio dos servizos sociosanitarios.

Para clarificar en que punto estamos e como podemos responder ou resistir este envite do capitalismo financeiro, que muda o sistema de protección social nun produto financeiro, acompañánnos tres persoas referentes na defensa dos sistemas públicos de pensións e na loita contra a privatización dos sistemas de pensións en Galiza e no Estado español.

Victoria Portas é a portavoz da Coordinadora Estatal pola Defensa do Sistema Público de Pensións e integrante do Movemento Galego pola Defensa das Pensións Públicas (MODEPEN); achegará datos e reflexións sobre as pensións en Galiza.

Xabier Pérez Dávila, membro tamén de MODEPEN, é economista e escritor, que pedagogicamente nos ilustra en medios como *Praza Pública*. Nesta ocasión, a súa intervención centrarase no PEPP (Produto Paneuropeo de Pensións Individuais).

Héctor Illueca é doutor en Dereito, inspector de Traballo e Seguridade Social e Profesor na Universidade de Valencia e sabe moito sobre a situación das pensións no Estado español.

Grazas por estardes aquí.

Situación da poboación galega de cara á xubilación

Victoria Portas

Relacións Laborais e experta en Seguridade Social.
Portavoz da Coordinadora Estatal pola Defensa do Sistema
Público de Pensións e integrante de MODEPEN (Movemento
Galego pola Defensa das Pensións Públicas)

Na actualidade, a publicación de estatísticas, estudos e políticas implantadas polos gobernos do momento sempre apuntan cara ás mesmas explicacións: envellecemento da poboación e esperanza de vida; caída da *ratio* entre persoas traballadoras ocupadas e pensionistas; diferenzas en pensións e anos de vida das persoas pensionistas entrantes e aquelas que falecen; o custo das novas pensións é superior ao das vellas pensións; a indispensábel necesidade de crear un sistema privado individual e, especialmente, en recalcar os *persistentes déficits* que se dan ou darán entre os ingresos por cotas e os gastos por pensións. Isto axuda a que se xere unha inquietude social de como encarar o seu futuro, onde se recomenda ás novas xeracións que deben complementar as súas futuras pensións con plans de pensións privados para así poder xerar unha pensión digna, sen valorar en ningún intre que as novas xeracións o terán difícil ante o mercado laboral actual de precariedade e temporalidade.

Mentres o que se debería esperar de quen se chama protector do noso Estado de Benestar e con el o pilar fundamental do noso sistema, debería enfocarnos sempre o Sistema de

Seguridade Social desde a óptica de que as prestacións sociais que entran nos fogares da cidadanía contribúen a unha mellor distribución das rendas na sociedade; falamos de que as mulleres, maioritariamente, xestionan a economía de 2,2 millóns de fogares. Que o noso sistema é un ente distribuidor da riqueza entre a cidadanía e que con políticas sociais axeitadas se poderían tirar millóns de persoas da marxinación e da exclusión social.

Galiza

En Galiza, o Goberno da Xunta liderado polo PP sempre sostivo que é a única marca que garantiría a sustentabilidade do sistema e, apoiándose en diferentes informes, xustificaron as reformas efectuadas no sistema público de pensións que se levaron adiante nestes últimos oito anos, reformas que deron pasos cara ao retroceso de cobertura no noso sistema. Se o analizamos desde os datos estatísticos, os números son de todo menos de sustentabilidade ou suficiencia e en ningún dos casos se fala da deterioración experimentada na vida das persoas pensionistas presentes e futuras.

Comecemos porque o noso sistema de repartición se caracteriza porque as actuais persoas traballadoras aboan as pensións actuais, o que significa que a Seguridade Social se nutre en exclusividade das cotizacións da clase traballadora, rendas do traballo. En 2008, como consecuencia dunha «crise económica», desencadéase unha enorme perda de empregos, o goberno do momento aproveita e, coa escusa de promover a contratación, leva adiante unha reforma laboral (Reforma laboral 2012) pero, lonxe do que parecía o seu fin –que era a elevación da contratación–, o que sucede é unha deriva maior no mercado laboral.

Na actualidade os efectos seguen a marcar as cifras preocupantes en Galiza, a caída da natalidade está condicionando o futuro de Galiza e incentivando o conseguente envellecemento da poboación que, por outra banda, é un avance da humanidade no senso sanitario e socio-económico. O Goberno galego debería ter xa asumida esta situación, enfrontala como o coñecemento da realidade, pero non para xerar inquietude so-

cial, como a utilizan as enquisas e informes actuais, senón para estudar e así realizar unha reforma do sistema tendo en conta todas as variantes, xa que nin as persoas traballadoras son as únicas responsábeis dos poucos ingresos nin as nosas persoas maiores responsábeis de viviren tanto.

Galiza perdeu un 22% de poboación activa soamente nestes últimos catro anos; a sangría demográfica que estamos a vivir desencadéase, por un lado, polo envellecemento da poboación –situado xa nun 24,6% en 2017 (maiores de 65 anos), o descenso da taxa de natalidade (7,03%) –que, para facernos unha idea, só existe un país no mundo cunha taxa inferior á galega (Mónaco)– e a emigración, que volve ás nosas terras para levar a mocidade á procura dun futuro e dunha estabilidade que aquí non teñen.

Precarización laboral

O Goberno da Xunta de Galicia segue o discurso da saída da crise e da recuperación económica utilizando datos non de todo veraces, como ocorre coa taxa de desemprego, que se sitúa actualmente nun 14,7%, para xustificar así a súa boa xestión en Galiza.

Pero a taxa do 14,7% non se dá pola contratación ou polo paso de poboación desempregada a empregada, senón que esta modificación da taxa vén provocada polos tres índices indicados anteriormente: envellecemento, emigración e diminución da poboación demandante de emprego, esta última provocada polo desánimo na procura de emprego ou, maioritariamente, mulleres debido a ter que levar adiante unha vida de coidados, polo que xa non poden seguir a competir no mercado laboral.

E quen consegue entrar no mercado laboral faino como persoa traballadora pobre, unha nova figura daquela persoa traballadora que debido á precarización e temporalidade do mercado laboral, á baixada dos soldos, aos despedimentos case gratuítos, á contratación parcial, formación e precariedade que nos trouxo a Reforma laboral do 2012, fai que desaparezan das taxas de desemprego, pero que o seu contrato laboral non lles permite chegar a fin de mes e teñen que aceptar

diferentes traballos con xornadas inlexislábeis e incontroladas pola inspección laboral e fiscal.

As persoas asalariadas galegas sufriron unha rebaixa salarial ao redor do 1,6%, mentres a inflación no mesmo período situouse nun 10,2%, o que deixa patente a perda de poder adquisitivo da clase traballadora desde o inicio da crise, e a isto sumamos que un 18,09% da nosa clase traballadora ten ingresos inferiores ao Salario Mínimo Interprofesional.

O reflexo desta situación laboral galega no sistema de pensións traducíuse en que, en 2017, a masa salarial galega ingresou en cotizacións sociais 4.993 millóns de euros mentres que foi preciso un desembolso duns 7.565 millóns de euros para o abono das pensións dos nosos galegos e galegas, o que situou o sistema galego nun déficit de máis de 2.500 millóns de euros. O peor é que esa perda de ingresos segue en aumento; neste mesmo ano, segundo informes de execución orzamentaria da Seguridade Social en Galiza, entre xaneiro e xuño fíxose un abono en pensións duns 3.338 millóns de euros e a recadación en cotizacións sociais só foi de 1.730 millóns de euros, o que demostra que o buraco na metade de ano xa supera os 1.600 millóns de euros e que o máis probábel é que o peche do exercicio bata un novo récord.

As oscilacións no número de persoas afiliadas, o descenso no volume das contribucións, as exencións ás empresas por contratar persoas traballadoras ou a débeda das empresas coa Seguridade Social por declararse insolventes provocan o déficit da Seguridade Social.

É verdade que o sistema de pensións é competencia exclusiva do Estado, polo que os resultados da súa administración en cada territorio non poden atribuírselle aos gobernos do momento nas comunidades autónomas. Pero estes gobernos si son responsábeis das condicións demográficas, sociais, laborais e económicas sobre as que ese modelo se asenta e das que, en boa medida, depende a súa sustentabilidade futura. O Estatuto de Galiza contempla como competencia exclusiva da comunidade autónoma «o fomento e planificación da actividade económica».

A ausencia dunha política de creación de emprego en Galiza fai que repercuta directamente no sistema de recadación. Soamente recuperamos un 41% do emprego perdido durante a crise, o que se traduce en que se perderon aproximadamente 48.000 cotizacións desde que goberna o PP. E o que se recuperou fíxoo en moi malas condicións.

Actualmente España ten uns 19 millóns de persoas afiliadas á Seguridade Social, o que correspondería a unha *ratio* cotizante/pensionista de 2 por 1. En Galiza as persoas afiliadas ao sistema son pouco máis dun millón polo que a *ratio* se sitúa como media nun 1,28. Este descenso da *ratio* vén reafirmarnos nos datos que anteriormente analizamos sobre o noso mercado laboral, pero ademais demostra que estamos a experimentar un gran despoboamento, principalmente no medio rural cara á emigración interior e/ou exterior, o que sitúa a provincia de Ourense como a primeira onde o número de persoas pensionistas e xubiladas é superior á poboación activa, e en pouco tempo seguirá Lugo, que só é sustentada por concellos como Monforte.

Limiar da pobreza

A crise non só azoutou a clase traballadora en Galiza; tamén o fixo en gran medida na nosa poboación máis vulnerábel que é a xubilada e pensionista. O Goberno Central leva a cabo, tanto en 2011 por parte do PSOE como en 2013 por parte do PP, respectivas reformas en pensións que levaron a un descenso no poder adquisitivo das persoas xubiladas dun 20% e dun 15% respectivamente. Todo isto, coa carencia dun mercado laboral galego estábel e con salarios dignos, desembocaron na situación actual, onde máis de 310.000 persoas pensionistas galegas están a ter ingresos por baixo do limiar da pobreza, considerándose vivir por baixo do limiar da pobreza os 8.200 euros anuais, tal e como indican os Técnicos do Ministerio de Hacienda (Gestha).

A situación que estamos a vivir actualmente neste colectivo é que o 63% das persoas perceptoras dunha pensión fano por unha contía inferior ao Salario Mínimo Interprofesional, situado en 735,9 euros ao mes, e que, ademais, unha de cada dez

PENSIÓNS POR BAIXO DO LIMIAR DA POBREZA

Informe dos xéneros do Ministerio de Facenda (Gestha)

	Número de pensionistas	%	Brecha de género
España	3.148.528	32,6	5.770
Andalucía	651.617	37,8	4.942
Cataluña	521.763	30,0	6.550
C. Valenciana	356.257	34,3	5.191
Madrid	344.746	26,8	7.925
Galicia	310.793	39,2	4.565
C. y León	182.211	27,5	5.238
Canarias	152.288	40,6	4.698
C.-La Mancha	128.625	30,3	4.370
Murcia	109.176	38,8	5.098
Extremadura	87.901	34,5	3.483
Aragón	85.109	26,1	6.227
Asturias	74.840	23,8	8.751
Baleares	67.045	33,7	5.078
Cantabria	44.316	29,7	7.177
La Rioja	21.558	29,0	5.247
Castilla	5.560	45,4	7.820
Ceuta	4.723	37,4	8.199

184.687 MUJERES
126.216 HOMBRES

↓

QUE COBRAN MENOS
DE 8.200 EUROS ANUALES

↓

REPRESENTAN UN
39.2% DA POBOACIÓN
GALEGA
PENSIONADA

persoas pensionistas percibe prestacións inferiores aos 300 euros ao mes. E atopámonos que máis de 27.000 pensións nin alcanzan os 150 euros ao mes.

O limiar da pobreza sitúase en Galiza sete puntos por riba da media española (39,2%).

As mulleres galegas

Se todos estes datos os queremos tratar desde unha perspectiva de xénero, as cifras son aínda moito máis escandalosas e preocupantes. Se ben é certo que o noso Sistema de Seguridade Social non é desigual para homes e mulleres, a súa configuración, centrada na contributividade, en vez de aliviar as desigualdades de xénero perpetúas e penaliza gravemente as persoas que coticen menos anos e por menor importe.

As últimas reformas do sistema levadas a cabo (2011 PSOE e 2012-2013 PP) acentúan esta fenda de xénero, agravándoa considerabelmente ao ampliar o período de cotización necesario para conseguir o total da pensión de xubilación, ao aumentar o número mínimo de anos cotizados, ao incrementar a penalización das lagoas de cotización e endurecer as regras de cálculo da pensión en función das cotizacións.

Este comportamento claramente patriarcal na política actual mantense a forza de que as mulleres levemos o peso da atención á infancia e á dependencia. E non só se perpetúa a des-

igualdade, senón que ademais podemos afirmar que o envellecemento ten cara feminina, «feminización da vellez», xa que deste modo, a muller, aínda que vive unha media de cinco anos máis que os homes, ten menor nivel de saúde e maiores posibilidades de acabar como dependente e caer en niveis de pobreza.

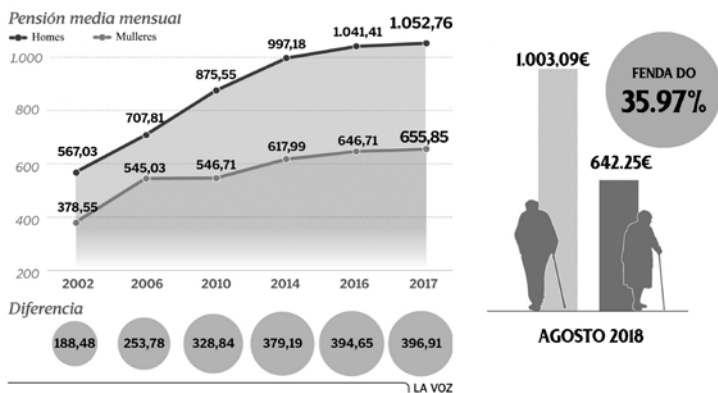
A discriminación de acceso ao mercado laboral é onde comeza a espiral cara á pobreza da muller. Neste intre o noso salario medio é do 76,7% do dos homes; estamos a falar dunha fenda que xa supera os 6.000€ anuais.

Alguén podería dicir que as estatísticas din que as taxas de desemprego femininas en Galiza non son altas, xa que se atopa ao redor do 17,5%, pero, como indicamos con anterioridade, os datos sempre ocultan variábeis que non se concretan nunca.

No caso das mulleres galegas atopamos que, por un lado, temos que do total das persoas que nin teñen nin buscan traballo por ter que coidar de menores, persoas adultas enfermas ou con discapacidade, o 92,16% son mulleres. «Un exemplo da renuncia das mulleres ao mercado laboral por ter que dedicárense á atención das responsabilidades familiares».

Por outra banda, as que poden acceder ao mercado laboral pero teñen cargas familiares fano con reducións de xornada, sendo o 73,8% das mulleres as que acceden a este tipo de reducións e excedencias por coidados, das cales é cotizábel a variábel de coidado de menores pero non a de coidado de dependentes maiores.

Ademais, cando se accede ao mercado laboral, xa como mulleres somos as que asinamos un 63% dos contratos parciais. Contratos parciais que traen parellos a desigualdade ante as prestacións do sistema, é dicir, cando unha muller perde o seu traballo xerou o dereito á prestación, pero os datos dos que dispomos sinalan que só o 43,3% das mulleres en paro perciben unha prestación, fronte ao 56,7% dos homes, e dentro do colectivo de mulleres que si xeraron prestación, acceden a unha prestación de desemprego tamén coa mesma parcialidade que o seu contrato laboral e o acceso ao resto das axudas tamén será de forma parcial (axudas, subsidio...). Todo isto repercute directamente nas nosas vidas laborais e con iso na nosa futura prestación, ben sexa incapacidade ou xubilación.

FUENTE: MINISTERIO DE EMPLEO Y SEGURIDAD SOCIAL, EPDATA

A fenda salarial ao longo da vida profesional tradúcese en que un 26,6% menos de mulleres que de homes non perciben prestacións contributivas, cando a poboación feminina maior dos 65 anos representa o 66% do total. De querermos percibir o mesmo que os nosos compañeiros varóns teríamos que traballar 10,3 anos máis, situándose por todo iso a fenda das pensións en case o 36%.

O que demostra que as pequenas bonificacións que se introduciron no sistema para diminuír esta fenda valeron de moi pouco ou nada, xa que tal e como se pode observar no gráfico, a fenda en ningún momento diminuíu senón que incluso aumentou. Pódese dicir con total rotundidade que as reformas da Seguridade Social dos anos 2011 e 2013 non palian semellante inxustiza e fan imposíbel que poida existir igualdade efectiva entre homes e mulleres. O único que buscan é precarizar o sistema e as máis damnificadas novamente somos as mulleres.

É, pois, unha necesidade de extrema urxencia reflexionar sobre os efectos que provoca o actual sistema nas persoas que dedican parte da súa vida a coidar dos nenos e nenas e das persoas dependentes (actividade indispensable para a susten-

tabilidade da sociedade) e repensar posibles alternativas para superalos. O que queda claro é que con políticas de cuidados cero, en Galiza esta situación non vai mudar. É contradictorio que se nos diga de forma continuada que precisamos máis man de obra no mercado laboral, cando a poderíamos desenvolver perfectamente as mulleres pero, para que poidamos acceder a este mercado laboral, precisamos dunha política de cuidados, como escolas de 0-3 suficientes, centros de día, residencias da terceira idade etc., pero todas elas públicas e ao alcance da maioría social da poboación galega.

Reflexión

A pregunta que todos e todas nos deberíamos facer é se as persoas pensionistas e xubiladas de Galiza teñen unha pensión digna e se con esa pensión poden chegar a fin de mes e vivir con dignidade. Este dato soamente o podemos quitar da pensión media, pensión media en caída libre grazas a unha lei, a Lei 27/2011, que tivo moito que ver coa redución da media das pensións e que, acompañada da desvinculación do IPC á revalorización das pensións, xerou un novo marco social da poboación pensionada e xubilada.

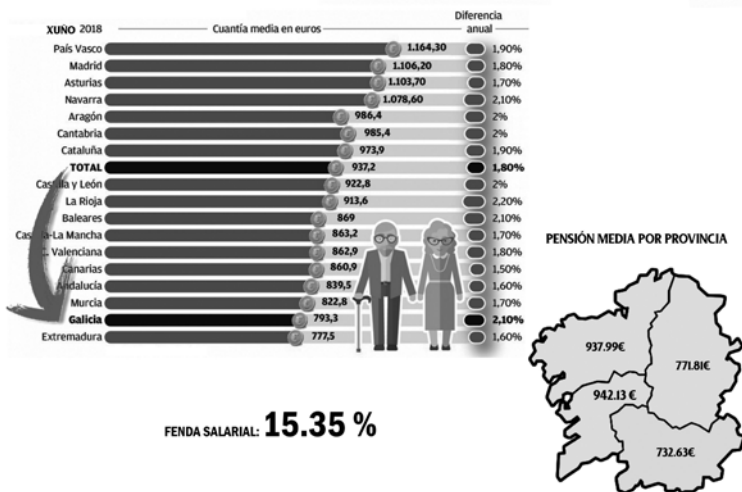
Falamos principalmente da Lei 27/2011 porque é a responsábel non só do aumento na idade ordinaria de xubilación dos 65 aos 67 anos (o que implica o aumento en dous anos de carreira profesional nun mercado laboral minguado e onde o grupo de maior taxa de desemprego corresponde a maiores de 52 anos, como para que se contrate persoas maiores de 65), senón tamén do total de anos cotizados de 35 a 38 anos para poder ter unha prestación de xubilación o 100%, senón que ademais o período de cotización mínima que se ten en conta non son os últimos 15 anos senón que pasa aos últimos 25 anos. Este aumento nos anos do calculo lévanos a unha dobre penalización: por un lado, teremos dereito a unha pensión menor xa que o período é moito máis longo pero, ademais, así a probabilidade de que a base reguladora vai ser inferior é moito máis alta, xa que non todos os anos utilizados estarán cotizados. Ademais quen legisla modifica a forma de cubrir lagoas e o que até o momento se cubrían con bases mínimas agora só se

utilizarán nas primeiras 48 mensualidades e a partir de aí irán o 50% da citada base mínima, e incluso moito máis empeorado para sectores como RETA (Régime de Persoas Traballadoras Autónomas), empregadas de fogar e persoas adscritas ao réxime agrario, que non contempla esta figura co que a base de cotización será «cero».

Como repercute isto en Galiza? Pois aquí é onde se atopa o maior número de pensións en contía inferior ao Salario Mínimo Interprofesional. Estamos a falar dun 56% das persoas pensionistas galegas, das cales o 81% son mulleres, e só tendo por encima de nós a Extremadura. Atopamos unha pensión media a respecto da española dun 15% menos. Se ademais o trasladamos aos diferentes réximes, o agrario é o que ten as pensións máis baixas de todo o abano de prestacións.

Este escenario fai que miles de pensionistas galegos e galegas sexan especialmente vulnerábeis e, se a isto engadimos a Lei de 2013, na cal se aplica a revalorización das pensións ao 0,25% (Índice de Revalorización), o seu futuro intúese moito máis difícil xa que a súa economía familiar está seriamente comprometida.

PENSIÓN MEDIA GALEGA EN RELACIÓN A PENSIÓN MEDIA ESPAÑOLA

Conclusión

Co mercado laboral actual faise, senón imposíbel case, poder ter carreiras laborais tan longas, polo que ano tras ano a media das pensións irá en descenso, xa que nos veremos na imposibilidade de cubrir por completo as nosas vidas laborais e, como xa mencionei, as maioritariamente prexudicadas serán as mulleres, que con aplicación da lexislación case nula ou inexistente en conciliación e dependencia abandonan o mercado laboral para realizar servizos que deberían ser recoñecidos pola sociedade, pero no canto de seren recoñecidos son penalizados.

Todos estes datos demostran que a solución do noso sistema de seguridade social non pasa polo recorte ás actuais nin ás futuras persoas pensionistas; as reformas do sistema non poden ter como obxectivo ir reducindo paulatinamente as pensións sen que a poboación apenas se dea conta, e soamente do lado do contribuínte, e de non buscar outras solucións. Pois como sempre demostran os ciclos económicos que nos sucederon, a maior nivel de pensións e maior número de pensionistas, maior é a demanda de produtos e servizos, e con iso, maior estímulo económico e maior creación de riqueza.

Reflexionemos sobre a necesidade de adaptar as prestacións á cambiante realidade social, realizar unha distribución máis xusta e equitativa dos recursos públicos dedicados á protección social.

Creamos un sistema baseado no *apoio mutuo interxeracional*, onde as actuais persoas traballadoras achegan as cotas para financiar as pensións actuais; no *apoio mutuo interprofesional*, xa que o fondo de pensións do réxime xeral complementa as cantidades necesarias para cubrir as persoas traballadoras dos réximes especiais; e no *apoio mutuo interpersoal*, xa que as pensións non contributivas e servizos sociais, indispensábeis «en períodos de crise económica», saen dos impostos que a actividade produtiva de riqueza achega ao erario público.

O noso sistema é un esforzo conxunto da sociedade que, baseándonos no *Principio de Solidariedade*, queremos e debemos defender.

Os retos do sistema público de pensións no Estado español

Héctor Illueca Ballester¹

Doutor en Dereito, profesor da Universitat de València e Inspector de Traballo e Seguridade Social, articulista en numerosos medios de comunicación, autor de varios libros. Escribe, entre outros temas, sobre a desregulación do mercado de traballo e a descentralización dos procesos produtivos no capitalismo neoliberal

Para caracterizar a situación do sistema público de pensións en España é necesario analizar cinco cuestións que podemos definir como estruturais: 1ª) a transformación producida polas reformas de 2011 e 2013, 2ª) o acordo recentemente adoptado no Pacto de Toledo, 3ª) a influencia da reforma laboral no financiamento do sistema de pensións, 4ª) a fenda de xénero que existe, tamén, no sistema de pensións, e 5ª) a fenda xeracional provocada polo atraso da idade de xubilación até os 67 anos.

Impacto das reformas de 2011 e 2013

A transformación do sistema de pensións en España xa tivo lugar. Produciuse a través das reformas de 2011 e 2013 que, como é sabido, mudaron parámetros fundamentais do sistema. A re-

.....

- 1 Este texto é unha transcripción do audio da comunicación de Héctor Illueca durante as xornadas.

forma de 2011 aumentou a idade de xubilación aos 67 anos, un recorte importante, e aumentou tamén o período que se ten en conta para o cálculo da pensión até 25 anos. A reforma de 2013 eliminou o Índice de Prezos ao Consumo (IPC) que até entón se tomaba como referencia, como elemento de revalorización das pensións, creando os factores de revalorización e de sustentabilidade. Este último, que relaciona a contía das pensións coa esperanza de vida, é un dos máis duros das diferentes reformas feitas en Europa, na medida en que inflúe na contía da prestación, e non só na idade de xubilación como acontece noutros países.

Este é o marco que xorde da crise económica e que implica unha transformación radical do sistema de pensións cara a un modelo de privatización, cun único matiz: trátase dunha transformación producida de maneira progresiva. É moi diferente do que aconteceu en Grecia, onde a reforma foi moito máis aguda, moito máis virulenta. En España, non. En España optouse por unha vía diferente que consistiu en implantar as reformas pouco a pouco, durante longos períodos de tempo para que fosen aceptadas paulatinamente pola sociedade. Por exemplo, a idade de xubilación aos 67 anos non se acadará até 2027. É o mesmo que acontece co período de cálculo para a pensión. É dicir, optouse por unha vía progresiva para que a transformación do sistema de pensión fose máis aceptábel. Isto que significa? Pois que a transformación do sistema xa se produciu, mais non está consolidada na sociedade. Isto é fundamental para comprender o tipo de conflito que existe actualmente ao redor das pensións e o que se producirá no futuro. A demostración de que esta transformación non está aínda consolidada na sociedade é a existencia dunha contestación social importante. E polo tanto, está aberta ao futuro, non sabemos como vai rematar.

O acordo no Pacto de Toledo sobre pensións e IPC

O acordo adoptado recentemente no Pacto de Toledo concretouse nunha redacción moi aberta. O texto propón, en principio, recuperar o IPC como factor para calcular as pensións. No

momento en que se intente plasmar nunha regulación lexislativa, presentaranse dous problemas fundamentais. Un primeiro problema de tipo político: que vai acontecer coa Unión Europea? Porque no fin de contas, o acordo acadado no Pacto de Toledo non só vai corrixir as modificacións introducidas na reforma do Partido Popular. Non debemos esquecer que a reforma foi imposta por Bruxelas a España. Esta alteración do marco normativo significa un conflito potencial coa Comisión Europea. Haberá que ver como se concreta o acordo e cal vai ser a reacción da Comisión Europea.

O segundo problema é de tipo económico, porque falamos de moito diñeiro. A revalorización das pensións de acordo co IPC son miles de millóns de euros cada ano que haberá que decidir como financiarlos. Existe un abano de opcións e haberá que decidir cales se elixen. Medidas coñecidas, como eliminar a base máxima e que se cotice polo salario íntegro, por exemplo, ou eliminar as bonificacións nas cotizacións á Seguridade Social. Esta última podería achegar uns 1.000 millóns de euros. Tamén se pode pensar en incrementar os tipos de cotización á Seguridade Social en dous puntos o que suporía un ingreso adicional de 7.000 millóns de euros. Quere dicir, que o goberno terá que combinar diferentes medidas e probablemente tamén, ademais de todas estas medidas de recadación, terá que ampliar o financiamento das pensións con impostos. As políticas fiscais poden contribuír ao financiamento das pensións, ben a través da imposición xeral ou ben a través dun imposto específico como pode ser o modelo francés ou doutros países. Financiar parcialmente as pensións mediante impostos implica volver ao período anterior aos Pactos de Toledo. En realidade, un elemento estrutural dos Pactos de Toledo era xustamente que as pensións, na súa modalidade contributiva, serían financiadas prioritariamente con cargo ás cotizacións sociais. Isto é insustentábel e, aínda máis cando se teña que facer fronte ao cumprimento dos Pactos de Toledo, obrigará a abrir a política fiscal ao financiamento das pensións. Polo tanto, considero que a cuestión do financiamento é o primeiro punto que sitúa o marco do debate para os próximos meses.

Influencia da reforma laboral no financiamento das pensións

A principal ameaza a longo prazo, a ameaza fundamental para o sistema de pensións, é a reforma laboral, a precariedade laboral e a depreciación salarial provocada pola reforma do 2012. Cales son as vías fundamentais polo tanto para garantir a continuidade do sistema de pensións? Unha primeira consideración é que sen traballo decente para o conxunto das persoas novas non é posíbel manter o sistema de pensións. É necesario afirmar, con toda contundencia, que coa depreciación salarial producida en España, cos salarios pagados aos máis novos, non é posíbel manter o sistema de pensións tal e como o coñecemos, porque as cotizacións son a principal fonte de financiamento de todas as pensións; as cotizacións sociais son proporcionais aos salarios e, como consecuencia da reforma laboral, os salarios afundíronse. Analicemos un dato: segundo a Autoridade Fiscal Independente (AIREF), en 2015, tres anos despois da entrada en vigor da reforma laboral (non existen datos posteriores), a reforma laboral xa custara ás arcas da Seguridade Social uns 15.000 mil millóns de euros. Polo tanto, a reforma laboral ten un impacto decisivo no déficit da Seguridade Social, é un problema fundamental que debe solucionarse. E a clave da solución está na negociación colectiva. O que a reforma laboral conseguiu, para iso se promulgou, é desarticular o sistema de negociación colectiva que provén do franquismo. A primeira lei de convenios colectivos aprobouse no ano 1957. O principal obxectivo da reforma é desarticular directamente o sistema de negociación colectiva, demoler o poder de negociación dos sindicatos para situar a fixación dos salarios fóra do seu alcance. É a crúa realidade das empresas en España. A través de acordos de empresas, colocándoos por riba dos convenios colectivos sectoriais, a reforma laboral actúa sobre os alicerces fundamentais da relación entre o empresariado e as persoas traballadoras para que os salarios sexan fixados, establecidos unilateralmente, polo empresariado. Redúcense así as rendas salariais no país, e redúcese a recadación do sistema de pensións. Asistimos nos últimos anos a un paradoxo incrí-

bel: mentres a afiliación á Seguridade Social aumentaba, os ingresos do sistema caían. Este resultado tremendo sucedeu en España. E por que? Porque os salarios estaban en caída libre, o que provocaba a caída da recadación por cotizacións sociais.

Habería que abordar tamén de maneira inmediata a regulación do traballo a tempo parcial, que é a fonte de fraude principal á Seguridade Social. É algo que é *vox populi*, o que chamamos en inspección a infracotización, quere dicir, a situación de moitas persoas traballadoras que cotizan dúas horas, mais traballan oito ou dez, en sectores como a hostalaría, grandes almacéns e outras actividades. Esta é hoxe a principal fonte de fraude á Seguridade Social e habería que actuar de xeito inmediato para a corrixir. Poderíase facer con medidas de rexistro horario que serían ben recibidas pola sociedade. Porque, quen está en contra de que se declaren as horas que efectivamente se traballan? Quen está en contra de cotizar polo tempo efectivo de traballo? Só podería estar en contra un pirata que se dedicase á fraude, que a súa única forma de supervivencia pasase por rebentar as condicións laborais e as condicións do sistema.

A persistente fenda de xénero

O cuarto problema fundamental que debemos afrontar é a fenda de xénero que existe no sistema de pensións e que se produciu nas últimas décadas. Hoxe, as pensións percibidas polas mulleres son un 37% inferiores ás dos homes. Un 37% é unha diferenza enorme. Lembremos como era o mundo das mulleres hai corenta ou cincuenta anos. Traballaban practicamente desde nenas, con 13 ou 14 anos comezaban a traballar no sistema produtivo. Eran traballos sen ningún tipo de protección. Non cotizaban á Seguridade Social. E desde esa idade comezaban a combinar o traballo no sistema produtivo sen protección, cos traballos de coidados na casa, nunca recoñecidos. Quere dicir, que falamos dunha xeración historicamente postergada, marxinada, á que nunca se lle recoñeceu nada. Cal é o resultado? Hoxe, estas persoas, ou están excluídas do sistema de protección, ou teñen pensións moi reducidas porque non cotizaron ou cotizaron moi pouco. Isto determina unha

fenda salarial moi grande. Podería pensarse que isto fai parte dun pasado que quedou atrás. Non parece que sexa así, non está claro que a fenda de xénero se vaia suavizar no futuro. Tres datos así o indican. En primeiro lugar, a taxa de actividade entre as maiores de 45 anos é moi inferior á dos homes. Nalgunhas franxas de idade a diferenza entre xéneros supera o 30%. O segundo elemento fundamental é que a precariedade e a parcialidade son fundamentalmente femininas. Son maioría as mulleres con contrato a tempo parcial, unha maioría esmagadora, e as condicións de precariedade aféctanlles a eles tamén, mais sobre todo a elas. Terceiro elemento discriminatório: as traxectorias laborais descontinuas, en ausencia de políticas compensatorias, son determinantes por razóns de embarazo, de coidado dos fillos e fillas, de lagoas de cotización que se traducen despois en pensións inferiores. En resumo, existen datos estruturais que fan pensar que a fenda salarial e a discriminación tremenda que sofren as mulleres en materia de pensións, non só non se van suavizar, senón que poderían empeorar coas medidas que se están a tomar. Esta sería a cuarta cuestión, a da fenda de xénero entre homes e mulleres que temos que abordar.

Unha nova fenda: a xeracional

E xa para rematar, o quinto problema que debemos ter en conta é o da fenda xeracional. É inaceptábel que se obrigue a xente nova a se xubilarse aos 67 anos, é unha medida profundamente clasista porque ademais afecta especialmente as persoas traballadoras de menor renda. É moi inxusto, e ademais é contrario ao sentido común, porque no fondo o que fai é bloquear o acceso ao emprego das persoas máis novas. Polo tanto como medida de repartición do emprego sería necesario recuperar a idade de xubilación anterior ao aumento até os 67 anos.

Conclusión

Reformas de 2011 e 2013, recuperación da suba das pensións segundo o IPC, financiamento do sistema de Seguridade Social, fenda de xénero e fenda xeracional. Estas cinco cuestións

debuxan unha radiografía do sistema e ao seu redor xirará o debate nos próximos anos.

Durante a Segunda Guerra Mundial, William Beveridge converteuse no grande ideólogo dos sistemas de seguridade social ao redactar dous relatorios que serviron de base para a creación dos modernos sistemas de protección social. Beveridge sintetizou o verdadeiro dilema que debe resolver a sociedade cando afirmou que «o único debate real que debe realizar un país é se quere ou non abolir a miseria». E xustamente ese é o debate que debemos promover en España.

Sobre o PEPP: a Comisión Europea propón transformar as pensións de xubilación nun instrumento financeiro

Xabier Pérez Davila

Mestre e profesor de formación profesional xubilado, sindicalista. Economista, autor de *A batalla polas pensións (1981-2013). De como a clase capitalista quere privatizar os bens comúns e de como as clases traballadoras se opoñen*, 2013. Colabora co Movemento Galego en Defensa das Pensións Públicas (MODEPEN) e coa Coordinadora Estatal pola Defensa do Sistema Público de Pensións (COESPE)

En xuño de 2017, a Comisión Europea (CE) remitiu ao Parlamento Europeo (PE) unha proposta de Regulamento sobre un denominado produto paneuropeo de pensións individuais (PEPP)¹. A seguir analizo o documento. As numerosas citas literais van entre aspas. Entre parénteses figura a páxina da cal están tomadas.

.....

- 1 Comisión Europea, Propuesta de Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo sobre un producto paneuropeo de pensiones individuales (PEPP).

Comentario

O PEPP créase para complementar as pensións públicas xa que se agarda que estas sexan cada vez máis insuficientes, «necesidade de garantir a suficiencia a longo prazo dos ingresos de xubilación mediante unha combinación de pensións estatais, profesionais e privadas» (p. 2).

O modelo que se quere imitar é o estadounidense, «os Estados Unidos de América, onde os fondos de pensións desempeñan un papel máis importante como investidores institucionais» (p. 2). Os niveis de pobreza e desigualdade nos EEUU son moi superiores aos europeos.

Porén, o verdadeiro obxectivo é promover un mercado único de capitais, «segundo se afirmaba no Plan de acción da Comisión para a creación dun mercado de capitais de setembro de 2015» e afirma que «un mercado de pensións europeo de ‘terceiro pilar’ de maior tamaño impulsaría tamén a achega de fondos de investidores institucionais e o investimento na economía real» (p. 3).

A Comisión Europea (CE) enmárcao na promoción da innovación financeira, «promover unha contorna que estimule a innovación no sector de produtos financeiros [...] o cal pode contribuír á súa vez á prestación de pensións axeitadas, seguras e sustentábeis» (p. 3). Debemos lembrar que a innovación financeira estivo na orixe da crise financeira que estoupou con violencia en 2007, provocando nas economías dos países capitalistas desenvolvidos a maior crise económica e social desde a Segunda Guerra Mundial. Ademais, a innovación financeira non garantirá pensións seguras, senón que contribuírá á acumulación de capitais en busca de valoración e á inestabilidade financeira que se desencadeou a partir dos procesos de financeirización da economía capitalista mundial. O despropósito e a irresponsabilidade chega ao máximo cando a CE suxire o investimento en «instrumentos derivativos» (p. 49) de altísimo risco e que contribúen a incrementar de xeito exponencial a probabilidade e gravidade das crises financeiras. Entre finais da SGM e mediados dos anos 80 as crises financeiras foron de pequena magnitude. A partir da desregulamentación dos mer-

cados financeiros, da innovación financeira e do aumento exponencial dos derivativos, as crises financeiras sucédense con potencia destrutiva crecente. A CE propón alimentalas mediante a promoción de fondos de pensións privadas.

A CE afirma que o PEPP servirá para «facer fronte ao reto demográfico» (p. 3). As moi baixas taxas de natalidade en Galiiza, Reino de España, Portugal, Grecia e Chipre (todos Estados intervidos pola Troika) son consecuencia da precariedade laboral entre as persoas máis novas e as mulleres, a discriminación das mulleres en idade fértil no mercado de traballo, a carestía dos alugueiros provocada pola falta dunha política pública de vivenda e a ausencia de axudas por fillo/a, e non se solucionarán mediante a innovación financeira e a ampliación dos mercados de capitais.

A CE explica que o obxectivo do PEPP é «canalizar [...] cara aos mercados de capitais, máis aforros dos fogares, e garantir que as persoas consumidoras sexan plenamente conscientes dos elementos chave do produto» (p. 4). A rendibilidade, ou a falta de rendibilidade, dos produtos financeiros é esencialmente incerta. Cómpre lembrar que na orixe da crise de 2007 está a creación e venda de produtos financeiros complexos construídos sobre hipotecas *subprime*. As tres grandes axencias de cualificación, Standar&Poor's, Moody's e Fitch, adxudicáranlles a eses produtos a cualificación de AAA, máxima solvencia, semanas antes de que o seu valor se reducira a cero. Alan Greenspan, presidente entón da Reserva Federal e máximo gurú das finanzas mundiais, recoñeceu «aínda que era consciente de que moitas desas prácticas estaban a ter lugar, non tiña nin idea do significativas que chegaran a ser até demasiado tarde»². Con estes antecedentes, pretender que as traballadoras e traballadores «sexan plenamente conscientes dos elementos chave do produto» e dos riscos que corren só pode ser incompetencia ou cinismo, creo que as dúas cousas. Máis clara é a patronal dos produtos de aforro-investimento

.....

2 Entrevista no programa da CBS *60 Minutes*, 13 de setembro de 2007.

no Reino de España (RE) que, nun relatorio publicado en 2010 no cal defende a extensión das pensións privadas, recoñece que «os capitais acumulados pertencen ás persoas traballadoras partícipes nos diferentes plans de pensións e todo o risco do esquema fica plenamente asumido dentro do mesmo polos partícipes»³.

A CE enumera os promotores do PEPP: «bancos, compañías de seguros, xestores de activos, fondos de pensións de emprego, empresas de investimento» (p. 4). Prodúcese un desvío de posíbeis cotizacións sociais que poderían aumentar os ingresos dos sistemas públicos de pensións cara a empresas privadas que obterán importantes beneficios.

Para promover a subscripción do PEPP, a CE esixe que se establezan nos Estados membros desgravacións fiscais: «a fin de animar os Estados membros a concederen unha desgravación fiscal aos PEPP, a Comisión adoptou, xunto coa presente proposta, unha Recomendación sobre o tratamento fiscal dos produtos de pensións individuais, incluído o produto paneuropeo de pensións individuais» (p. 4). As desgravacións fiscais polas achegas aos plans de pensións individuais son moi regresivas. As traballadoras e traballadores de salarios baixos non poden destinar ningunha cantidade a plans de pensións e, polo tanto, non desgravan. Son as persoas perceptoras de altos salarios e rendas do capital as que poden realizar grandes achegas e desgravar.

A CE renuncia ao obxectivo de que as pensións públicas sexan suficientes: «o Informe sobre adecuación das pensións de 2015 concluíu que o aumento dos aforros adicionais [...] destinados á xubilación podería [...] mitigar as repercusións dunhas pensións máis baixas dos réximes públicos nalgúns Estados membros [...] as pensións complementarias poderían desempeñar un papel chave nos ingresos por xubilación, en particular cando as pensións públicas poidan ser inadecuadas»

.....

- 3 Fundación INVERCO, *El impacto de la crisis económica y financiera en la inversión colectiva y en el ahorro-previsión*, Imprenta Modelo, Madrid, 2010.

(p. 5). Se a CE defendese os dereitos das traballadoras e traballadores europeos redactaría unha Recomendación para garantir unhas pensións públicas suficientes, para o cal sería necesario: 1) Fixar unha porcentaxe do PIB para gasto en pensións en función da porcentaxe de poboación maior de 65 anos e 2) Estudar a creación dun sistema público de pensións europeo.

A proposta da CE é neoliberal desde a súa orixe: «a proposta baséase nun estudo levado a cabo por Ernst&Young en nome da Comisión sobre un marco europeo de pensións individuais» (p. 9). Esta compañía, unha das *big four*, presta, entre outros servizos, o de evasión fiscal para axudar as grandes empresas e patrimonios a eludir o pagamento de impostos⁴. A CE, e as institucións públicas en xeral, deberían encargarse destes estudos a investigadoras e científicas sociais independentes e con prestixio académico que poden emitir recomendacións non vinculadas aos intereses do capital financeiro.

O PEPP abre un enorme espazo á valoración do capital financeiro: «cos PEPP o valor de mercado das pensións individuais pasaría de 0,7 billóns de euros a 2,1 billóns de euros de aquí a 2030, fronte a 1,4 billóns de non crearse este produto (supondo que os PEPP se beneficien dos incentivos fiscais nacionais existente para os produtos de pensións individuais)» (p. 10), xa que o principal obxectivo non é garantir unhas pensións dignas para as traballadoras e traballadores na idade da xubilación, senón como a Proposta repite unha e outra vez: «Obter máis capital e canalizalo cara a investimentos europeos a longo prazo na economía real» (p. 13). Porén, debería ser o sector público, a través dun orzamento europeo moito maior que o actual, o responsábel de decidir e executar os investimentos necesarios para a economía e a sociedade europeas, por exemplo, parar a transición cara a un sistema enerxético descarbonizado. A UE é un mecanismo político e económico estraño. As liberdades de circulación de capitais e mercadorías e a existencia dunha única moeda non se acompañaron da creación dun

.....

4 https://pt.wikipedia.org/wiki/Ernst_%26_Young.

verdadeiro orzamento común. Os Estados Unidos de América son o espazo económico máis semellante á UE. Pois ben, o orzamento federal dos EEUU supera o 20% do PIB⁵, mentres que o europeo non chega ao 1% do PIB comunitario. O orzamento de espazo político e económico máis neoliberal e procapitalista existente, os EEUU, multiplica por 20 o da UE. As economías máis integradas e produtivas, no cume Alemaña, acceden aos mercados das economías menos competitivas, as dos países do sur, sen a contrapartida dun orzamento, un sistema fiscal, un sistema de resolución bancaria ou unhas prestacións por desemprego e un sistema de pensións solidario. En definitiva, un mecanismo barato, moi barato, de acceso aos mercados do sur.

Análise semántica

O vocabulario, as palabras elixidas no documento, desvelan as prioridades, os intereses e a ideoloxía que subxace na proposta da CE. Indico o número de veces que aparecen, ou non aparecen, algunhas palabras chave. Escriboas en español, a lingua da versión do documento que puiden ler.

As persoas ás cales se dirixe o PEPP son máis *consumidores* (36 veces) que *trabajadores* (12 veces). Na xerga neoliberal a condición de persoa traballadora agóchase e a loita de clases substitúese pola defensa dos dereitos das persoas consumidoras (que na realidade fican sempre subordinados aos intereses das grandes empresas). No terreo da protección social o neoliberalismo difunde e tenta promover o conflito entre xeracións para agochar o conflito entre traballo e capital.

Pobreza, aparece 0 veces. Á CE non lle interesa combater a pobreza entre as persoas maiores, nin investigar como influirán as reformas que promove nos sistemas públicos de pensións no aumento desa pobreza. Segundo datos de Eurostat, case unha de cada 5 persoas maior de 65 anos atópase en risco de pobreza ou exclusión social. O obxectivo da creación do

.....

5 Proxecto de orzamento para o ano fiscal 2018, Goberno dos EEUU, <https://www.whitehouse.gov/sites/whitehouse.gov/files/omb/budget/fy2018/budget.pdf>, consultado o 19-II-2018.

PEPP non é mellorar a protección social das persoas xubiladas ou loitar contra a pobreza senón, como xa dixemos, promover a acumulación de capital financeiro.

I. Poboación maior de 65 anos en risco de pobreza ou exclusión social - 2016 - UE-28

Total	Mulleres	Homes
18,2	20,26	15

Fonte: Eurostat, consultado 19-II-2018

Á CE tampouco lle interesa a *igualdad*, palabra que só aparece 3 veces nas 89 páxinas do relatorio. Dúas veces refírese á igualdade entre home-muller e unha vez á igualdade de competencia entre os promotores. Por suposto nunca se preocupa polo aumento da desigualdade no interior de cada Estado que reflicten numerosos estudos de organismos internacionais, nin pola repartición da renda, cada vez máis desigual, entre clases sociais debido ao aumento da taxa de explotación e á baixada dos salarios e ás reformas fiscais regresivas. Lembremos que as desgravacións fiscais que propón a CE para as persoas que subscriban PEPP aumentarán o carácter regresivo dos sistemas impositivos e a desigualdade na distribución da riqueza.

A falta de interese pola igualdade e a pobreza contrasta co interese polos *mercados de capitales* (24 veces); as finanzas, aparece 60 veces o adxectivo *financiero*, en singular ou plural, acompañando a marco, produto, instrumentos, servizos, activos, mercados. Por último, a UMC (*Unión de los mercados de capitales*) cítase 11 veces.

Preocupante para as futuras subscritoras de PEPP, a palabra *riesgo* pode lerse 52 veces.

Marco de interpretación

A proposta de PEPP fai parte do proxecto de abolición do pacto *fordista* establecido despois da SGM polo que o capital

deixaba fóra do mercado a provisión dalgúns servizos (educación, sanidade, dependencia) e prestacións (seguro de desemprego, axudas por fillo/a, pensións) e aceptaba a negociación colectiva das condicións de traballo e explotación co conseguinte respecto, parcial e sempre cuestionado, das liberdades de sindicación e mobilización.

As pensións públicas son o principal gasto en protección social e deixan fóra da valoración do capital unha parte importante do produto social, do PIB. O gasto en pensións adoita superar o 10% do PIB. O PEPP é un instrumento no proxecto de situar esa parte do PIB dentro dos espazos de valoración do capital financeiro. Como se poder ler na sección 1, recollendo a proposta literal da CE, o PEPP é un instrumento para desenvolver un mercado único de capitais en todo o territorio da UE, non un novo mecanismo de protección social.

A substitución de servizos e prestacións públicas por servizos e prestacións privadas realízase mediante unha guerra prolongada de posicións. Calquera proposta aberta de privatización recibiría un forte castigo electoral, pois o apoio popular á protección social pública é moi maioritario. Polo tanto, os poderes económicos non electos utilizan tres tácticas:

- Redacción por parte de *think tanks* e organismos de goberno (Instituto de Estudos Económicos, Fedea, BM, FMI, CE...) de relatorios nos cales se pon en cuestión a viabilidade dos sistemas públicos de protección social e se propón complementalos con servizos e prestacións privadas.
- Difusión masiva e constante destes relatorios nos medios de intoxicación, persuasión e comunicación de masas até producir un estado de *shock* entre a poboación. No que se refire ás pensións, un obxectivo prioritario da propaganda é a mocidade, para a convencer de que «eu non cobrareí unha pensión».
- Promoción e aprobación de reformas, pequenas ou grandes, polos órganos electos (governos estatais, Parlamento europeo) ou non electos (CE).

Citarei dous exemplos de relatorios que propoñen reducir as pensións públicas para abrir espazo para os fondos privados de capitalización. Transcribo literalmente, entre aspas, as súas propostas.

O RELATORIO DO BANCO MUNDIAL (BM)⁶

Publicado en 1994. O BM propón substituír gradualmente os sistemas públicos de pensións por outro sistema baseado en tres piares. Dous obrigatorios, un público e outro de xestión privada, e un terceiro voluntario e tamén de xestión privada. A importancia do informe radica en que se considera o comezo do debate sobre a viabilidade dos sistemas de pensións e sobre a necesidade de reformalos.

O BM ameazaba con que nos países desenvolvidos os sistemas públicos de pensións estaban preto do colapso, «these systems are nearing collapse». A predición do BM fallou estrepiteiramente. O BM propuña que as pensións públicas deberían ser de tamaño modesto para deixar espazo aos fondos privados de capitalización que permitirían a acumulación de capitais e o desenvolvemento dos mercados financeiros, «But it should be modest in size [...] Full funding should boost capital accumulation and financial market development». Esta idea repítese incansabelmente na proposta da CE.

2010 - INFORME DA PATRONAL DOS FONDOS DE PENSIONES⁷

INVERCO agrupa máis de 7.500 empresas especializadas na xestión de patrimonios, Sociedades, Fondos de Investimento e Fondos de Pensións. No seu informe afirma:

- As pensións públicas no RE non deixan espazo para o seu negocio, «os individuos que hoxe se xubilan [...] reciben unha prestación relativamente elevada, moi a

.....

6 WORLD BANK, *Averting the Old Age Crise: Policies to Protect the Old and Promote the Growth*, Oxford University Press, Oxford, 1994.

7 Fundación INVERCO, *El impacto de la crisis económica y financiera en la inversión colectiva y en el ahorro-previsión*, Imprenta Modelo, Madrid, 2010.

miúdo bastante próxima ao salario previo á xubilación [...]. O feito de que as pensións públicas teñan unha taxa de substitución do salario tan elevada, o que require cotizacións sobre os salarios igualmente elevadas, implica que fica pouco espazo para que os traballadores en particular, e os fogares en xeral, poidan destinar recursos significativos á previsión complementaria.»

- O aumento dos fondos de pensións débese á necesidade de as empresas obtenen ingresos por comisións: «E é que nunha contorna de marxes interbancarias cada vez máis reducidas, as entidades de crédito buscaron novas vías para obtenen ingresos e unha das máis importantes son as comisións procedentes de plans de pensións».
- Nos plans de pensións privados todo o risco recae sobre as traballadoras e traballadores que os subscriben: «Os capitais acumulados pertencen aos traballadores partícipes nos diferentes plans de pensións e todo o risco do esquema queda plenamente asumido dentro do mesmo polos partícipes» e «A deterioración dos activos subxacentes aos dereitos consolidados dos partícipes tamén pode ser severa nunha recesión, obrigando a quen máis preto estea da xubilación a reavaliar as súas expectativas de xubilación á idade prevista cando as súas pensións dependen de xeito relevante das que lles outorga o esquema privado». Debemos subliñar que a proposta da CE agocha este grave problema que, como lemos, si recoñece a patronal dos fondos de pensións no RE.

Previsións da Comisión Europea sobre poboación, PIB e gasto en pensións para o ano 2060

Repasemos o argumento da CE: 1) Nalgúns estados membros as pensións públicas son inadecuadas e insuficientes. 2) En consecuencia, propón que as traballadoras e traballadores subscriban plans privados de capitalización para completar os seus ingresos na idade de xubilación. É necesario preguntarse se a

CE considera que no futuro será imposible pagar pensiones públicas dignas. Para contestar esta cuestión analizaré las previsiones de la propia CE publicadas en 2015⁸.

II. Gasto en pensiones. Previsión CE

Ano	2013	2060
Poboación maior de 65 anos (% sobre a poboación total)	17,9	30
Gasto en pensiones, % do PIB.	11,8	11

Fonte: elaboración propia a partir de European Commission 2015, *Op. Cit.*

Segundo as previsións da CE as persoas de máis de 65 anos, candidatas á percepción dunha pensión de xubilación, pasarán de representar menos do 18% ao 30% da poboación total, mais o gasto en pensiones non só non aumentará proporcionalmente, senón que será máis baixo que na actualidade. Esta redución do gasto aumentará moito a pobreza entre as persoas maiores. A CE prevé, para o ano 2060, unha leve diminución da poboación xunto cun crecemento medio do PIB do 1,4% anual. O crecemento acumulado durante 47 anos (2060 - 2013 = 47) fará que o PIB total, e o PIB por persoa, case se multipliquen por dous. Na táboa III calculo o PIB por persoa, dividindo o PIB total entre o número de habitantes. Para o ano 2013, 1.029.279 : 46,6; para o ano 2060, 1.978.413 : 46,1.

.....

8 European Commission, *The 2015 Ageing Report*, pdf, pp. 322-324.

III. Evolución do PIB e do PIB por persoa

Ano	2013	2060
PIB (millóns euros)	1.029.279	1.978.413
Poboación total (millóns)	46,6	46,1
Poboación > 65 anos (millóns)	8,34	13,83
PIB por persoa (euros)	22.088	42.916

Fonte: elaboración propia a partir de European Commission 2015, *Op.Cit.*
Datos do PIB 2013, INE.

A CE prevé que en 2060 o produto por persoa en termos reais será case o dobre que o actual, que se producirán para cada persoa dúas veces máis bens e servizos que hoxe. Ademais, propón que se reduza a porcentaxe do PIB destinada ao pagamento das pensións mentres o número de persoas maiores de 65 anos aumentará en 5 millóns e medio. Existen outras posibilidades? Si, as que elixiría unha sociedade civilizada, garantir unha vida digna para as persoas no tempo da súa xubilación. Como facelo? Destinando unha maior porcentaxe do PIB ao pagamento das pensións. Esta porcentaxe financiaríase ben subindo as cotizacións sociais como o faga a produtividade do traballo, ben mediante ingresos procedentes dos Orzamentos Xerais do Estado. Suporía esta solución unha carga insoportábel para a sociedade? Non, despois de aumentar substancialmente a parte do produto social dedicada ás pensións, a sociedade das non pensionistas continuaría a gozar dun nivel de vida moi superior ao actual. Na táboa IV calculo que acontecería de dedicarmos ao pagamento das pensións o 18% do PIB. O PIB por persoa para o que chamo a sociedade das non pensionistas, unha vez deducido o gasto en pensións, máis que duplicaría o actual.

IV. PIB por persoa destinando o 18% do PIB a pensións

		2013	2060
A	PIB (millóns de euros)	1.029.279	1.978.413
B	Poboación total (millóns)	46,6	46,1
C	Poboación > 65 anos (millóns)	8,34	13,83
D	Poboación < 65 anos (millóns)	38,3	32,3
E	Porcentaxe do PIB dedicado ao pagamento das pensións	11,8	18,0
F	PIB dedicado ao pagamento das pensións (millóns de euros)	121.455	356.114
G	Diferenza A - F	907.824	1.622.299
H	PIB por persoa < 65 anos (G/D) en euros	23.728	50.273

Fonte: elaboración propia a partir de European Commission
2015, *Op. Cit.*

Mesmo se podería pensar en aumentar o gasto en pensións tanto como se incrementa a porcentaxe de persoas pensionistas sobre a poboación total que, segundo a CE, medrará desde o 17,9 ao 30%, un 67% máis. Que acontecería de aumentarmos o gasto en pensións como porcentaxe do PIB tamén un 67%? Podemos ver o resultado desta hipótese na Táboa V.

V. PIB por persoa destinando o 19,78% do PIB a pensións

		2013	2060
A	PIB (millóns de euros)	1.029.279	1.978.413
B	Poboación total (millóns)	46,6	46,1
C	Poboación > 65 anos (millóns)	8,34	13,83
D	Poboación < 65 anos (millóns)	38,3	32,3
E	Porcentaxe do PIB dedicado ao pagamento das pensións	11,8	19,78
F	PIB dedicado ao pagamento das pensións (millóns de euros)	121.455	391.330
G	Diferenza A - F	907.824	1.587.083
H	PIB por persoa < 65 anos (G/D) en euros	23.728	49.181

Fonte: elaboración propia a partir de European Commission
2015, *Op. Cit.*

O gasto en pensións ascendería a case 20 puntos porcentuais do PIB (19,78%) e o PIB por persoa dispoñíbel para as menores de 65 anos máis que duplicaría o actual, garantindo unha vida próspera para a totalidade da poboación sen que o gasto en pensións de xubilación supuxese unha carga insoportábel.

Como é posíbel que, sen aumentar o número de persoas activas, poida garantirse un nivel de vida superior para activos e xubilados? A resposta está na evolución da produtividade por persoa empregada. A aplicación da ciencia e a técnica ao proceso produtivo permite que un número igual, ou incluso inferior de persoas, produza unha maior cantidade de bens e servizos. A relación relevante é, pois, produto/poboación total e non, activos/xubilados. Estamos, polo tanto, diante dun problema de distribución, non económico ou de capacidade produtiva, senón político.

Quero agora facer dúas precisións. Primeira, as predicións da CE para dentro de máis de 40 anos non teñen valor científico ningún. É imposible prever como evolucionará a demografía, como se comportarán a taxa de natalidade, a inmigración e a emigración. Por outra parte, se as previsións de crecemento do PIB erran a un ou dous anos vista, que credibilidade teñen as feitas para varias décadas? Pois tanto a sociedade como a economía son sistemas complexos, en que interveñen actores con intereses enfrontados, con capacidade de decisión, que aprenden dos sucesos pasados e, en consecuencia, son sistemas estocásticos de evolución non certa. Segunda precisión, a CE predí un crecemento medio do PIB do 1,4% anual. Asume deste xeito a posibilidade dun crecemento ilimitado da produción e o consumo. Porén, a produción e o consumo son procesos físicos de extracción, procesamento e consumo de recursos naturais limitados e que teñen como consecuencia a emisión de volumes crecentes de substancias contaminantes que o medio natural xa non pode absorber. A manifestación máis dramática desta limitación é a mudanza climática e o aumento da temperatura do planeta Terra. O obxectivo do crecemento indefinido do PIB debe ser, pois, substituído polo do deseño dun sistema económico capaz de satisfacer as necesidades de todos os seres humanos reducindo o impacto da actividade de produción e consumo sobre o medio natural. Por que se non creo na fiabilidade das previsións da CE parto na miña análise dos seus datos? Para demostrar o carácter ideolóxico das súas propostas. A CE ama a desigualdade e a pobreza entre as persoas maiores. A CE quere que unha sociedade futura máis rica produza persoas maiores pobres. Tendo en conta que a CE defende a moderación salarial perpetua debemos preguntarnos, quen considera que debe apropiarse da riqueza crecente? A CE proponnos unha sociedade cada vez máis desigual na cal a riqueza se concentra en menos mans. As predicións periódicas e interesadas sobre a inviabilidade dos sistemas públicos de pensións, sanidade e educación fan parte dunha guerra prolongada para privatizar aqueles elementos da vida social que as loitas seculares das clases traballadoras conseguiran deixar á mar-

xe do capital e do mercado. No curto prazo, a maioría social, a cidadanía, as maioritarias clases traballadoras deben oporse aos intentos de substituír os sistemas públicos de repartición por fondos privados de capitalización. Ademais, para afrontar problemas tan graves como o aumento da explotación e da desigualdade, a discriminación económica das mulleres, a crise ecolóxica e a mudanza climática, necesitamos pensar seriamente na necesidade de camiñar cara á superación do capitalismo e á socialización dos principais medios de produción.

A campaña contra o PEPP

A campaña contra o PEPP desenvolveuse en dous espazos, no PE e nas institucións representativas do Estado español. No PE, a europarlamentaria galega, Lidia Senra, e o europarlamentario portugués, Miguel Viegas, integrados no Grupo da Esquerda Unitaria Europea/Esquerda Verde Nórdica, presentaron unha emenda na que solicitaban:

- a retirada do regulamento proposto pola CE
- que a CE propoña aos estados membros a adopción de medidas para garantiren pensións públicas suficientes
- a retirada das desgravacións fiscais para os fondos privados de capitalización
- a creación dun sistema público europeo de pensións.

En Galiza, o Movemento Galego en Defensa das Pensións Públicas (MODEPEN) presentou unha moción contra o PEPP nos concellos. A moción pretendía que os plenos se dirixisen á CE e ao PE pedindo a retirada do proxecto de Regulamento. Foi aprobada por concelleiras e concelleiros que representan centos de milleiros de galegas e galegos. A mesma moción foi presentada en concellos, deputacións provinciais e cabidos insulares polas plataformas integradas na Coordinadora Estatal pola Defensa do Sistema Público de Pensións (COESPE), e foi aprobada por institucións que representan millóns de cidadás e cidadáns.

Nestas xornadas intercambiamos información sobre os sistemas de pensións en catro estados intervidos pola Troika: Estado español, Grecia, Irlanda e Portugal; dous nórdicos: Finlandia e Suecia; e Francia. Alén das notábeis diferenzas entre países, comprobamos que a CE, actuando como testa-de-ferro do capital financeiro, preme en toda Europa para substituír os sistemas públicos de repartición por fondos privados de capitalización. É urxente fortalecer as alianzas transestatais dos movementos en defensa das pensións públicas e estender a campaña de denuncia do PEPP a todos os estados membros.

3

Experiencias noutros países europeos

Os sistemas públicos de pensións, no punto de mira do poder económico

Ramón Franquesa

Profesor de economía mundial na Universitat de Barcelona e activista fundador da Coordinadora Estatal en Defensa do Sistema Público de Pensións

Neste debate imos abordar a situación das pensións en varios países da UE. Non procede que me alongue nesta presentación, mais tanto na miña condición de profesor de economía mundial, como de activista da Coordinadora Estatal en Defensa do Sistema Público de Pensións, creo adecuado lembrar cal é o marco xeral.

Hoxe os sistemas públicos de pensións están no punto de mira do poder económico que goberna o mundo. Trátase dun capitalismo senil que xera cada vez máis desigualdade, en que unha exigua minoría que xa se apoderou dun patrimonio que supera a metade da renda mundial, pretende seguir acumulando riqueza. Mais teñen un problema. A maior parte do seu capital obtivérono non tanto pola súa capacidade de producir, senón por desposesión de terceiros. En realidade as posibilidades de seguir medrando son moi limitadas. No noso planeta os caladoiros de riqueza dispoñíbeis son cada vez menores. Xa privatizaron boa parte dos recursos minerais, a terra culti-

vábel, os ferrocarrís, a enerxía, a propiedade inmobiliaria, o mar etc... É nesta situación, que as pensións públicas resultan un suculento prato, alí onde se chegaron a desenvolver co estado do benestar. Ademais, forman parte dun salario indirecto, que é máis fácil de recortar que a parte do salario que as persoas traballadoras recibimos a fin de mes, porque o efecto da súa perda é diferido e prodúcese cando as persoas están separadas da súa contorna laboral e gozan de menos forzas físicas e mentais.

Non estamos ante unha ameaza local. Non é nin tan sequera unha ameaza limitada ao marco da UE que os nosos relatores e relatoras explicarán, senón unha agresión que vai de Buenos Aires a Vladivostok. E que só ten unha solución: a mobilización social desde onde sexa posíbel realizala.

O movemento pensionista, que agora ten moitos pais e nais nos medios de comunicación, mais que foi construído desde a Coordinadora Estatal en Defensa do Sistema Público de Pensións pacientemente nos últimos tres anos, tivo antonte un precaria aínda que decisiva vitoria. O recoñecemento, despois de centenaes de concentracións e manifestacións periódicas en todo o Estado, de que as pensións deben revalorizarse co custo da vida no Pacto de Toledo. Este é unha comisión do parlamento, composta por todos os partidos, que en anos anteriores bendixo diversos recortes no sistema, incluída a desvalorización das pensións e a ruptura da súa sustentabilidade. Esta mudanza de criterio, aínda non consumada no marco legal, representa unha mudanza de tendencia, só imputábel ao empoderamento da sociedade fronte ás contrarreformas neoliberais e á mobilización pacífica, constante, organizada e con claros obxectivos que desenvolveron as persoas pensionistas. Mais a nosa situación non é un caso illado.

Quero lembrar como o 14 de decembro de 2017 na Arxentina, os e as pensionistas tombaron o plan de Macri, o seu presidente ultraliberal, que pretendía eliminar as achegas patronais para os soldos menores a 10.000 pesos (tirando a mocidade do sistema na práctica e reducindo os ingresos deste), retardar a xubilación, rebaixar a revalorización das pensións por

baixo do custo da vida, facer pagar polos medicamentos etc. Conseguiuse tombar o plan cunha mobilización que culminou ese día co total bloqueo de Buenos Aires (onde vive o 40% da poboación arxentina), que obrigou Macri a retroceder. E todo iso a pesar do rol dunha parte das cúpulas sindicais arxentinas. En realidade quen convocou e desenvolveu as mobilizacións foi unha constelación de movementos xurdidos do proceso social posterior ao corralito e do movemento piquetero (non tan afastado do noso 15 M). Trátase de diversas organizacións cuxos nomes nos resultan descoñecidos: o Movemento de Agrupacións Clasistas (MAC), con sectores de distintos gremios como a UOM ou SUTECBA, movementos sociais (como a CTEP e Barrios de pie), federacións de estudantes e partidos de esquerda (como PO, MAIS e MST) quen desbordaron na rúa o goberno. Mentres, a lendaria CGT peronista, de forma insólita desentendiase da convocatoria social, convocando un paro nacional para o día posterior ao que se aprobase a Lei (que claro tivo que desconvocar). É tan sorprendente como o neoliberalismo conseguiu neutralizar as vellas formas de organización social, excesivamente burocratizadas e dependentes da axuda pública e empresarial, como o feito de que aquelas non viran medrar baixo os seus pés unha nova fase da loita das traballadoras e traballadores.

Tamén quero referirme á situación en Rusia, entre o que silencian os medios de comunicación. Putin lanzou á poboación pensionista rusa unha proposta de reforma, a cal anunciou o mesmo día da inauguración do Mundial de fútbol. Por primeira vez en máis de 80 anos o goberno ruso quería atrasar gradualmente a idade da xubilación, oito anos para as mulleres (até os 63 anos) e de cinco para os homes (até os 65 anos). Nun país onde as pensións son baixas e a esperanza de vida é de 66 anos para os homes e 70 para as mulleres. Inmediatamente 2,5 millóns de rusas e rusos asinaron unha petición na internet na cal esixían a Putin que renunciase ao proxecto. Mais lonxe de limitárense á batalla na rede, despois pasaron a ocupar as rúas desde Vladivostok a San Petersburgo, de Murmansk a Samara. A última mobilización, o pasado 8 de setembro, convocouse

en máis de 80 cidades e provocou a detención de máis de 200 persoas. Unha particularidade de Rusia é que as mobilizacións son convocadas por un partido (PCR) e nun contexto das eleccións municipais de setembro¹. Haberá que ver como continua o proceso despois destas eleccións. Existe o risco de que o sistema poida coaptar as forzas políticas implicadas, mais tamén a vantaxe de que neste caso son pensionistas, pero tamén persoas traballadoras activas de todas as idades as que se mobilizan. Na miña opinión non é probábel que se silencie esta loita.

Aquí de momento estamos nunha batalla que se xoga na dimensión Estatal. Desbordamos o Pacto de Toledo e recuperado o IPC, aínda que sexa precariamente. Pero debemos ir mais alá, tecendo alianzas globais, porque o inimigo é global. Sen perder pé no chan que pisamos, é dicir, sen facernos ilusións nas promesas e, por tanto, mantendo a mobilización e a organización, debemos buscar un horizonte de solidariedade internacional, que comeza por saber que ocorre alén das nosas fronteiras. E para iso temos os nosos intervenientes. En primeiro lugar Cristophe Janot, Secretario Federal da centenaria Fédération des Industries Chimiques da CGT francesa (FSM) para falarnos da situación en Francia; Birgitta Sevefjord, ex-alcadesa de Estocolmo polo Vänsterpartiet que nos relatará a situación do sistema de pensións en Suecia e finalmente, para Finlandia, Henri Purje, tradutor de Noemi Klein e asesor da Alianza de Esquerdas².

.....

- 1 De feito na sesión o compañeiro Quim Boix, da FSM, confirmoume no curso da reunión que a mobilización estaba continuando despois desas eleccións realizadas o 9 de setembro.
- 2 Pedimos desculpas porque lamentablemente foinos imposible poder contar en formato texto neste libro coa interesantísima intervención que fixo Henri Purje durante a xornada.

A xubilación por repartición en Francia

Christophe Janot

Secretario federal da Federación Nacional de Industrias Químicas de Francia (FNIC-CGT)

A cuestión do futuro das pensións de xubilación en Europa é crucial para as xubiladas e os xubilados pero tamén para o conxunto de traballadoras e de traballadores de Europa e do mundo.

De feito, a posibilidade de beneficiarse dunha verdadeira xubilación representa unha transformación fundamental da vida humana.

En Francia, case foi preciso un século de batallas sociais para impoñer ese dereito. Rematada esta «*xubilación para as persoas mortas e mais para as ricas*» que denunciaba a CGT nos anos 20. O medo de moita xente de depender, no fin da súa vida, da solidariedade familiar ou da oficina de axuda social foi eliminado, ou case, aínda que actualmente sexa cada vez menos certo polo conxunto de reformas destrutivas da nosa Seguridade Social.

Dende a aplicación do noso sistema de xubilación solidaria por repartición, no ano 1945 por Ambroise Croizat, secretario xeral da federación da metalurxia CGT, membro do partido comunista e ministro do Traballo e da Seguridade Social dende 1945 ata 1947, a patronal nunca dixeriu que as persoas

asalariadas, quen produce a riqueza, puidesen pretender un repouso despois de anos de labor e nunca deixaron de querer romper ese dereito adquirido. Todas as reformas que tivemos que combater buscaron acreditar a idea de que as xubilacións e, polo tanto as xubiladas e os xubilados, eran unha carga para a sociedade e de que, polo tanto, había que reducir «o custo».

Actualmente e dende 1945 temos un sistema de xubilación chamado por repartición. As cotizacións actuais pagan sen intermediario as xubilacións actuais. Cando a persoa traballadora que está actualmente en activo se xubile será a clase traballadora en activo do futuro quen pague a súa xubilación, pouco importa se é máis ou menos numerosa, sempre que a cantidade das cotizacións retidas cubra o importe das xubilacións asignadas. A persoa asalariada non acumula un aforro para «máis tarde», sabe que a súa pensión de xubilación será pagada pola riqueza creada cando se xubile. Hai unha «solidariedade interxeracional».

Tamén hai unha solidariedade intraxeracional: o que percibimos na xubilación non corresponde ao 100% co que se cotizou, se non a «máis». Por exemplo, os períodos de desemprego permiten obter dereitos sen a contrapartida en cotizacións. E o mesmo ocorre cos períodos de baixas por maternidade, enfermidade ou incapacidade, situacións cubertas pola protección social e que se benefician, a este respecto, da solidariedade entre a clase traballadora e a cidadanía.

Coa xubilación por repartición, non hai intervención dos bancos, que ven deste xeito escapar, en Francia, centos de miles de millóns das pensións de xubilación que os fondos de pensión xeran, por exemplo, nos Estados Unidos. Tamén convén saber que os gastos de xestión da Seguridade Social son moi baixos, o 5%, os dos organismos de xubilación complementaria un pouco máis, aproximadamente o 10% pero moito menos que os dos bancos e aseguradoras privadas que se achegan ao 18%.

A xubilación por repartición en Francia é unha pensión de «prestación definida», é dicir que se define o importe da pensión (igual ao salario medio de referencia multiplicado pola taxa

de substitución das pensións) e que se deduce o importe das cotizacións necesarias. É a inversa do sistema de capitalización.

Por mor das diferentes reformas que sufrimos dende hai 30 anos, conxelación das pensións, conxelación das pensións complementarias e da asignación de solidariedade para as persoas anciás, aumento ou creación dalgúns impostos, a pobreza das xubiladas e dos xubilados empezou a agravarse nestes últimos anos, para chegar case ao 10% das xubiladas e dos xubilados cando se reducira considerablemente nos anos 90.

Os gobernos sucesivos coñecían as consecuencias previsibles das diferentes reformas antisociais, a proba é que introduciron a posibilidade de acumular emprego e xubilación. Lonxe de salvagardar o noso sistema de xubilacións, estas reformas fixérono máis fráxil ata o punto de abrírlle de novo o apetito aos bancos e ás aseguradoras, poñendo como substitución, a capitalización. No ano 2017, as previsións do Consello de Orientación das Xubilacións anunciaban un déficit de case 9000 millóns de euros no ano 2021 amplían o equilibrio financeiro do sistema de xubilacións para ter no ano 2040 un guión máis optimista.

Ese chamado déficit foi creado de maneira voluntaria polos gobernos sucesivos, concedendo reducións, mesmo exoneracións de cotizacións sociais; tema sobre o que volverei máis tarde.

Nestas condicións, é doado para os medios de comunicación, que son o nexo do goberno, para calquera bo capitalista, facer crer que o futuro das xubilacións por repartición e o financiamento do sistema dependen da implicación das persoas asalariadas, xa sexan activas ou xubiladas, para facerse cargo dese custo adicional. Para asegurar o noso sistema de xubilacións por repartición, segundo os gobernos sucesivos, habería que realizar escollos presentadas como ineludíbeis ou naturais:

- Unha nova prolongación da duración das cotizacións, o que se traduciría para a maioría das persoas asalariadas nun novo aumento da duración da vida laboral.
- O descenso das pensións.

Cales son as razóns da patronal e do goberno para orientarse cara a estas medidas?

O interese do capital é reducir o salario na súa dimensión socializada e promover o aforro que ten como único «mérito» alimentar os sistemas financeiros. Cando se reduce o salario, a cotización social, e se aumenta a duración do traballo, o que aumenta é, polo tanto, o beneficio.

A cuestión hoxe en día que se nos expón en Francia non é saber como se vai volver aceptábel un retroceso social programado senón como se vai facer para salvar a xubilación por repartición.

O futuro das pensións de xubilación vaise xogar nos próximos meses e só vai depender da relación de forzas que sexamos capaces de construír dende agora ata ese momento. De feito, o 9 de outubro hai programada unha mobilización da clase traballadora asalariada e deberá ser unha primeira etapa cara a un movemento de grande alcance e a FNICC-CGT tamén se inscribe na acción de loita internacional para as xubilacións do 1 de outubro, iniciativa da Federación Sindical Mundial, con 3 lugares de reunión en Francia, en París, en Burdeos e no Havre.

De feito, o monarca que temos como presidente decidiu cambiar a nosa xubilación por repartición por unha xubilación por puntos ou «importes nocionais». Incluso se vende a súa reforma como se se tratase dun tipo de xubilación por repartición, non o é!

Nun primeiro momento, todo coincide coa repartición: as cotizacións das persoas traballadoras asalariadas activas financian directamente a xubilación das persoas asalariadas xubiladas. Pero, ao mesmo tempo, cada euro cotizado alimenta un contador que acumula puntos de xubilación, a un ritmo determinado por un valor de compra do punto.

Se a persoa traballadora asalariada deixa de cotizar, por exemplo, se a empresa a despide e se atopa en situación de desemprego, xa non cotiza. Nese caso o contador detense. Se está enferma, o seu contador tampouco funciona. Se volve atopar traballo, pero non tan ben pagado, o seu contador funciona pero ao ralentí, etc.

Nos países onde os importes nocionais existen dende hai varios anos, como en Suecia, despois de escoitar a clase traballadora e os sindicatos, este sistema proporciona, en realidade, importes de pensións insuficientes. Porque a verdadeira finalidade non é substituír o sistema por repartición senón construír un sistema deixando un oco considerable para os réximes por capitalización, evidentemente, para aqueles e aquelas que teñan os medios.

Estase, polo tanto, implantando unha xubilación de varias velocidades. Como podemos admitir na actualidade que as traballadoras e os traballadores poidan ver a súa perspectiva de xubilación con boa saúde reducida nunha media de 6,7 ou 8 anos? Porque aí tampouco se terán en conta nin a dureza do traballo, nin as condicións de traballo. No ano 2010, o goberno francés pretendía responder á pregunta sobre a dureza do traballo. Pero o que implantou foi un instrumento como o de incapacidade onde para xubilarse antes era preciso acumular 10 criterios de dureza inalcanzables. Se a traballadora ou o traballador consegue iso quere dicir que non ten boa saúde e que non pode gozar da súa xubilación.

Cando se fala de xubilación, na CGT, tamén se fala de emprego, de condicións de traballo, do traballo el mesmo, de salarios; fálase da repartición da riqueza creada, do lugar da clase traballadora na sociedade.

Cando se fala de xubilación, fálase de solidariedade entre as xeracións e do futuro da nosa xuventude.

A xubilación é unha nova fase da vida na que se poden construír novos proxectos. O lugar das persoas xubiladas é unha achega considerable á sociedade, dentro de múltiples eidos.

Esa é a realidade que queren ignorar todos aqueles que só ven a xubilación como un custo, como ven, por certo, o traballo. Non hai ningunha razón para pensar que calquera aumento da duración da vida debe supoñer mecanicamente un aumento da duración da actividade.

Como acabo de dicir, a política governamental de emprego das persoas de terceira idade aspira a facer case imposible calquera xubilación anticipada para as persoas traballadoras asa-

lariadas e a crear as condicións do final da carreira profesional adaptada. O reto está, polo tanto, en permitir a todas as traballadoras e a todos os traballadores que teñen unha esperanza de vida reducida con respecto a outras traballadoras e traballadores que poidan beneficiarse dunha xubilación cunha duración equivalente en plena saúde; é unha cuestión de xustiza social.

Grazas á loita, nalgúns sectores como o do petróleo, ou das industrias químicas, conseguimos un instrumento dedicado á clase traballadora exposta a traballos penosos para ter unha xubilación anticipada para as traballadoras e os traballadores.

Reivindicamos o feito de que toda a clase traballadora se poida beneficiar dunha xubilación anticipada, tendo en conta as súas condicións de traballo, tanto para as traballadoras e os traballadores dunha empresa contratante como para aquelas persoas dunha empresa subcontratista, sexa cal sexa o tamaño da empresa ou o sector. A FNIC-CGT reivindica unha xubilación aos 55 anos para os traballos penosos cun aforro dun trimestre por ano de dureza.

De que serve atrasar a idade de xubilación cando unha de cada dúas persoas asalariadas xa non está en activo cando liquide a súa pensión porque moi a miúdo é despedido antes de tempo?

De que serve atrasar a idade de xubilación cando lle pechan a porta das oficinas de emprego á nosa xuventude?

De que serve utilizar máis as traballadoras e os traballadores cando, en Francia, 5 millóns de persoas en idade de traballar son rexeitadas e marxinadas?

A verdadeira praga non é a poboación que se beneficia das axudas sociais, tampouco a xubilada, demasiado numerosa, é o desemprego e a precariedade dos empregos en nome do sacrosanto beneficio dos capitalistas.

A verdadeira praga non é facer traballar a quen está en idade de traballar senón esixirlle sempre máis produtividade, sempre máis flexibilidade.

As esixencias de rendibilidade que pesan sobre o traballo conducen a unha degradación das condicións de traballo e da vida da clase traballadora.

A determinación dos gobernos, dos capitalistas, divulgada polos medios de comunicación que non deixan de destacar a deterioración da situación das pensións de xubilación e de alimentar a dúbida sobre a sostibilidade do noso sistema, sobre todo na mocidade, serve de punto de apoio ás campañas de promoción dos sistemas por capitalización en nome da liberdade individual.

O desenvolvemento dos sistemas de aforro individual é perigoso, a CGT rexeita a idea dos fondos de pensión ou das pensións de xubilación por capitalización. O impacto financeiro dos fondos de pensión na economía real tradúcese por unha presión á baixa sobre os salarios e o emprego para optimizar os rendementos dos capitais.

A xubilación debe seguir sendo unha noción colectiva propia da repartición. A situación actual dunha maioría de fondos de pensión do mundo debería disuadir de ir cara aí. Algúns exemplos:

- No ano 2010, nos Estados Unidos, o déficit estimado de ses réximes de capitalización acadaron 1000 millóns de dólares.
- Só nos Países Baixos, case a metade dos fondos de capitalización están virtualmente en suspensión de pagamentos; case un de cada tres vai descender brutalmente o nivel das rendas aboadas.
- No ano 2015, o fondo de pensións do goberno xaponés (GPIF), o máis importante do mundo, anunciou que perdería case 60000 mil millóns de euros en tres meses, ao querer duplicar a parte das accións da súa carteira do 25% ao 50%.

A xubilación é un tema demasiado serio para que os políticos poidan dicir calquera cousa e é verdadeiramente demasiado seria para deixala nas mans dos financeiros!

A FNIC-CGT rexeita a pista dun «terceiro andar» dos réximes de xubilación por capitalización que «canibalizaría» seguramente a repartición. Os patróns dedican así varios miles

de millóns de euros como alimentos dos plans de xubilacións de empresas pero rexeitan calquera aumento das cotizacións.

A FNIC-CGT non se encadra de maneira explícita na perspectiva dun abandono do réxime de xubilación actual en beneficio de mecanismos por puntos, por módulos nin por importes nocionais como prevé a próxima reforma.

Facer que o importe da súa futura pensión de xubilación dependa só da capacidade de aforro ou de eleccións individuais rompería a solidariedade e aumentaría as desigualdades. Quen máis saíría perdendo sería sería, unha vez máis, as persoas que se atopan na parte inferior da escala.

Nese contexto, a FNIC-CGT esixe volver aos fundamentos do noso sistema por repartición tal e como fora creado:

- Volver a ter dereito despois de 37,5 anos de cotización (incluíndo os anos de estudos e os períodos de inactividade forzada) para obter un importe global garantido do 75% do salario e a volta a 150 trimestres de validación e aos 10 mellores anos.
- A aplicación dun marco de referencia que inclúa o réxime xeral e as pensións de xubilación complementarias, garantía para cada traballadora e traballador dunha xubilación de máxima contía aos 60 anos.
- A xubilación aos 55 anos para os traballos penosos co anticipo dun trimestre por ano de dureza.
- Unha indexación das pensións de xubilación sobre os salarios e non sobre os prezos para garantir unha xusta evolución das pensións de xubilación.

Tratándose das necesidades de financiamento, o diñeiro existe, pero está acaparado por unha minoría en detrimento dunha maioría, por iso, temos que seguir esixindo outra repartición das riquezas. No ano 2017, as empresas do índice francés CAC40 repartiron 45 000 millóns de euros en dividendos. Este diñeiro permitiría crear 830 000 empregos cun salario de 4500€ (incluíndo as cotizacións sociais), é dicir 2500€ netos.

En Francia, a política de exoneración de cotizacións para as empresas cóstalle actualmente máis de 220 000 millóns ás finanzas públicas. Ese diñeiro non vai para o financiamento da nosa Seguridade Social.

Reivindicamos tamén que a base impositiva das cotizacións para a xubilación se basee en todos os elementos da remuneración, primas e participacións. Conforme ao Tribunal de Contas, actualmente, 120 000 millóns de euros de remuneracións parasalariais escapan total ou parcialmente das cotizacións sociais. Proporcionaría inmediatamente 10 000 millóns de recursos suplementarios.

Tamén hai que reforzar os controis sobre a fraude ás cotizacións sociais, que representaba no ano 2014 máis de 20 000 millóns, dos cales 8,3 millóns pertencían ás pensións de xubilación.

Hai que utilizar os ingresos financeiros das empresas e das institucións financeiras que ascenden a máis de 300 000 millóns de euros por ano. Escapan, polo menos, das cotizacións sociais. Aplicándolles as taxas de cotizacións patronais previstas para cada sector da Seguridade Social iso reportaría-lle anualmente máis de 80 000 millóns de euros ao réxime xeral, 30 000 millóns para as xubilacións.

Estas medidas, asociadas a unha verdadeira política para o pleno emprego, permitirían non só financiar a longo prazo o noso réxime de pensións xubilacións senón tamén garantir o noso sistema por repartición e mellorar a pensión, inmediatamente, nun 10%.

Para concluír, é urxente que os partidos políticos de progreso se fagan donos desas cuestións porque só xuntos, con nós, os sindicatos da loita, poderemos inverter o curso das cousas. Esta conferencia debe ser o primeiro chanzo para ir cara a unha mobilización de todas as traballadoras e de todos os traballadores, non só das persoas xubiladas, en Europa e no mundo sobre a cuestión das xubilacións. E penso que a FSM, organización de clase, pode axudar a reunir a clase traballadora asalariada e os xubilados.

O cambio só pasará pola unión da clase traballadora.

O Sistema sueco de pensións

Birgitta Sevefjord

Ex concelleira do Consello do Condado en atención á saúde en Estocolmo e actualmente presidenta da Old Ladies patrol

Durante a última década as pensións submetéronse a un intenso debate público en Suecia. Con iso e con todo, u-los parlamentarios e parlamentarias neste debate? A maioría gardaron silencio. Por que?

Primeiro, o noso sistema público de pensións actual atópase fóra do debate político e das decisións políticas do parlamento nacional, así como do orzamento nacional.

En segundo lugar, un pequeno grupo de oito persoas (seis homes e dúas mulleres) están a debater sobre el a porta pechada, coas instrucións de salvagardar o sistema, non de o mudar.

En terceiro lugar, outra razón pode ser que hai poucas deputadas e deputados que superen a idade de xubilación. A idade de xubliación é de 65 anos para a maioría das persoas traballadoras. No novo parlamento elixido hai unhas semanas só seis dos 349 escanos están ocupados por persoas de 65 anos ou máis. Non hai dúbida de que temos un gran problema de discriminación por idade.

Reformar o sistema

O sistema sueco de pensións sufriu unha reforma importante nos anos noventa. O sistema anterior de prestacións definidas –no que había que traballar trinta anos e a pensión calculábase

sobre os quince anos mellor retribuídos— aboliuse para dar paso a un novo sistema de cotización definida tan complexo que poucas persoas o entenden. A maioría da poboación non vai saber antes de se xubilarse o grande ou pequena que será a súa pensión.

O novo sistema é máis duro coas mulleres. Para recibir unha pensión completa cómpre traballar durante corenta anos. A maioría das mulleres e moitos homes non poden facelo debido ás duras condicións laborais. A isto hai que engadir-lle o feito de que as mulleres suecas aínda seguen a responsabilizarse da maioría dos coidados da infancia, a familia e dos e das parentes que precisan axuda.

Xa que logo, cando se introduciu este novo sistema de pensións as mulleres e as organizacións de mulleres protestamos porque prexudicaba sobre todo as mulleres, pero non as escoitaron. Hoxe podemos ver canta razón tiñamos! Temos cada vez máis pensionistas maiores pobres e a maioría son mulleres.

Financiar o sistema

O sistema nacional de pensións baséase na contribución das persoas empregadoras ao sistema como parte do teu salario. A contribución total é do 18,5% dos ingresos individuais sometidos a retención por xubilación dos que cada persoa está obrigada a investir o 2,5% en fondos de investimento. Pero diso falarei máis adiante.

Hoxe podemos ver que hai moi pouco diñeiro no sistema orzamentario pechado que se dedica ás pensións. O orzamento nacional queda excluído del. Se hai moi pouco diñeiro no sistema as pensións vense reducidas automaticamente. Nin sequera se precisa unha decisión política!

Diciase que ese sistema era estable e que permanecería sen cambios ata a próxima idade do xeo. Que non había risco de que as pensións se reducisen, dicían os políticos. Pero durante os últimos oito anos xa leva pasado tres veces!

Así que se pode dicir que o sistema é estable para os políticos, que non poden influír nel, pero inestable para a xente que del depende. Este é o tal ‘sistema estable’ que Suecia quere exportar a outros países!

A pensión por prima

A contribución que sustenta o sistema é a parte do teu salario que a persoa que te contrata paga ao sistema menos o 2,5%, que che piden que invistas persoalmente entre 800 fondos de investimento con distintos niveis de risco. Este é o chamado sistema de pensións por prima, un sistema que fai feliz ao Banco Mundial.

O estado quere que especulemos con accións, pero a maior parte da xente non o queremos facer. Cando se introduciu o sistema, o 60% das persoas participaba activamente na escolla de fondos, hoxe apenas o fai unha porcentaxe moi reducida. No canto diso, a maior parte da xente inviste nun fondo (SÅFAN) xestionado polo estado. Até agora este investimento foi estable e seguro, mentres que nalgúns dos fondos privados houbo caos e actividades delitivas. O diñeiro transferiuse dun lugar a outro para evadir impostos. Por exemplo, un fondo con base en Malta desfalcou cartos de 22 000 pensionistas e outros fondos desfalcaron cartos de máis de 100 000 persoas. Os propietarios están agora sendo procesados nos tribunais de Suecia pero o diñeiro desapareceu. Este sistema si transfere os problemas financeiros do estado ás persoas. Se invistes ben, pois que sorte tes! Se invistes mal, pobre de ti!

O sistema está sendo debatido agora mesmo e os sindicatos e as meirandes organizacións de maiores debaten sobre transferir cartos ao sistema de pensión para o estabilizar.

A perspectiva de xénero

Ao debater sobre o sistema de pensións é importante poñer as gafas de xénero. Cando o facemos, podemos ver que de media os homes teñen unhas pensións máis altas que as mulleres debido ás diferenzas de xénero nas rendas do traballo. As mulleres reciben de media o 70% das pensións dos homes. Isto non é só unha preocupación persoal senón de toda a sociedade. As mulleres asumen unha maior responsabilidade nas tarefas non remuneradas do fogar e da familia, o cal é bo para a sociedade pero malo para as mulleres!

Para acadar unha pensión do tamaño suficiente para vivir unha boa vida tes que traballar durante 40 anos, mellor a tem-

po completo, tes que ter boa saúde e ser forte, deberías ter uns bos ingresos e conseguir unha paga extra se es home! Pero se tes un salario baixo non podes traballar durante 40 anos. E moitas mulleres non poden porque teñen obrigas non remuneradas! Se es muller acabarás formando parte da cifra crecente de maiores con ingresos por debaixo do limiar da pobreza definido polo Eurostat. Desas máis de 300 000 persoas o 80% son mulleres! Esta cifra está crescendo mentres en Noruega, Dinamarca e Finlandia diminúe. Se non facemos algo radical, aquelas persoas que naceron nos oitenta recibirán o 50% ou menos do seu salario como pensión! Isto é inaceptable. E o outro día a Autoridade das Pensións, que xestiona e paga as pensións nacionais de xubilación, suxeriu que as persoas que agora teñen 35 anos de idade terían que traballar ata os 70 anos para recibiren unha pensión da que poderen vivir.

As mulleres e a patrulla das señoras maiores

Como media a pensión para as mulleres é do 70% da dos homes. Esta diferenza débese ás desigualdades de xénero no mercado laboral, que se transfire ás pensións. Se che pagan pouco e es unha traballadora pobre seguirás así ata morreres. Somos moitas as que pensamos que isto é inaceptable nun dos países máis ricos do mundo.

Por iso nos organizamos hai uns anos e creamos A Patrulla das señoras maiores. Esiximos un novo sistema de pensións con perspectiva de xénero. Manifestámonos, facemos campañas, repartimos panfletos e a semana que vén ímonos manifestar como outros centos de veces diante do Parlamento. Coreando que as mulleres maiores precisamos máis cartos e un novo sistema de pensións. Levamos postas as nosas boinas vermellas e os nosos bolsos vermellos. E non imos ceder até que haxa un novo sistema de pensións xusto. Con poucos medios e unha forte vontade somos unha voz poderosa a prol dun novo sistema de pensións con perspectiva de xénero.

Así que a miña mensaxe para vós é a seguinte: non sigades os pasos de Suecia e poñede as gafas de xénero cando debatedes sobreas pensións e os sistemas de pensións. E sobre todo, Organizádevos!

Xornadas

O futuro das pensións. Galiza, Estado español e Europa

—
28 e 29 de setembro do 2018
Palacio de Congresos (Sala Obradoiro),
Santiago de Compostela

A Xornada, en imaxes

O FUTURO DAS PENSIÓNS. GALIZA, ESTADO ESPAÑOL E EUROPA

Lidia Senra Rodríguez.
Dimitris Stratoúlis.
María Isabel Lemos.
John Brady.
Victoria Portas.
Héctor Illueca.
Xabier Pérez Davila.
Concha Fernández.
Christophe Janot.
Birgitta Sevefjord.
Henri Purje.
Ramón Franquesa.
Carolina Gala Durán.
Miguel Arenas.
Miren Etxezarreta.
Paula Verao.

VENRES 28 e SÁBADO 29 DE SETEMBRO

(Venres 28 de 09:00 a 18:00 h e Sábado 29 de 09:30 a 13:30 h)

SANTIAGO DE COMPOSTELA

PALACIO de CONGRESOS (Sala Obradoiro)

organizan:

Foro Galego de Estudos Europeos e de Cooperación
GUEINGL
www.gueingl.eu

LIDIA SENRA,
Deputada no
Parlamento Europeo

Programa

Venres 28 de setembro

16:00h

Recepción das participantes

09:00 a 13:30 h. – Sesións da mañá: Experiencias nos países rescatados de Europa

> **09:00h**

Recepción e acreditación das persoas participantes.

> **09:30h**

Apertura das xornadas por **Lidia Senra Rodríguez**,
Deputada Galega no Parlamento Europeo, membro do Grupo
Parlamentario da Esquerda Unitaria Europea/Esquerda Verde
Nórdica (GUE/NGL).

> **09:45h – Mesa I**

- **Dimítris Stratoúlis.** Ex vice-ministro da Seguridade Social e membro do Secretariado Político de Unidade Popular de Grecia.
- **María Isabel Lemos.** Membro da Dirección Nacional da Inter-Reformados/Confederação Geral dos Trabalhadores Portugueses-Intersindical Nacional (CGTP-IN).
- **John Brady.** Deputado no Parlamento de Irlanda polo Sinn Féin.
- **Introdución e moderación: Lidia Senra.** Deputada galega no Parlamento Europeo.

> **10:30h – Debate**

> **11:30h – Pausa café e declaracións aos medios
de comunicación**

> **12:00h – Mesa II**

- **Victoria Portas.** Portavoz da Coordinadora Estatal pola Defensa do Sistema Público de Pensións e integrante de MODEPEN (Movemento Galego pola Defensa das Pensións Públicas).
- **Héctor Illueca.** Doutor en Dereito, inspector de Traballo e Seguridade Social e Profesor na Universidade de Valencia.
- **Xabier Pérez Davila.** Economista e escritor.
- Introducción e moderación: **Concha Fernández.** Concelleira de Políticas Sociais de Santiago de Compostela.

> **12:45h – Debate**

> **13:30h – Parada para xantar**

**16:00 a 18:00 h. – Sesións da tarde:
Experiencias noutros países europeos**

> **16:00h – Mesa III**

- **Christophe Janot.** Secretario federal da Federación Nacional de Industrias Químicas de Francia (FNIC).
- **Birgitta Sevefjord.** Antiga alcaldesa do Consello do Condado de Estocolomo.
- **Henri Purje.** Asesor de política económica do grupo da Alianza de Esquerda no Parlamento de Finlandia. Participou no desenvolvemento do programa de reforma da súa formación para o sistema de pensións finés.
- Introducción e moderación: **Ramón Franquesa.** Profesor de Economía na Universidade de Barcelona.

> **16:45h – Debate**

> **18:00h – Final do primeiro día das xornadas**

Sábado 29 de setembro

09:30 a 13:30 h. – Sesión única de mañá: Muller e pensións, repartición ou capitalización, alternativas

> 09:30h – Mesa IV: *Muller, pensións e atención ás persoas dependentes*

- **Carolina Gala Durán.** Profesora de Dereito do Traballo e da Seguridade Social da Universidade Autónoma de Barcelona.
- **Introdución e moderación: Miguel Arenas.** Avogado laboralista e socio cooperativista de Col.lectiu Ronda. Especializado en Seguridade Social e Prevención de Riscos Laborais, profesor colaborador na Universitat Oberta de Catalunya.

> 10:00h – Debate

> 10:45h – Mesa V: *Pensións. Repartición ou capitalización*

- **Miren Etxezarreta.** Economista, profesora da Universidade Autónoma de Barcelona, actualmente xubilada. Vinculada aos movementos sociais e membro do Seminario de Economía Crítica TAIFA, de Barcelona.
- **Introdución e moderación: Paula Verao.** Deputada de En Marea no Parlamento Galego.

> 11:15h – Debate

> 12:00h – Pausa café e declaracións aos medios de comunicación

> 12:30h – Mesa VI: *Conclusións e alternativas*

- Muller, pensións, dependencia.
- Repartición ou capitalización.
- As pensións na Galiza.
- As reformas de 2011 e 2013.
- O Produto Paneuropeo de Pensións Individuais (PEPP).

13:00h a 13:30 h. – Clausura

- **Lidia Senra.** Deputada galega no Parlamento Europeo, membro do GUE/NGL.

Rolda de prensa de presentación das xornadas, con Lidia Senra, entre Victoria Portas e Xavier Pérez Davila

↑ Lidia Senra, inaugurando as xornadas no Palacio de Congresos de Santiago, o 28 de setembro do 2018

↓ Primeira mesa das xornadas, coa portuguesa María Isabel Lemos, Lidia Senra, o irlandés John Brady e o grego Dimitris Stratoulis, desde esquerda a dereita

Diferentes instantes da
primeira mesa das Xornadas

Segunda mesa das xornadas,
con Victoria Portas, Concha
Fernández, Xavier Pérez Davila
e Hector Illueca, de esquerda
a dereita

Momentos no público
das xornadas

Terceira mesa das xornadas,
co finlandés Henri Purje,
o catalán Ramón Franquesa, o
francés Christophe Janot
e a sueca Birgitta Sevefjord,
de esquerda a dereita

Carolina Gala e Miguel Arenas,
na cuarta mesa das xornadas

↑ Lidia Senra seguindo as
xornadas desde o público
nun momento das xornadas

↓ Miren Etxezarreta, lendo o
díptico das xornadas, durante
un momento de pausa

Docs 3

Miren Etxezarreta e Paula Vázquez Verao, na quinta mesa das xornadas

Clausura das xornadas,
o sábado 29 de setembro
do 2018, coas persoas que
deron lectura ás conclusións

4

**Muller e
pensións.
Repartición ou
capitalización.
Alternativas**

A idade ordinaria de xubilación. Posíbel discriminación sobre o colectivo de mulleres?

Miguel Arenas

Avogado laboralista e socio cooperativista de Collectiu Ronda. Especializado en Seguridade Social e Prevención de Riscos Laborais, profesor colaborador na Universidad Oberta de Cataluña. Ten un blog sobre Seguridade Social que superou as 2.100.000 visitas e máis de 12.000 comentarios colgados: <http://miguelonarenas.blogspot.com/>

O actual artigo 205.1 a) LXSS establece –na reforma que ten a súa causa na Lei 27/2011– que a idade ordinaria de xubilación pode ser dobre. A saber:

- 65 anos de idade, cando se acrediten polo menos 38 anos e 6 meses de cotización efectiva.
- 67 anos de idade, para quen acredite unha cotización efectiva inferior a 38 anos e 6 meses de cotización efectiva.

Para estes efectos hai que ter en conta que estamos no período transitorio que establece a DT 7ª LXSS, polo que até o ano 2027 non se aplicará a idade de 67 anos, sendo en 2018 esa idade a de 65 anos e 6 meses, e a cotización efectiva que

se debe acreditar, para que a xubilación ordinaria sexa con 65 anos, a de 36 anos e 6 meses.

Exposto o artigo en cuestión, encontramos unha norma aparentemente neutra, na cal o único dato obxectivo que permite a xubilación cunha ou outra idade é a «carreira de cotización». Mais entendemos que realmente non é así. Analizámo-lo agora.

Por unha banda, incrementar a idade de xubilación alén dos 65 anos é contrario a diversa normativa internacional. A título de exemplo:

- O Código Europeo de Seguridade Social (ratificado por España) sinala no seu artigo 26.2, en sede de protección da «vellez» que a idade prescrita non deberá exceder de 65 anos». Con todo, é certo que posteriormente engade «non obstante, poderá prescribirse unha idade superior a condición de que o número de residentes que cumpri-sen esa idade non sexa inferior ao 10% do número total de residentes de máis de 15 anos que non a cumpriron».
- O Convenio OIT nº 102, relativo á norma mínima da seguridade social, tamén en sede de «vellez», e tamén no seu artigo 26.2, sinala en termos parecidos ao Código Europeo que «a idade prescrita non deberá exceder de sesenta e cinco anos. Non obstante, a autoridade competente poderá fixar unha idade máis elevada, tendo en conta a capacidade de traballo das persoas de idade avanzada no país de que se trate».
- O Convenio OIT nº 128, *Convenio relativo ás prestacións de invalidez, vellez e sobreviventes*, establece no seu artigo 15.2, en sede de «prestacións por vellez» que «a idade prescrita non deberá exceder de sesenta e cinco anos, mais unha idade máis elevada poderá ser prescrita pola autoridade competente, tendo en conta criterios demográficos, económicos e sociais apropiados, xustificados por datos estatísticos».
- A Recomendación R043, sobre os principios xerais do seguro de invalidez, vellez e morte, chegou a establece-

cer no seu artigo 11 que «Se recomenda que, tan pronto o permita a situación demográfica, económica e financeira do país, ou se for necesario, por etapas, os réximes que fixen en máis de sesenta anos cumpridos a idade de retiro a reduzan a sesenta anos, co fin de alixeirar o mercado de traballo e garantir o descanso das persoas traballadoras anciás». Desafortunadamente esa Recomendación foi retirada por decisión da Conferencia Internacional do Traballo na súa 92ª reunión (2004)].

- Incluso, existe a Recomendación sobre as persoas traballadoras de idade, 1980 (núm. 162), que dalgunha forma –aínda que é certo que fomenta o traballo alén da idade de xubilación das persoas traballadoras «aptas»– que «as traballadoras e os traballadores de idade que estean desempregados durante un ano como mínimo deberían poder acollerse a unha prestación de retiro anticipado durante un período prescrito anterior á data en que alcancen a idade normal de admisión á prestación de vellez» ou que «deberían poder acollerse a unha prestación de vellez anticipada durante un período prescrito anterior á data en que alcancen a idade normal de admisión á prestación de vellez, a reserva das deducións no importe da prestación periódica que lles corresponde a esa idade».

Examinada a normativa exposta son evidentes, ao meu modo de ver, as seguintes cuestións:

- A norma internacional prescribe os 65 anos como idade ordinaria de xubilación.
- Deben existir mecanismos que permitan anticipar aquela idade ordinaria.

Entón, a decisión do lexislador estatal que incrementa a idade ordinaria de xubilación podería ser contraria ao establecido na normativa internacional examinada –a expensas de que existan cuestións demográficas que a xustificasen–. O problema, entendo, é que a elevación da idade de xubilación, xunto co establecemento de dúas diferentes idades de acceso á mesma xustificada pola menor ou maior carreira de cotización da persoa traballadora, é discriminatorio con respecto ao colectivo de mulleres. Explícome a seguir.

A obriga de acreditar 38 anos e 6 meses de cotización efectiva entendemos que pon de relevo a existencia dunha situación de discriminación por razón de xénero no acceso á xubilación ordinaria (aínda que é extensíbel á anticipada en calquera das súas modalidades) porque o total de anos cotizados que se esixe non pode ser alcanzado xeralmente polas mulleres que acreditan carreiras de cotización inferiores á dos homes.

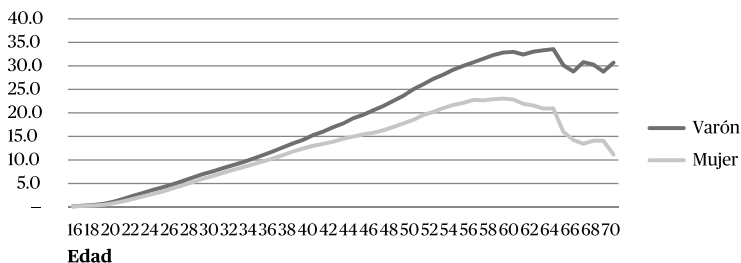
Formulación discriminación: O establecemento de dúas idades de acceso á xubilación ordinaria en función da carreira de cotización, establecendo o acceso «privilexiado» aos 65 anos para carreiras de cotización de 38 anos e 6 meses e de 67 anos para as inferiores (65 anos e 6 meses no 2018), supón privilexiar o home con respecto á muller no acceso máis temperán á xubilación, ou dito doutro xeito, discriminar as mulleres. É difícil obter datos sobre a carreira de cotización media de homes e mulleres, mais é moi claro que, por dificultade de acceso e de permanencia no mercado laboral, as mulleres cotizan moito menos que os homes.

Tamén afecta a diferenza de cotización entre homes e mulleres no acceso á xubilación anticipada e parcial, que esixe longos períodos de cotización que as mulleres non poderán cubrir (mínimo 33 anos para a forzosa e 35 para a modalidade voluntaria).

E, aínda que é difícil atopar datos oficiais, que quizais se poida instar os partidos políticos a que os soliciten, pero este estudo ofrécenos algúns datos que apoian o noso razoamento:

<https://www.uam.es/otros/jaeet13/comunicaciones/17 Condiciones de Trabajo/Duran.pdf>

Años ya cotizados a la Seguridad Social en 2011

Fuente: Elaboración a partir de la Muestra Continua de Vidas Laborales 2011

A fenda é máis que patente (o home no punto máis álxido chega a case 35 anos de cotización, a muller apenas a 24 anos). E a conclusión é obvia: á idade ordinaria con 65 anos accederán só os homes, as mulleres con 67 anos. E igual repercusión, como xa dicíamos, respecto da xubilación anticipada ou parcial.

Outro dato importante é que dos aproximadamente 5.800.000 pensionistas por xubilación do país, os homes son máis de 3.600.000 e as mulleres tan só pouco máis de 2.150.000, é dicir, pouco máis do 37% do total.

E é que as carreiras de cotización menores das mulleres son o froito da precariedade laboral –máis marcada para elas–, a temporalidade, a «expulsión» do mercado laboral como consecuencia dos chamados «traballos de atención dos seus fami-

liares» ou a imposibilidade real de conciliar traballo e familia, se non é con reducións de xornadas, excedencias e, en moitísimas ocasións, renunciando a traballar.

Chegados a este punto, debemos pór de manifesto a Directiva 7/79/CEE, relativa á aplicación progresiva do principio de igualdade de trato entre homes e mulleres en materia de seguridade social, da cal queremos pór de manifesto dous aspectos:

- Discriminación indirecta: discriminación causada cando unha norma, criterio ou práctica aparentemente neutros sitúan persoas dun determinado sexo nunha desvantaxe particular con respecto a outras persoas salvo que esa norma, criterio ou práctica poida xustificarse obxectivamente cunha finalidade lexítima e salvo que os medios para a consecución desta finalidade sexan adecuados e necesarios.
- Artigo 4.1 «O principio de igualdade de trato suporá a ausencia de toda discriminación por razón de sexo, xa sexa directa ou indirectamente, en especial con relación ao estado matrimonial ou familiar, particularmente no relativo a [...] o ámbito de aplicación dos réximes e as condicións de acceso aos mesmos».

Pois ben, se o establecemento de dúas idades ordinarias de xubilación diferentes segundo a cotización da persoa beneficiaria –norma neutra que establece unha condición de acceso ao dereito máis favorábel a unhas persoas que a outras– está baseado nunha cuestión que é a maior dificultade das mulleres para completar a cotización necesaria para acceder con 65 anos á pensión de xubilación, estamos ante unha norma que supón unha discriminación indirecta respecto das mulleres que moi dificilmente poderán xubilarse coa mesma idade que os homes.

A cuestión garda grandes paralelismos ao chamado caso «Elbal Moreno», no cal xa se determinou que unha das condicións de acceso á xubilación –cotización mínima de 15 anos– no caso dos traballadores e das traballadoras a tempo parcial

—en máis do 80% mulleres no noso país— supuña a vulneración do art. 4 da Directiva 7/79, sinalando a sentenza do TXUE que «o artigo 4 da Directiva 79/7/CEE do Consello, do 19 de decembro de 1978, relativa á aplicación progresiva do principio de igualdade de trato entre homes e mulleres en materia de seguridade social, debe interpretarse no sentido de que se opón, en circunstancias como as do litixio principal, a unha normativa dun Estado membro que esixe ás persoas traballadoras a tempo parcial, na súa inmensa maioría mulleres, en comparación coas traballadoras a tempo completo, un período de cotización proporcionalmente maior para acceder, no seu caso, a unha pensión de xubilación contributiva en contía proporcionalmente reducida á parcialidade da súa xornada».

A resposta debe ser lexislativa, é evidente, pero a nosa denuncia, se é preciso, será na xurisdición social, instando a que expoña cuestión prexudicial ao TXUE.

A fenda de xénero nas pensións: o caso de España

Carolina Gala Durán

Universitat Autònoma de Barcelona
carolina.gala@uab.cat

Existe unha fenda de xénero nas pensións?

- Concepto: a diferenza entre a retribución media percibida polas mulleres en concepto de pensión pública e a percibida polos homes.
- Valor en 2015 en España (informe sindicato UXT 2018): un 37,35%. Maior mesmo noutros países: Alemaña 47%. A nivel UE: 38,3% para o grupo de idade de 65 ou máis anos.
- As diferenzas maniféstanse non só en canto ao número das que reciben prestacións económicas, senón tamén en canto ao tipo e a contía media das pensións.

Existe unha fenda de xénero nas pensións?

España/UXT 2018

2016	Pensionistas	Pensións	Pensión media mensual
	Mulleres/ Homes	Mulleres/ Homes	Mulleres/ Homes
Total	4.143.742 --- 4.458.746	4.862.034 ---- 4.603.179	706,44 ---- 1.127,59
Porcentaxe	48,17% ----- 51,83%	51,36% ----- 48,63%	62,65% ----- 100%
Diferenza M/H	-315.003	258.855	-421,15€ (-5.896,1€ anuais)
Fenda%	3,66	2,73	37,35%

2016	Pensionistas				Contía media		
	Mulleres	%M	Homes	%H	Mulleres	Homes	Fenda %
Incapacidade permanente	325.038	34,85	607.685	65,15	820,32	992,40	17,33%
Xubilación	2.038.319	36,11	3.607.219	63,89	768,54 (-452,11)	1.220,65	37,04%
Viuvez	1.598.799	96,19	63.264	3,81	654,15	483,30	26,11%
Orfandade	154.211	47,66	169.345	52,34	376,80	376,85	0,99%
Favor de familiares	27.375	70,91	11.233	29,09	542,68	495,77	8,64
TOTAL	4.143.743	48,17	4.458.746	51,83	706,44	1.127,59	37,35

En concreto, a pensión de xubilación

Réxime	Nº prestacións				Contía media		
	Mulleres	%	Homes	%	Mulleres	Homes	Fenda
Total	2.157.607	37,3	3.626.655	62,7	768,54	1.220,65	37,04
Rxss	1.337.197	33,07	2.707.080	66,93	919,92	1.333,65	31,02
Reta	539.874	42,54	729.370	57,46	582,89	793,82	26,57
Retm	6.169	8,76	64.270	91,24	672,12	1.249,95	46,23
Remc	523	1,41	36.607	98,59	1.369,20	2.101,03	34,83

Existe unha fenda de xénero nas pensións? España/UXT 2018

2016	Nº pensións			Pensión media		
	Mulleres	Homes	Diferenza m/h	Mulleres	Homes	Fenda%
Rxss	3.337.118	3.405.259	-68.141	785,59	1.225,29	35,89%
Reta	1.043.541	900.875	142.666	537,39	744,91	27,86%
Retm	53.943	74.609	-20.666	630,24	1.181,02	46,64%
Remc	24.694	41.096	-16.402	867,24	2.005,37	56,75%
At	80.393	125.657	-45.264	801,21	1.071,41	25,22%
Ep	18.071	19.504	-1.433	934,08	1.424,72	34,44%
Sovi	304.274	36.179	268.095	380,07	387,85	2,01%
Total	4.862.034	4.603.179	258.855	706,44	1.127,59	37,35%

Existe unha fenda de xénero nas pensións?

España/UXT 2018

2016	Mulleres	%	Homes	%	Diferenza M/H
Até 500€	1.502.359	73,57%	539.653	24,43	962.706
De 500 a 700	1.890.461	67,87	895.063	32,13	995.398
De 700,01 a 900	530.207	39,12	825.250	60,88	-295.043
De 900,01 a 1.100	296.107	38,41	474.814	61,59	-178.707
De 1.101 a 1.500	358.612	33,53	711.015	66,47	-352.403
De 1.500,01 a 1.800	107.865	23,66	347.977	76,34	-240.112
De 1.800,01 a 2.000	43.882	19,62	179.824	80,38	-135.942
De 2.000,01 a 2.567,27	123.661	16,98	604.671	83,02	-481.010
Máis de 2.567,29€	8.880	26,28	24.912	73,72	-16.032
TOTAL	4.862.034	51,37	4.603.179	48,63	258.855

A situación en agosto de 2018, mudou?

Tramo	Homes	%	Mulleres	%
De 400,01 a 450,00	103.832	30,37%	237.988	69,63%
De 500,01 a 550,00	41.409	44,61%	51.401	55,38%
De 650,01 a 735,89	414.566	30,16%	959.636	69,83%
De 1.100,01 a 1.200,00	205.875	69,38%	90.842	30,62%
De 1.500,01 a 1.600,00	125.980	67,55%	60.497	32,45%
De 1.900,01 a 2.000,00	88.807	80,97%	20.869	19,03%
De 2614,95 a 2.614,97	225.408	87,63%	31.806	12,37%

Razóns que causan a fenda de pensións

Resolución do Parlamento Europeo xuño 2017: «[...] a fenda de xénero nas pensións non é máis que un reflexo da gran cantidade de desigualdades que experimentan as mulleres ao longo da vida e na súa carreira profesional [...]».

Entre outras:

1. FENDA SALARIAL > cobramos menos remuneración, cotizamos menos, cobramos menos pensión... todos os sectores e grupos profesionais. Persiste a discriminación directa e incrementou a indirecta (o impacto das medidas de conciliación).

Débese a múltiples factores. Datos UE > España é un dos países en que mesmo incrementou:

- Medida pola ganancia media por hora > 19,3% superior nos homes respecto ás mulleres (2,54 euros/hora de diferenza).
- Medida polo salario medio anual > 26,3% xa que as mulleres teñen unha xornada media anual de 1.554 horas e os homes traballan un 9% máis (1.700 horas/ano).
- Prodúcese en todos os traballos: directivas (-33,2%), postos administrativos (-20,3%), postos de menor cualificación (-11,9%). Ou sectores: servizos (-23,6%), industria (-21,6%) e construción (-5,44%).

2. MODALIDADE «CONTRACTUAL» > Varios elementos:

- Contratos indefinidos versus contratos temporais ou de duración determinada > contratos temporais afectan a: estabilidade da carreira de cotización (períodos non cotizados, efecto negativo dos subsidios por desemprego nesa carreira -case ningún cotiza por xubilación-, non aplicación de incrementos salariais ao tratarse de empregos temporais, afectación negativa sobre a carreira profesional, formación...).

As diferenzas salariais nos contratos indefinidos son máis notorias que nos contratos temporais (-24,6% fronte a un 12,7%).

En España, en 2017 as mulleres tiveron o 45,59% dos contratos indefinidos e o 43,70% dos contratos temporais. As mulleres tiveron o 58,48% dos contratos a tempo parcial.

Agosto 2018	Homes	Mulleres
Contratos indefinidos	87.200	66.700
CTP	236.800	327.600
Contratos temporais	810.000	638.500
TOTAL CT	897.300	705.200

2017	CTC Homes	CTP Homes
	13.847.100	7.654.200
	CTC mulleres	CTP mulleres
	4.956.800	4.476.500

- Contratos a tempo completo fronte a contratos a tempo parcial > maior presenza feminina nos CTP (de forma involuntaria en bastantes casos).

TTP: Durante anos «dobre sanción»: forma de cálculo da cotización realizada e forma de cálculo da BR > RDL 11/2013 > mudanza «obrigada» pola STXUE do 22 de novembro de 2012, asunto Elbal Moreno e, entre outras, STC 61/2013, do 14 de marzo > DA 7ª LXSS.

O TXUE conclúe, en consecuencia, que o art. 4 Directiva 79/7 debe interpretarse no sentido de que se opón a unha normativa dun EM que exige aos TTP, na súa inmensa maioría mulleres, en comparación cos TTC, un período de cotización proporcionalmente maior para acceder, no seu caso, a unha pensión de xubilación contributiva en contía proporcionalmente reducida á parcialidade da súa xornada.

STC 61/2013 > o TC conclúe que as diferenzas de trato en

canto ao cómputo dos períodos de carencia que seguen a experimentar os TTP respecto aos TTC encóntranse desprovistas dunha xustificación razoábel que garde a debida proporcionalidade entre a medida adoptada, o resultado producido e a finalidade pretendida, polo cal se vulnera o art. 14 CE, tanto por lesionar o dereito á igualdade, como tamén, á vista da súa predominante incidencia sobre o emprego feminino, por provocar unha discriminación indirecta por razón de sexo.

RDL 11/2013 > Modificación DA 7ª LXSS > Réxime favorábel para os TTP > facilita o acceso á pensión e, ademais, percíbese o importe total do complemento a mínimos (sen aplicar o principio de proporcionalidade).

****Problema máis recente > STC 156/2014, do 25 de setembro > forma de integrar as lagoas de cotización con bases mínimas > Nova vía para a «desigualdade de trato».**

Aínda que mellorara o réxime de SS > traballo principalmente feminino que comporta pensións baixas.

3. SEGREGACIÓN OCUPACIONAL: sectores feminizados e presenza feminina en postos e sectores infravalorados.

4. ECONOMÍA SOMERXIDA: importante presenza feminina.

5. DESENVOLVEMENTO MAIORITARIO DE CERTAS ACTIVIDADES PROFESIONAIS CUNHA NORMATIVA ESPECÍFICA > o caso das empregadas de fogar > Cotización tarifada (máis barata) e exclusión de determinadas prestacións (prestación por desemprego).

6. AS LIMITACIÓNS NA PROMOCIÓN PROFESIONAL > teito de cristal > en canto condiciona o cotizado á Seguridade Social.

7. CARREIRAS DE COTIZACIÓN MÁIS CURTAS, CON INTERRUPCIÓNS CONSTANTES PROVOCADAS POR SAÍDAS PERIÓDICAS DO MERCADO LABORAL > non serve xa o argumento dunha incorporación laboral máis tardía.

8. O ACCESO MAIORITARIO DAS MULLERES ÁS MEDIDAS DE CONCILIACIÓN DA VIDA LABORAL E FAMILIAR > art. 237 LXSS:

- Redución de xornada por coidado de fillos/as > art. 37 ET > 12 anos > cobertura de cotización > 100% 2 primeiros anos para efectos de xubilación, IP, MS, maternidade e paternidade > efectos negativos para efectos de IP e xubilación.
- Redución de xornada por coidado doutros familiares até 2º grao que por razóns de idade, accidente ou doenza non poida valerse por si mesmo > art. 37 ET > só 1º ano é considerado cotizado ao 100%.
- Excedencia por coidado de fillos/as > 3 anos computados como cotizados ao 100%.
- Excedencia por coidado de familiares > só 1º ano.
- Coidado de menores enfermos de cancro > redución de, cando menos, a metade da xornada > Cobertura ao 100%.
- * Cómputo máximo de beneficios > 5 anos.

** O coidado das persoas dependentes > o seu impacto na carreira de cotización.

Para cobrar a pensión de xubilación completa > 37 anos > as interrupcións na carreira laboral para conciliar impedirán conseguir tal mínimo.

9. AS ÚLTIMAS REFORMAS EN MATERIA DE XUBILACIÓN AUMENTARÁN A FENDA DE XÉNERO NAS PENSIÓNS:

- Mudanza do número de anos para poder cobrar o 100 por 100 da BR: cara a 37 anos (xaneiro 2027).
- Incremento do número de anos que computan para efectos de cálculo na base reguladora: 25 anos en xaneiro de 2022 (e se computamos toda a vida laboral?).
- Mudanza na forma de cubrir as lagoas de cotización.
- Factor de sustentabilidade > Lei 23/2013 > suspendida a súa aplicación > como máximo até 1/1/2023, salvo acordo Pacto de Toledo.
- Índice de revalorización > Recente acordo na Comisión do Pacto de Toledo.

Factor de sustentabilidade- xubilación

LPXE 2018- Disposición final única RDLex. 8/2015. > Entrada en vigor. Este real decreto lexislativo e o Texto Refundido que aproba entrarán en vigor o 2 de xaneiro de 2016.

Sen prexuízo do anterior, o complemento por maternidade por contribución demográfica á Seguridade Social regulado no artigo 60 do Texto Refundido será de aplicación, cando concorran as circunstancias previstas no mesmo, ás pensións contributivas que se causen a partir do 1 de xaneiro de 2016. A aplicación do factor de sustentabilidade regulado no artigo 211 do Texto Refundido levarase a cabo cando, no seo da Comisión de Seguimento e Avaliación dos Acordos do Pacto de Toledo, se alcance un acordo sobre a aplicación das medidas necesarias para garantir a sustentabilidade do sistema. Non obstante, e en todo caso, a súa entrada en vigor producirase en data non posterior ao 1 de xaneiro de 2023.

Sistemas complementarios:

- As contribucións a plans de pensións individuais son máis comúns nos homes que nas mulleres (decisión na parella/menor capacidade económica-ingresos das mulleres/menor cultura financeira das mulleres....).
- As contribucións a plans de pensións de emprego dependen do salario e, en consecuencia, serán máis baixas para as mulleres.
- STJUE «Test-Achats» 1-3-2011 > a partir de 21-12-12 non é posíbel establecer diferenzas entre sexos nas primas de seguros nin plans de pensións nin nas súas prestacións > moi discutida (maior esperanza de vida das mulleres) > a conformación da «carteira» (homes/mulleres) das compañías aseguradoras determinan os prezos dos seus produtos.
- Un plan de pensións de «prestación definida» supón un sobrecusto para as empresas e pode supor un desincentivo á contratación das mulleres.

Propostas

A) XERAIS > Lograr reducir a desigualdade das mulleres mentres están en activo > por tanto, actuar no mercado de traballo reducindo e evitando as discriminacións: a través da aprobación de novas leis (lei de transparencia salarial...), a negociación colectiva e a práctica empresarial.

- Sensibilizar e formar en igualdade > obxectivo incumprido da LO 3/2007. E fomentar realmente a corresponsabilidade fronte ás obrigas familiares > axudaría o avance cara a permisos parentais iguais, intransferíbeis e obrigatorios.
- Implantar e mellorar servizos públicos que faciliten a conciliación da vida laboral e familiar a homes e mulleres.

B) MÁIS ESPECÍFICAS:

- Reformar o artigo 237 da LXSS para que a cotización «ficticia» cubra toda a duración da redución de xornada (por coidado de fillos/as e outros familiares) e a excedencia, e que esa cobertura afecte a todas as prestacións contributivas.
- Eliminar o límite de 5 anos previsto actualmente.
- Mellorar os períodos que se consideran cotizados por maternidade (actualmente 112 días ou 270 días).
- Mellorar o trato en materia de TTP, eliminando o coeficiente de parcialidade. Cómputo de todos os días como cotizados, como os TTC.
- Modificar o complemento por maternidade do art. 60 da LXSS e estendelo a todas as mulleres e non só ás que teñen fillos/as.
- Modificar a regulación actual do SD para maiores de 55 anos, que ten un claro nesgo de xénero.
- Modificar a fórmula de cómputo das lagoas de cotización (Lei 3/2012) que prexudican máis ás mulleres.

- Cómputo do Servizo Social Obrigatorio da muller (equi-parábel á prestación social substitutoria) > recoñecido xurisprudencialmente.
- Asistencia sanitaria –e saúde laboral– máis sensíbel á perspectiva de xénero.
- Posíbel revisión da pensión de viuvez.

Defensa de pensións dignas, unha trincheira fundamental

Paula Vázquez Verao

**Deputada de En Marea no Parlamento de Galicia,
responsábel de Política Social**

Malia non termos competencias básicas en materia de Seguridade Social, desde o Parlamento de Galicia, En Marea decidimos facer da defensa do sistema público de pensións unha das nosas trincheiras.

Para o noso pobo, as pensións son un elemento fundamental: falamos de 674.290 persoas –que chegarán a ser un millón antes de 2050–, o 24,8% da poboación galega, e de 761.894 prestacións (xullo 2018).

Así, a Xunta non pode ser allea a un debate que afecta un cuarto da poboación que administra.

As pensións dignas son un elemento central da protección social e un dereito gañado pola clase traballadora que é obxecto de cobiza polo sector privado, máis desde a crise de 2008 e as políticas de «austeridade» que impuxeron como directriz adelgazar o gasto público, do cal as prestacións sociais son unha parte fundamental.

Galiza é a penúltima comunidade autónoma en importe das pensións, con 794,16 euros mensuais de media, cifra que agocha que o 39% destas pensións está por baixo do limiar da pobreza, segundo o último informe do Estado da Pobreza da EAPN. A situación é aínda peor para as mulleres, que cobran 643,12€ ao mes de media, fronte á media de 1.003,9€ dos homes (setembro 2018).

No caso das pensións de xubilación, en Galiza hai 474.623, cun importe de 905,5€ de media (xullo 2018), cunha gran disparidade entre as provincias interiores (coas pensións máis baixas do estado) e as atlánticas.

Con estas pensións de miseria, as persoas pensionistas galegas fixeron de colchón económico durante a crise e sostiveron a demanda interna (da cal representan o 25%), xa que o 32,12% dos fogares galegos teñen as prestacións sociais como única fonte de ingresos e as persoas pensionistas elevaron un 25% o seu gasto en Galiza nos peores anos da crise para axudar familiares sen ingresos.

A todas estas persoas pensionistas impuxéronselles recortes brutais, coas reformas das pensións de 2011, que endureceu as condicións de acceso ás pensións, e de 2013, que adiantou a aplicación do factor de sustentabilidade a 2019, eliminando a actualización das pensións ao IPC e introducindo o factor de revalorización (opaco e arbitrario), que supuxo un brutal recorte da pensión inicial en relación co último salario e que suporía a conxelación das pensións, algo que xa se viviu en 2017, cando as e os pensionistas perderon case 2 puntos de poder adquisitivo.

A revalorización das pensións conforme o custo da vida é un dereito recoñecido na Constitución e norma na maioría de países europeos; é a única garantía que teñen as persoas maiores de poder soste o seu nivel de ingresos durante toda a vida, por iso é fundamental blindar a actualización das pensións conforme ao IPC.

Fronte ás falacias neoliberais, hai que defender a evidencia científica da viabilidade social e económica dos sistemas públicos de pensións e un modelo social que considere o gas-

to en pensións un elemento central do Estado do Benestar e, por conseguinte, un dereito en si mesmo que non ten por que estar vinculado ao emprego. O «problema» das pensións non é de envellecemento da poboación –o aumento da esperanza de vida é unha conquista social e un avance para a Humanidade– senón de repartición desigual da riqueza.

Xusto agora, xa nunha fase alcista do ciclo económico desde 2014, cando sería o momento de poder recuperar os dereitos roubados, arrecía a campaña sobre a suposta insustentabilidade do sistema de pensións públicas. Mais os datos son teimudos: en 35 anos, desde 1982, incrementouse o importe da pensión exponencialmente, as persoas pensionistas duplicáronse e o sistema foi sustentábel, con superávit. O reto demográfico agora non vai chegar a eses números de aumento do gasto en pensións.

Ademais, non temos un problema de gastos, senón de ingresos, xa que o Estado español é un dos que menor presión fiscal ten da UE e un investimento social menor. Coa crise, a brutal perda de postos de traballo e a gran caída dos salarios desde 2012 (ano da contrarreforma laboral) houbo que recorrer ao Fondo de Reserva. O grave é que, aínda que se entra nunha fase alcista do ciclo económico en 2014-2015 e se comeza a crear emprego, as cotizacións non se recuperan, porque continúa vixente a reforma de 2012 e o modelo de precariedade laboral. Asemade, hai que actuar no plano de mellorar a produtividade e buscar outras formas de financiamento, non só facendo dos ingresos por cotizacións o esencial do sistema.

Tamén, dentro das competencias autonómicas, a Xunta ten abondo percorrido para mellorar a vida das persoas maiores: eliminando copagamentos, aumentando o complemento ás Pensións Non Contributivas, actuando en políticas activas de emprego que eleven os ingresos por cotizacións ou legislando sobre un modelo de renda social que garanta completar os ingresos de quen teña menos do 60% do salario medio.

Pensións: Repartición ou Capitalización¹

Miren Etxezarreta Zubizarreta

Economista, Catedrática xubilada da Universitat Autònoma de Barcelona e vinculada aos movementos sociais

As pensións públicas e os intentos da súa privatización

Os sistemas públicos de pensións son un dos elementos máis importantes do denominado Estado do Benestar. Desde os anos oitenta, a súa privatización converteuse nun dos obxectivos máis importantes da política neoliberal das institucións económicas internacionais (Banco Mundial, FMI, OCDE) e foi amplamente asumida polos gobernos da maioría dos países ricos, independentemente da súa cor política.

As pensións públicas de vellez comezaron en Alemaña² con Bismarck, un político conservador que foi chanceler de Ale-

.....

- 1 Este artigo consiste primordialmente nunha actualización dunha parte do artigo da autora : «La tendencia a la privatización: consideración especial de la privatización de las pensiones» (publicado con outros autores/as en *Que pensiones, que futuro* (2010). Ed. Icaria. Barcelona).
- 2 Noutras épocas as persoas que por idade non podían seguir traballando tiñan que sustentarse cos aforros que lograran reunir ao longo da súa vida ou, na súa inmensa maioría, faltos de aforros, ficaban á mercé do apoio que quixesen prestarlles os seus fillos/as ou outras persoas descendentes.

maña entre 1871-1890, e consolidáronse e ampliáronse no Reino Unido despois da II Guerra Mundial co goberno laborista, a partir do Informe Beveridge (1942). O sistema de economías planificadas de Rusia e os países da órbita soviética cubrían as necesidades das persoas anciás tamén desde o sector público. É dicir, en Europa existiu un sistema de pensións de carácter público e obrigatorio para as persoas traballadoras desde o inicio do século XX. Nos Estados Unidos, nos anos trinta, Franklin Roosevelt estableceu unhas pensións de vellez sobre a base de cotizacións salariais pero de forma moi distinta á europea; xa que aínda que a creación deste sistema aproximou este país a un sistema de benestar, debido a que este estaba baseado no principio do seguro, os seus beneficios ficaban limitados ao cómputo de contribucións provenientes do traballo e colocábanse e eran xestionados por institucións financeiras privadas (bancos e compañías de seguros). O sistema experimentou diversas mudanzas e desde Reagan os seus programas e recursos diminuíron considerabelmente.

Nos sistemas públicos as pensións xestiónaas algunha institución do Estado. Fináncianse xeralmente (poden existir algunhas excepcións) coas cotizacións das persoas traballadoras e nalgúns casos cos impostos xerais. As prestacións (as pensións) páganse cada ano co que se percibe coas cotizacións dese ano. Este sistema de contribución-pagamento anual simultáneo denomínase sistema de repartición, e non supón ningunha acumulación de fondos agás se sobra algunha cantidade que en xeral pasa a formar un Fondo de Garantía de Pensións. Nos sistemas privados de pensións, pola súa banda, o que aforra cada persoa cada ano acumúlase até chegar á idade de xubilación, e o total acumulado, máis os beneficios que se puideron lograr con ese fondo durante todo o período, financian a pensión. Existe, por tanto, unha acumulación de capital até a idade de xubilación. Os fondos de pensións habitualmente deposítanse en e son xestionados por bancos ou compañías que seguros que cobran unha comisión pola súa xestión. A este sistema denomínaselle sistema de capitalización.

Desde o final da II Guerra Mundial os sistemas públicos de pensións fóronse expandindo en Europa e nalgúns países

que se ían industrializando fóra do continente europeo. Nos primeiros setenta do século XX pódese dicir que todos os países industrializados e a maioría dos que se ían industrializando tiñan algún sistema público de pensións, coa excepción dos Estados Unidos. Con modalidades distintas e máis ou menos desenvolvidos –non era o mesmo o sistema en Suecia ou nas ditaduras de España ou Portugal– mais algún sistema público de pensións existía.

A partir desta época os sistemas públicos comézanse a pór en cuestión. Primeiro nas ditaduras latinoamericanas baixo o influxo dalgúns destacados economistas estadounidenses, principalmente Milton Friedman, pola estratexia neoliberal que se iniciaba e pola vontade dos seus dirixentes de copiar o sistema dos Estados Unidos. Nos anos setenta, con Pinochet en Chile e a ditadura dos xenerais na Arxentina (Videla), os sistemas de pensións públicas que se foran establecendo foron transformados nestes países en sistemas de pensións privadas. Interpretouse entón que esta privatización era consecuencia das ditaduras.

Mais o crecente dominio das formulacións neoliberais que tiñan nas privatizacións un dos seus eixos básicos, xunto ao aumento de poder do capital financeiro, fixeron que o impulso para transformar os sistemas de pensións non só continuase senón que se intensificase. En toda a década dos oitenta xeneralizouse a posta en dúbida das pensións públicas e a conveniencia de introducir e desenvolver os sistemas privados de pensións. En España, en 1989 aprobouse xa a lei que permitía a existencia de pensións privadas, que estiveran prohibidas até entón, e proporcionáronse substanciosas vantaxes fiscais aos fondos depositados con tal obxecto. En 1990 a OECD diagnosticou que os países industriais no futuro non poderían pagar as súas pensións como consecuencia do envellecemento das súas poboacións. Mais especialmente o impulso á privatización aumentou moi fortemente a partir de 1994 cando o Banco Mundial publicou un informe *Adverting the Old Age Crise* [Evitando a crise da vellez], que constituía a xustificación e o sinal de saída para que moitos países ricos desenvolvesen os

sistemas privados de pensións. Neste proceso pódense distinguir dous períodos:

Nun primeiro período, desde mediados dos oitenta até o comezo do novo século, produciuse un intenso proceso dedicado a ‘modernizar’ os sistemas públicos de pensións e introducir e potenciar os sistemas de pensións privados. Xa se sinalou que as institucións internacionais, encabezadas polo Banco Mundial, e seguidas polo FMI, a OCDE e a Unión Europea foron enormemente activas neste proceso, pero tamén os sucesivos gobernos foron significativos impulsores do mesmo. Proceso fortemente apoiado tamén por todo tipo de institucións financeiras. A transformación foi particularmente acentuada nos países do Leste de Europa durante o seu período de transformación ao capitalismo, pero tivo lugar con maior ou menor intensidade en todos os países. Podería dicirse que na mudanza de século as pensións públicas estaban sometidas a unha dura revisión e estababase avanzando cara ao establecemento de diversos sistemas de pensións privadas en todos os países que tiñan antes sistemas de pensións públicas. Foi un período en que se manifestaron tensións importantes entre os gobernos e as institucións favorábeis á introdución das pensións privadas, por unha banda, e pola outra, a opinión pública e algúns grupos sociais en contra desta mudanza, que con todo non lograron evitar.

Nun segundo período –todo o que vai de século XXI– xa non foi necesario unha mudanza tan intensa. É un período de continuidade e testemuña dunha consolidación e avance da mudanza cara ás pensións privadas logrado na etapa anterior.

Neste traballo tentamos explicar as razóns, os axentes e as consecuencias deste proceso nas súas dúas fases. Por iso é necesario referirse con algún detalle ao primeiro período, os noventa, aínda que está máis lonxe no tempo, debido a que é cando realmente se produce a mudanza.

Os problemas dos sistemas públicos de pensións

As pensións públicas constitúen unha das pezas principais da política social e, por moita diferenza, a partida principal do gas-

to público en benestar social. Xa se sinalou que desde mediados dos oitenta está a valorarse a cuestión de se estes sistemas públicos poden manterse economicamente, e en particular se os sistemas públicos de pensións poden sosterse no tempo.

Sinalouse tamén que o informe do Banco Mundial de 1994, *Averting the Old Age Crise*, sobre o futuro das pensións e a súa relación coa promoción do crecemento económico, pode considerarse como o inicio ‘oficial’ do debate actual sobre a suposta non sustentabilidade dos sistemas públicos de pensións e a consecuente política adecuada para as pensións, segundo o Banco. Desde esa data produciuse unha cantidade enorme de materiais sobre o tema.

As pensións en España supoñen en 2017 ao redor do 9,5-10,48% do PIB. Segundo as distintas hipóteses de crecemento da poboación xubilada a porcentaxe pode subir ao 13,4%, ao 12,2% ou ao 11,5% para 2026, e o gasto no conxunto de prestacións sociais: 13,2%, 16,8%, 14,2%, 12,7%.

Co argumento de que o número de persoas maiores está a aumentar rapidamente e que a poboación activa diminúe, afirmase que, nalgún momento futuro, os sistemas públicos de pensións, os de repartición, entrarán en bancarrota. A isto súmase unha mestura ambigua e confusa de argumentos sobre a necesidade «de modernizar» o sistema de pensións (sen xamais especificar claramente o que isto significa) para unha maior ‘eficiencia’, á vez que se suxire implicitamente que a ‘modernización’ resolverá o problema financeiro. Desta forma, declárase «a crise dos sistemas de pensións» baixo o seguintes argumentos principais:

- *A demografía e o mercado laboral*: o crecente número de persoas maiores e unha poboación activa decrecente están a levar a unha situación na cal, nun futuro (10, 30, 50 ou máis anos segundo os diferentes estudos), o sistema público de pensións será financeiramente insustentábel e crebará. «En base a estes últimos números absolutos, pódese comprender máis facilmente a tremenda natureza do desafío que esta carga do envellecemento supón para o siste-

ma da UE en relación ao dos EUA»³. Alternativamente, as contribucións para financiar as pensións deberían aumentarse de tal forma que acabarían sendo insustentábeis xa que as persoas traballadoras estarían desmotivadas para traballaren debido ao alto nivel das súas contribucións. O que, á súa vez, tería efectos adversos sobre o traballo, a procura de traballo e a adquisición de habilidades.

- *O custo das pensións*: relacionado moi de preto co punto anterior está o tema fundamental do custo das pensións, que consideran aumenta un gasto público xa demasiado elevado. O Banco Mundial suxeriu mesmo que poderían producirse crise dos orzamentos estatais debido ás crecentes obrigas dos gobernos nos sistemas de repartición⁴. Máis tarde, algúns autores⁵ calcularon que, baseándose puramente en factores demográficos e se nada máis muda, o gasto en pensións na UE podería aumentar un 6,5% do PIB nos próximos cincuenta anos.
- *A eficiencia*: considérase, case por definición, que un sistema privado de pensións é en principio un sistema superior. Que o financiamento público das pensións é ineficiente comparado co financiamento privado, debido ao feito de que os sistemas de investimento privados obteñen rendementos da Bolsa maiores que os rendementos que obteñen os sistemas estatais a través do crecemento económico: «Acéptase neste artigo que, para o traballador medio, o índice interno de rendibilidade do sistema de repartición é menor que o do investimento, e iso é o que se debería esperar nunha economía dinamicamente eficiente, que o índice de rendibilidade do capital (é dicir, a taxa de interese real) sexa maior que a do traballo (é dicir, o crecemento real dos salarios)⁶.

.....

3 McMorrow e Roeger, 2002: 20, cursivas engadidas.

4 Ignorando aparentemente que a maior parte das pensións públicas están financiadas polas contribucións dos e das pensionistas.

5 McMorrow e Roeger, 2002.

6 McMorrow e Roeger, 2002: 10.

- *O crecemento económico*: tamén existe un forte ataque contra os sistemas públicos de pensións baseado no argumento de que as pensións públicas non favorecen o aforro e, por tanto, non facilitan o crecemento económico. Nun famoso artigo de 1973, o economista Martin Feldstein afirmou que o sistema de seguridade social de repartición dos Estados Unidos reducía o aforro persoal nun 50%, e o stock de capital do país nun 38%⁷... se os escenarios demostran ser acertados, os axentes económicos en Europa poderían enfrontarse a, aproximadamente, unha redución de medio punto anual das taxas potenciais de crecemento da taxa actual de crecemento do 2,25% a unha taxa media do 1,75% durante o período 2000-2050...⁸ Ou, o que é o mesmo, que o financiamento privado do sistema de pensións incrementaría o aforro total e fomentaría o crecemento económico.
- *Outros elementos que se engaden*: se as pensións se financian con débeda pública os seus xuros e amortización pesarán sobre as xeracións futuras o que prexudicará a necesidade de equidade interxeracional: o mantemento das persoas maiores parece que ‘corresponde’ á xeración actual e que é inxusto que as persoas traballadoras novas futuras teñan que pagar para amortizar as súas pensións. Finalmente, menciónase o descontento de quen se beneficia do actual sistema (público), especialmente en relación á insuficiencia das prestacións proporcionadas e o carácter burocrático que o sistema foi adquirindo.

As recomendacións de reforma

Estabelecendo os argumentos para a «crise do sistema de pensións», séguenlles as recomendacións para a súa reforma. A maioría, se non todas as recomendacións de actuación respec-

.....

⁷ Barr, 2001: 7.

⁸ McMorow e Roeger, 2002: 20.

to das pensións, expoñen a mesma solución, con algunhas diferenzas nos distintos países, pero moi parecidos nas súas liñas básicas. Transcorren por dous eixos simultáneos:

Diminuír as prestacións dos sistemas públicos, para que estes poidan sosterse máis tempo. Proponse tamén unha vida laboral máis longa para reunir as condicións necesarias para a prestación, unha idade de xubilación máis elevada (en España elevouse a idade de xubilación de 65 a 67 anos), menor taxa de reposición (proporción da pensión en relación co salario dos últimos anos de traballo), máis anos de cotización para calcular a pensión (recentemente, Italia e Suecia estableceron o cálculo das pensións con relación aos ingresos de toda a vida laboral). As prestacións públicas non deben ser demasiado xenerosas (prevese unha caída na taxa de reposición do 74% actual ao 58% para 2050), e considérase que a deterioración dos sistemas públicos é un bo incentivo para que a xente se anime a subscribir sistemas privados de pensións.

En España a reforma de 2011 permitiría conseguir un aforo entre un 30% e un 40% do gasto previsto en pensións no longo prazo. Pola súa banda, a reforma de 2013 avanzou substancialmente en estabilizar o gasto público en pensións sobre o PIB.

A pensión real de alguén que se retire en 2015 sería un 7% e un 24% menor 10 e 20 anos despois de xubilarse, respectivamente. A isto engadiríase a operativa do factor de sustentabilidade, que reduciría a pensión inicial en aproximadamente o 10% no ano 2030 e o 20% en 2050. Fonte: Banco de España, 2017, pp.31-32.

- Desenvolver os sistemas privados de pensións. Moitas persoas especializadas e moitas administracións argumentan que as futuras persoas xubiladas estarían mellor se investisen polo menos unha parte dos seus aforros en plans de pensións privados. As persoas deben ocuparse privadamente da súa futura xubilación e só as moi pobres deberían ter dereito a pensións públicas. Existe agora un profundo sentimento, sobre todo en EUA,

de que unha maior dependencia das pensións privadas non é só a resposta menos mala, senón que podería en realidade xerar uns beneficios substanciais. Felstein (varias referencias) afirmou que a mudanza dun sistema de repartición a un privado manterá os impostos máis baixos e promoverá uns mercados de capitais máis eficientes⁹. A maioría de informes máis recentes non alteraron substancialmente esta visión. Afirmase que a mellora das pensións depende do aforro individual e do investimento privado, que debe funcionar a través dos mercados de capitais. E que esta tendencia ás pensións privadas debería estimularse con incentivos fiscais importantes.

- Os alicerces múltiples. Unha combinación dos dous aspectos anteriores que constitúe unha sutil vía adicional cara á mudanza no sistema de pensións é a recomendación do establecemento dun sistema de pensións de alicerces múltiples. Como expón o Banco Mundial «consistente optimamente dun alicerce obrigatorio, xestionado publicamente e non financiado [individualmente], e un alicerce financiado [individualmente] obrigatorio mais xestionado de forma privada, así como plans suplementarios financiados privadamente e voluntarios...»¹⁰. Con todo, este sistema pode constituír un paso claro cara á privatización do sistema de pensións, xa que se orienta cara a que o primeiro alicerce forneza só asistencia social (mesmo esixindo ás persoas perceptoras declaración de baixos recursos), facendo do segundo alicerce o sistema básico que se converta nun fondo obrigatorio pero privado (aínda que non existe ningunha razón para crer que non podería ser xestionado de igual forma polo sector público), e o terceiro alicerce só o utilizarían as persoas máis ricas. Por tanto, as presta-

.....

9 Nektarios, 2000: 130.

10 Banco Mundial, citado por Barr, 2001: 8.

cións das pensións públicas iríanse convertendo cada vez máis en simples plans de asistencia social para as persoas pobres que non poden pagar un fondo de pensións privado.

- Debemos referirnos tamén á cuestión da obrigatoriedade dos plans. Evidentemente, as formas privadas de aforrar existiron sempre e seguirán a existir. Por que entón argumentos tan elaborados para aumentar os plans de pensións privados? Todo o tema reside na obrigatoriedade. Cun segundo alicerce privado obrigatorio, a maioría dos fondos dedicados ás pensións entrarían nesta categoría, a cantidade de fondos que os xestores institucionais poden xestionar aumenta enormemente e estes convértense en fondos a longo prazo extremadamente interesantes para os negocios financeiros. Supón que as persoas traballadoras son obrigadas a ‘comprar’ estes produtos, o que elimina a diferenza entre os impostos e o gasto privado.

Por outra banda, aínda nos casos en que as pensións privadas non sexan obrigatorias, os gobernos ofrecen substanciais beneficios na forma de desgravacións fiscais a quen participa nelas, o que induce mesmo ao individuo máis escéptico a integrarse nos sistemas de fondos privados de pensións. Non porque estes poidan conseguir mellores rendementos no futuro dos recursos que se lles confiaron, senón porque para os ingresos máis altos proporcionan condicións máis vantaxosas en termos fiscais no presente. Estas substanciosas desgravacións fiscais que o Goberno lles outorga en España poden chegar até 43 céntimos por cada euro investido no Plan. Por iso, a maior parte dos sistemas privados nos países da UE están impulsados por exencións fiscais moi importantes nas contribucións aos fondos de pensións, o que permite uns fortes beneficios para o sistema privado e reduce os fondos dispoñíbeis para o gasto público. Ademais, toda a poboación paga, a través dos impostos aos que se renuncia, a expansión duns termos moi favorábeis para o aforro da cidadanía máis rica, que

é quen obtén maiores beneficios tributarios das contribucións para as súas pensións.

Unha das características do actual sistema de repartición que, quen propugna as pensións privadas considera particularmente pernicioso das pensións públicas, consiste nos vínculos de solidariedade presentes neste (aínda que sexan bastante débiles). Desde o punto de vista dos ‘modernizadores’ o único sistema lóxico é o sistema actuarial no cal cada persoa recibe o que pagou.¹¹ Tamén se afirma con frecuencia que os sistemas privados de pensións son necesarios para recortar o gasto público dos estados e que, por outra banda, estes sistemas privados proporcionarán aos investidores institucionais os fondos para comprar as empresas privatizadas (!) É case lograr a cuadratura do círculo político. O erario público tería máis diñeiro debido tanto ao menor gasto en pensións –ignorando que estas se pagan coas cotizacións das futuras persoas xubiladas–. A idea de que, canto menor sexa o gasto público, é mellor, é claramente un deses mitos postmodernos que se foron estendendo sen ningunha xustificación.

A Unión Europea aceptou e segue a liña privatizadora que sinalan os parágrafos anteriores: «É necesario un enfoque de conxunto que suporá o investimento da tendencia cara á xubilación anticipada... e a continuación da reforma das pensións nos Estados membro, incluíndo o facilitar que os sistemas privados de pensións aproveiten ao máximo o mercado interno»¹². Ademais, «a Unión Europea está a considerar a elaboración de lexislación para liberalizar a provisión e xestión dos fondos de pensións para mellorar a mobilidade laboral, a liberdade dos movementos de capital e a liberdade de proporcionarse servizos entre os Estados membros»¹³. As reformas analizadas neste arti-

.....

11 O que evidentemente significa que se a esperanza de vida é maior recibírase unha prestación de xubilación menor. Esta proposición xa se presentou, aínda que de forma exploratoria, para as mulleres en España, mais foi rexeitada.

12 Comisión Europea, 2001b.

13 Comunicado sobre un mercado interno para os fondos de pensións C 360/08. Decembro de 1994 e *Greenpaper* de xuño de 1997. Ver

go, mesmo se presentan algunhas diferenzas, teñen como característica xeral a diminución das prestacións das pensións (públicas) para as próximas xeracións de pensionistas. A existencia dunha forte correlación negativa entre a xenerosidade dos réximes básicos e o volume dos fondos de pensións (privados) dun país lévanos a predicir a expansión das pensións por capitalización»¹⁴. E aínda máis radical e revelador: «De todos os xeitos, o mercado único (europeo) fará que as fronteiras teñan cada vez menos sentido. Pero permitirá que os países participen de forma máis completa no xogo das absorcións empresariais. De aquí o interese engadido pola canalización dos pagamentos de pensións a través dos mercados como fondos a longo prazo»¹⁵.

Sobre estas posicións, mantidas pola UE, o FMI, a OCDE e a maioría das institucións públicas e todas as privadas vinculadas ao ámbito financeiro, os Estados foron modificando os seus sistemas de pensións desde os noventa. Concretamente no caso de España, desde 1988 e especialmente desde o Pacto de Toledo de 1995, están a aprobarse leis que tenden a reducir as pensións públicas e favorecen o impulso ás pensións privadas. Notábeis as dúas últimas reformas –2011 do PSOE e 2013 do PP– que baixo formulacións nominalmente baseadas na sustentabilidade financeira do sistema de pensións públicas e mediante mudanzas nas condicións de acceso ás pensións reducen substancialmente as percepcións das persoas pensionistas e reduciranas máis no futuro¹⁶.

O Pacto de Toledo é un proceso de negociación política que finaliza cun acordo sobre como se pode mellorar o sistema de pensións en España. Naceu en 1993 e propúñase nego-

.....

Leandros e Loufir para máis detalles. Ver tamén COM (2000) 507 prov e COM (2000) 658 final. Todas estas posicións cobran o seu verdadeiro valor de risco cando se observa o que está supondo a crise en 2008.

¹⁴ Recherches, 2000: 245.

¹⁵ Financial Times, 2000e: 37. Citado en Minns, 2001: 78, cursivas engadidas.

¹⁶ Para un tratamento máis amplo das reformas das pensións públicas en España ver: M. Etxezarreta, 2014, pp. 47-58.

ciar un acordo apoiado por todas as formacións políticas que se renovase cada cinco anos e que fose independente do Goberno do momento. O Pacto de Toledo é unha especie de órgano vivo que hiberna periodicamente. Hai unha comisión non permanente no Congreso que se activa cada cinco anos cando se comeza unha nova rolda de negociación. O primeiro pacto asinou-se en 1995, (Público 18/4/2009) volveu convocar o pacto en 2000 e chegouse a un acordo en 2003. O pacto foi de novo convocado en novembro de 2008 e está de novo en activo actualmente en 2018.

Unha avaliación crítica das reformas propostas

Percíbese claramente que os argumentos contra os sistemas públicos de repartición corresponden ao esquema neoliberal, que non é máis que unha análise social e económica moi específica, que pode ser e é amplamente discutida e resistida. Pódense proporcionar abundantes contra-argumentos para demostrar que as razóns aducidas até agora poden refutarse facilmente. Revisamos brevemente algúns destes contra-argumentos.

- *Os obxectivos da reforma proposta.* A maioría de estudos que tratan da necesidade da reforma do sistema de pensións preocúpanse exclusivamente dos aspectos económicos interpretados de forma extremadamente limitada: primeiro, evidentemente, sobre a estabilidade financeira do sistema tal como eles a ven segundo as súas premisas, aparecendo como obxectivo xeral e prioritario a minimización do gasto en pensións e despois «os tres obxectivos de estímulo do crecemento, contención da presión orzamentaria e evitar as consecuencias negativas sobre a distribución da renda»¹⁷. Nin unha soa referencia ao benestar das persoas pensionistas ou da poboación en xeral. Só se refiren a unha

.....

¹⁷ McMorrow e Roeger, 2000: 22.

«tremenda carga» ao considerar que a poboación activa non debería sufrir porque as persoas anciás absorban unha maior proporción da riqueza do conxunto social. É significativo que en 1999 o Comunicado da Comisión Europea *Unha Estratexia conxunta para a protección Social* mencionase como un dos catro obxectivos «o garantir unha renda de substitución decente para as persoas pensionistas», mentres que menos dun ano despois, noutro Comunicado, este obxectivo desapareceu do redactado e no seu lugar apareceron obxectivos como «tentar manter as persoas traballadoras maiores na forza de traballo durante un período de tempo máis longo»¹⁸.

- *A demografía e o mercado laboral.* Aquí aparecen un gran número de temas. Por unha banda, o problema de ter menos persoas traballadoras como contribuíntes para as pensións parece estar baseado non no número de persoas traballadoras dispoñíbeis (para quen existe unha importante reserva na UE e podería existir unha moito maior se as políticas de inmigración fosen máis flexíbeis), senón no número de persoas traballadoras ocupadas, determinado pola situación do emprego. Neste caso, se a escaseza de persoas traballadoras empregadas fose o problema, o que sería necesario sería unha política de promoción do crecemento e do emprego para mellorar o orzamento para as pensións públicas, non unha política de recorte das pensións públicas.
- Exército de reserva na UE: 8-9% de desemprego antes da crise, desde mediados dos anos 90, un breve período de diminución do desemprego e volta ás mesmas altas porcentaxes desde 2008 (10% de media, máis a gran poboación feminina non ocupada dalgúns países).
- No relacionado coa idade de xubilación das persoas tra-

.....

18 La Porte&Pochet, 2002: 225, cursivas engadidas.

balladoras, debería terse en conta que, na maioría dos casos, non é a vontade delas, senón a presión que exercen as empresas para as xubilacións anticipadas debido a que empregar xente máis nova resulta máis barato o cal induce/obriga as persoas traballadoras maiores a retirárense anticipadamente. Nos últimos anos no estado español foron as xubilacións anticipadas, que beneficiaron fortemente as empresas, as causantes dunha alta proporción do gasto en pensións.

- As empresas españolas poderían perder un 15% dos seus beneficios pola desaparición de políticas a favor das prexubilacións, segundo un estudo da Escola de Negocios de Esade. *El País*, 27/11/2005.
- Outro aspecto relacionado coa demografía que debe ser considerado. «O efecto (da demografía) sobre os sistemas privados é máis sutil pero igualmente ineludíbel. Cando unha numerosa xeración de persoas traballadoras se retira, liquida os seus activos financeiros para pagar as súas pensións. Se estes activos son accións, a venda de tales activos financeiros por parte desa xeración de pensionistas excederá as compras de activos por parte da xeración máis nova e máis reducida, provocando unha caída dos prezos das accións e, consecuentemente, pensións menores»¹⁹.
- Pero moito máis importante é o seguinte aspecto: Calquera economista sabe que a capacidade de financiar calquera sistema, privado ou público, non depende do número de persoas empregadas, senón da súa produción de riqueza. Se hai menos poboación traballadora pero prodúcese máis riqueza e ingresos, o número de persoas traballadoras é irrelevante. A produción agrícola actual proporciona un exemplo meridiano desta situación, cantas persoas facían falta para fornecer alimentos para a poboación hai cincuenta anos e cantas

.....

¹⁹ Barr, 2001:6.

son suficientes agora? De feito, obter a mesma produción con menos persoas traballadoras é o que significa o incremento da produtividade. Todo o mundo sabe que as nosas sociedades actuais, aínda que con moitos problemas e unha moi desigual distribución da renda, son considerabelmente máis ricas que hai vinte anos e, por tanto, teñen a capacidade potencial de financiar máis pensións. Isto expón directamente a necesidade de considerar a distribución da renda relacionada co sistema de pensións, ao cal nos referiremos a seguir.

- *O tema da distribución da renda.* O problema aparece porque na maioría de análises sobre as pensións a cuestión da distribución da renda na sociedade é ignorado totalmente. A maior parte dos estudos consideran implicitamente que as pensións públicas deberían consistir nunha redistribución horizontal só entre a poboación en activo e as persoas pensionistas; evidentemente, nese caso, a poboación activa ten que pagar máis –contribucións máis altas– se hai máis pensionistas. Pero por que se ignora o aspecto máis amplo da distribución da riqueza producida na sociedade? Se unha parte maior da riqueza social debe ir ás persoas pensionistas, por que se considera que esta debe saír só dos ingresos das persoas traballadoras e non da riqueza da sociedade en xeral, é dicir, tamén da riqueza que vai ao capital? Se a riqueza é o resultado do conxunto da actividade social, non están os propietarios do capital gozando tamén da mesma debido á actividade dos e das maiores actuais? Non parece para nada un tema inocente. O marco de análise utilizado agora conxela para sempre a distribución establecida, parte da premisa que as pensións teñen que as financiar só a poboación activa e dá por sentado que os beneficios deben obter ingresos adicionais polo menos na mesma proporción que na actualidade. Esta é claramente unha decisión política e ideolóxica que se pode discutir, mais que non debería disfrazarse baixo o falso manto dun argumento económico.

A separación de fontes de financiamento que se estableceu desde o primeiro Pacto de Toledo quere dicir que as pensións teñen que financiarse por si mesmas e que o orzamento do Estado non financiará o gasto nelas. Pero no ámbito público poucas veces é necesario que os ingresos e os gastos específicos sexan iguais. Na súa maior parte os gastos do sector público non teñen ingresos concretos dirixidos directamente a financiarlos, senón que se financian cos orzamentos públicos a través dos impostos. Por que se todos os demais gastos do Estado se financian –exército, educación, infraestruturas, xustiza, Casa Real, etc. etc.– non se poden financiar as pensións? Por que todos estes gastos non teñen que ter orzamentos equilibrados, mais os gastos en pensións públicas si? Na recente crise, como se financiaron os inxentes gastos de rescate dos capitais financeiros? Por que os bancos ou as compañías de seguros que dependen das institucións privadas poden nun momento de crise acudir ao amparo do Estado, e pola contra, un sistema público de pensións non o pode facer segundo o Pacto de Toledo?

As pensións públicas fináncianse actualmente coas cotizacións, que non son outra cousa máis que un imposto unicamente sobre as persoas traballadoras en activo. Mais se é necesario as pensións deben financiarse con impostos xerais, como se financian todos os demais gastos dunha colectividade política. Cales son as razóns reais para singularizar as pensións?

Non, a riqueza pública non pode distribuírse en función duns equilibrios particulares por cada gasto e ingreso, senón con criterios políticos de asignación da riqueza social. Por que habería de ser menos importante a sorte das persoas anciás que a participación do exército español en dubidosas misións internacionais?

Tampouco pode ignorarse o impacto dos sistemas privados sobre a distribución da renda. Que pasa coas persoas maiores que non puideron reunir un substancial capital para a súa xubilación durante a súa vida laboral? Que pasa coa redistribución da renda por motivos sociais? Renunciar aos elementos distributivos do sistema público de pensións pode ter

consecuencias sociais serias. A provisión pública de pensións actual toma en conta unha multitude de riscos: a enfermidade e a invalidez na xubilación, a seguridade de cónxuxes sobreviventes, a incapacidade de contribuír aos sistemas de pensións debido á enfermidade, ao desemprego ou á necesidade de coidar doutros. Normalmente existe un importante elemento de redistribución na forma en que se tratan os riscos, xa que a cidadanía non contribúe de acordo estritamente á súa exposición actuarial a eses riscos... Está claro que todas as ideas básicas das axendas xerais e financeiras que se están a elaborar na actualidade na Comisión Europea presupoñen unha substitución importante da provisión pública pola privada, do individualismo fronte á solidariedade e isto nun contexto en que non se ten en conta o impacto distribucional desta mudanza nin os seus efectos sobre a seguridade nos ingresos das persoas asalariadas.

Os temas financeiros non deberían eclipsar o impacto do sistema privado na deterioración da distribución da renda: «O acceso ás pensións privadas distribúese dunha forma moi desigual; isto é previsíbel, xa que é ben sabido que a propiedade da riqueza financeira, incluídos os dereitos a unha pensión privada, é extremadamente desigual... Este é un tipo de integración que pon en perigo os logros sociais en toda Europa e ameaza con supor riscos insoportábeis sobre a parte da cidadanía máis vulnerábel. Só unha mudanza completa das prioridades, unha subordinación das medidas da política económica aos obxectivos sociais, pode evitar estes perigos»²⁰.

A pobreza das persoas pensionistas: Moitos e moitas pensionistas chegan nalgúns países a teren ingresos só por baixo do límite da pobreza. En España, no ano 2000, o 73,5% das pensións estaba por baixo do nivel de pobreza²¹ e o 22,1% das pensións correspondían ao importe por baixo da pobreza se-

.....

20 EE.EE., 2001.

21 Medido este como a metade da renda per cápita do país nese ano, e a pobreza severa por baixo do 25% da mesma. A utilización doutras medidas de pobreza non alteran significativamente a

vera; é dicir, ao comezar o século XXI, no estado español, case unha cuarta parte das persoas pensionistas percibían pensións por baixo do limiar de pobreza severa. Datos de xaneiro de 2018 sinalan que aínda o 10% das pensións están por baixo dos 350 euros, e case o 20% das viúvas non superan ese importe. O 26,5% non superaba uns ingresos de 600 euros mensuais (pobreza severa) e case o 40% no caso das viúvas²². O 68,4% non supera os 1.000 euros (limiar de pobreza) e esa porcentaxe chega ao 88% no caso das viúvas e a pensión media de xubilación sitúase en 1.074 euros. Desde entón, a pensión media en 2017 segue a ser de ao redor de 1.000 euros. Estas pensións non parecen tan baixas porque unha parte importante dos salarios se sitúan por baixo desa cantidade, pero son cantidades que non permiten unha vida digna. Se os obxectivos actuais da ‘modernización’ das pensións se cumpren, pobres vellos e vellos pobres!

Mesmo no caso de que os salarios netos da poboación ocupada aumentasen nunha proporción menor debido a unhas maiores contribucións para as pensións, por que é máis importante que a poboación activa mellore o seu nivel de vida proporcionalmente máis que as persoas pensionistas? En bastantes estudos²³ parece como se os e as pensionistas fosen persoas que malgastan os seus recursos, completamente illadas do resto da sociedade, cuxo benestar non importase a ninguén. Eses estudos só contemplan a posición das persoas pensionistas en tanto que conforman unha parte importante da poboación votante, para asegurar que as reformas propostas sexan politicamente viábeis. Non lles constitúe un problema explorar un gran número de posibilidades, todas as cales supoñen unha deterioración das taxas de substitución e mesmo unha redución substancial do consumo dos e das pensionistas,

.....

magnitude da pobreza, aínda que poidan modificar a súa avaliación cuantitativa nuns poucos puntos.

²² *El País*, 12/11/2007.

²³ Pódese mencionar o de McMorro e Roeger como un bo exemplo diso, pero non é o único.

mentres que os ingresos da poboación activa soben e os dos que non son persoas traballadoras (é dicir, beneficios da propiedade) non se mencionan nin unha soa vez. Parece como se os e as pensionistas fosen persoas verdadeiramente ricas que poden prescindir dunha parte importante dos seus ingresos sen ningún problema.

Por que se parte da premisa, nunca mencionada, de que o sistema de pensións públicas –financiadas coas cotas das persoas pensionistas– non se pode alterar? Por que as pensións as teñen que financiar só os salarios?

Non sería máis adecuado comparar os niveis de vida de diferentes grupos sociais e realizar un estudo comparativo dos aumentos previstos antes de decidir, sen pensalo dúas veces, que a mellor solución é reducir os ingresos das persoas pensionistas? É bastante paradoxal que a maioría de quen defende os plans de pensións privados parezan ser moi sensíbeis á «igualdade interxeracional» e se preocupen da carga que as xeracións novas activas de hoxe terán que soportar para pagar as pensións (públicas) dun maior número de pensionistas no futuro, mentres que non parece preocuparlles o máis mínimo a sorte das persoas maiores nin teñen en conta que as persoas traballadoras novas de hoxe gozan dunha vida moito mellor grazas a que as xeracións previas pagaron polos investimentos que levaron á riqueza actual. Esta posición non só ignora que a riqueza é un produto social, senón que tamén mostra claramente a concepción individualista da sociedade: consomes enormemente mentres produces directamente; pero se non traballas, deixas de consumir e de ter unha vida decente. Que panorama máis triste para as sociedades futuras!

- *A motivación para o traballo.* O argumento de que o mantemento das persoas pensionistas pode converterse nunha carga demasiado pesada para as persoas traballadoras en activo, refórzase co tema da motivación para o traballo. Sostense que a necesidade de maiores contribucións da poboación activa podería ter consecuencias negativas sobre os incentivos para traballar e

formarse da poboación asalariada. Mais este argumento corresponde a unha visión moi clara e non moi realista da motivación para o traballo; por varias razóns: unha, un aumento menor dos salarios das persoas traballadoras non significa que non se produza ningún aumento salarial; e, dous, levando este argumento máis lonxe, por que non explorar entón un aumento permanente dos salarios para mellorar a motivación das persoas traballadoras? Podería ser tamén unha boa solución, aínda que non a propoñan nunca quen defende facer que a poboación activa estea moito mellor que a xubilada. Ademais, os plans de pensións de empresa (privados) poden fomentar a inmovilidade laboral, mentres que os plans públicos, ao seren universais, non presentan este problema.

- *A relación entre aforros e crecemento.* No que respecta á taxa de crecemento hai que considerar que esta pode verse afectada por moitas mudanzas: «A conexión entre o aforro e o crecemento é complexa. En primeiro lugar, o aforro só aumenta durante o establecemento dos fondos privados, e unha vez que os plans están maduros, o aforro das persoas traballadoras é igualado polos pagamentos aos e ás pensionistas. En segundo lugar, mesmo durante o seu establecemento, os aumentos no aforro obrigatorio poden verse compensados, polo menos parcialmente, polas reducións no aforro voluntario. En terceiro lugar, o aforro non xera necesariamente novo investimento. E finalmente, o investimento non xera automaticamente crecemento... Nin sequera nas economías ben xestionadas pode suporse que quen xestionan os fondos de pensións privados farán eleccións máis eficientes que outros axentes na canalización dos recursos cara aos seus usos máis produtivos»²⁴. Aínda máis, se se

.....

24 Barr, 2001: 7.

ten en conta a enorme cantidade de fondos de pensións que invisten en produtos financeiros co obxectivo principal de obter un beneficio da especulación pura: «Ajit Singh cita datos que demostran que entre 1970 e 1989, a contribución dos mercados de capitais ás necesidades de investimento do sector empresarial nos EEUU e no Reino Unido foi negativa. O seu repaso da literatura mostra que non hai ningunha correlación entre o desenvolvemento da Bolsa e o crecemento económico»²⁵. Afirmación difícil de pór en dúbida tras os gravísimos problemas para as economías reais que se xeraron co afundimento financeiro de 2008. Se se ten en conta a enorme diferenza en valor entre as transaccións reais e as financeiras, parece bastante difícil afirmar que as transaccións bolsistas son fonte de crecemento económico. Parece que funciona moito máis como un medio para facilitar as transferencias da propiedade.

Por outra banda, mesmo se o crecemento fose menor, a poboación podería preferir unha menor taxa de crecemento e mellores pensións. Pódense atopar moitos exemplos nas sociedades actuais nos cales a taxa máxima de crecemento non é o obxectivo supremo: non existe ningunha dúbida de que a taxa de crecemento na UE viuse afectada por unha política moi anti-inflacionista durante moitos anos, que reduciu substancialmente as taxas de crecemento, pero iso non impediu seguir con esa política. Talvez o crecemento non é sempre o único obxectivo da política, e aínda máis en sociedades ricas.

- *En canto ás taxas de rendibilidade financeira*, as taxas de rendibilidade das pensións privadas seguen as taxas de rendibilidade do capital e, en moitas ocasións, están por baixo destas. Particularmente en períodos de recesión ou crise, como se puido percibir claramente na crise de

.....

25 Citado en Minns, 2001: 112.

2008, a rendibilidade das pensións privadas foi negativa durante longos períodos. En moitos outros períodos, a rendibilidade é inferior ás taxas de inflación, co cal o valor do capital da pensión deteriórase e é menor cada vez en termos reais. Dado que os depósitos para pensións privadas son a longo prazo esta deterioración pode ser moi substancial.

Ademais, a consideración das taxas de rendibilidade financeira é sinxelamente incapaz de ter en conta as implicacións sociais máis amplas deste sistema: en termos do impacto sobre as pensións se os rendementos financeiros e os beneficios dependen dos recortes no emprego e das absorcións empresariais improdutivas, por exemplo, o rendemento pode parecer mellor, aínda que o que fai simplemente é reducir o *stock* de capital e tamén a habilidade de producir o aforro necesario daquelas persoas que se ven afectadas polos recortes... «Os rendementos financeiros non parecen ser un substituto do crecemento económico ou da sanidade social... A historia das absorcións no Reino Unido, por exemplo, non produciu unha produtividade maior do capital nin unha expansión empresarial»²⁶, debido a que a maior parte do investimento se destina ás fusións e absorcións de empresas xa existentes e non ao investimento en nova capacidade produtiva. Pero se os rendementos bolsistas non están relacionados co crecemento real, entón a seguridade na xubilación é unha ilusión²⁷. Se a produción caeu, os seus aforros serán menores en termos reais.

Ademais, «... un enfoque esencialmente financeiro á provisión de pensións é erróneo: o problema debería ser tratado en primeira instancia como unha cuestión de recursos, é dicir, de traballo e produción; se os fluxos crecentes de recursos reais cara ás persoas retiradas non están asegurados, non existe ningunha reforma puramente financeira que poida garan-

.....

26 Minns, 2001: 110-1.

27 De novo a situación en 2009 mostra a validez desta afirmación.

tir unhas pensións socialmente adecuadas; se, por outra banda, os recursos se fan dispoñíbeis a través de maiores niveis de emprego e de actividade económica, entón as moi pesimistas afirmacións que se están a realizar sobre os sistemas actuais xa non son aplicábeis»²⁸. A cuestión non é se a poboación pensionista consome recursos xestionados polo sector público ou por quen xestiona o seu investimento privado. O 'custo' en termos reais do mantemento das persoas maiores sería o mesmo a non ser que o que se pretenda é que as futuras persoas pensionistas que teñan suficientes recursos para manterse de forma privada durante a xubilación teñan un nivel de vida moi mellor que pensionistas que contan con pensións públicas que incorporan unha certa solidariedade.²⁹ Pensamos algunha vez que un aumento da pensión pública de xubilación é vista como unha carga económica, mentres que un aumento similar do poder adquisitivo das pensións privadas non é recibido da mesma forma? Con todo, as dúas supoñen un aumento da demanda de consumo.

- *Sobre o tema do custo do sistema público.* Algúns autores (McMorrow e Roeger) calculan que o gasto público total en pensións medrará en 6,25 puntos do PNB 40 anos despois do 2000. Isto significa un 0,15% ao ano en termos simples, bastante menos en cálculos compostos, o que non parece moi esaxerado, e menos aínda se se ten en conta que o aumento no gasto público total en pensións foi de 6,25% puntos na UE durante o período de 40 anos anterior (1960-2000). Pódese afirmar que o período previo foi de crecemento alto, mais isto só foi así durante os primeiros quince anos do período. Por que razón o esfor-

.....

²⁸ EE.EE., 2001: 13.

²⁹ É ben coñecido que, nun sistema capitalista, as persoas pensionistas pobres e as ricas sempre tiveron e sempre terán diferentes niveis de vida; a cuestión agora é se este feito pode asumirse e autorizarse favorablemente como un valor social e incorporarlle moitos elementos coercitivos co fin de asegurarse que sexa así.

zo que se fixo durante o últimos corenta anos non pode realizarse nos corenta próximos? Tampouco se pode esquecer que as persoas traballadoras pagan as súas propias pensións aínda que sexa a través do sector público: a maior parte das pensións públicas están financiadas polas contribucións da poboación traballadora e as contribucións do empresariado compútanse como ingresos do traballo. E, canto aumentarán outras variábeis, como o produto social ou os beneficios, durante o mesmo período? Volvemos ao tema da distribución.

Aínda é máis, mesmo quen defenden a privatización teñen que admitir que se se teñen en conta os custos de transición, a mudanza cara aos sistemas privados non mellora o erario público. Barr confirma ese argumento. Evidentemente, é lóxico que se o sector privado asume o compromiso das pensións, o gasto público diminuírá, igual que pasaría con calquera servizo público como o exército ou a xustiza; pero o argumento non debería ser ese, senón se o sistema de pensións funcionaría igual de ben. Estarán as persoas pensionistas mellor cun sistema privado ou cun público?

Tamén debe terse en conta o custo de xestión das pensións privadas. A xestión privada das pensións é administrativamente cara xa que os xestores privados tentan obter beneficios tamén desta parte da súa actividade. Segundo Zubiri (2003,75) os custos de administración dos plans individuais de pensións, como porcentaxe do total de achegas, oscilan entre o 18 e o 27% en América Latina, entre o 6,4 e 13,3% nos Estados Unidos, e o 21 e o 37,3% na UE (sendo España o país que ten a dubidosa honra de telos máis altos, ao 37,3%). Ademais, debido a que os custos de manter unha conta de pensións están en gran parte fixados, recaen con máis forza sobre as contas máis pequenas, as que teñen uns ingresos baixos. Os custos de xestión non poden ignorarse, xa que poden chegar a constituír até un terzo do total das achegas totais.

- *O risco.* Este é un aspecto de importancia crucial no cal é preciso deternos. Algúns autores chegan a afirmar que a diversificación (público máis privado) diminúe o risco, mais este argumento non pode esaxerarse e non se aguanta despois da crise financeira e económica de 2008. Pola contra, non existe ningunha dúbida de que as pensións privadas están moito máis suxeitas ao risco que as públicas, debido a que o risco dos aforros que se invisten en Bolsa é sempre moi alto (as pensións privadas invisten os seus fondos en bolsa e en moi sofisticados produtos financeiros). Isto non é percibido polos investidores modestos mentres o valor das accións vai aumentando, pero é evidente que os valores das accións negociadas en Bolsa poden caer fortemente, e moitas futuras persoas pensionistas descubren demasiado tarde que as súas pensións estarán moi por baixo do que planearon.

En situación de crise, as pensións privadas poden estar en perigo: «Nos Estados Unidos a Xustiza autorizou unha empresa con perdas a deixar de pagar as pensións do seu persoal. Moitas outras empresas poden seguir esta liña. E o número de empresas en crise non deixa de aumentar. O organismo que substitúe as empresas para pagar as pensións cando estas son insolventes ten un déficit de 450 mil millóns de \$ a fin de 2003 e ía aumentando ao 27% anual. «Non é unha sorpresa se se len a lei e os regulamentos que facilitan as posibilidades de evadir as contribucións sociais sen seren penalizadas». Le Monde 12/7/2005. E isto sucedía antes da crise de 2008.

A situación na crise de 2008 de quen aforrara en fondos de pensións privados mostra ben ás claras o enorme risco en que incorren estas pensións e as perdas que están a sufrir en razón da crise: só en 2008 os plans de pensións privados perderon en termos reais o 25,8% nos Estados Unidos, un 22,7% como media dos países da OCDE, na Unión Europea entre o

33,4% en Irlanda e o 10,1% de Alemaña (España, 10,8%)³⁰. «En segundo lugar, as pensións privadas enfróntanse a riscos adicionais. A xestión dos fondos pode ser fraudulenta, ou pode ser honesta pero incompetente. Por tanto, é necesaria unha regulación substancial para protexer as persoas consumidoras. Mesmo se un fondo privado é xestionado de forma competente, existe un risco de que o resultado do investimento non cumpra as expectativas ou que as flutuacións bolsistas fagan que os beneficios varíen enormemente. As alteracións nos valores cotizados e tamén a mala xestión fai que os fondos privados de pensións sexan altamente vulnerábeis: o caso de Enron foi un dos máis rechamantes pero, desde entón, son tantas as institucións financeiras que crebaron estrepitosamente –o caso das Caixas de Aforros en España é ben evidente– que os exemplos ocuparían demasiado espazo. Dado que os sistemas privados son tan propensos ao risco, investir o aforro para a vellez nos mesmos non está xustificado de ningunha maneira.

Mais o risco non debe considerarse só en termos individuais. A globalización dos mercados financeiros, intensificada polos fondos de pensións que se converteron nos investidores máis importantes do mundo, pode ser tamén moi arriscada para os países que reciben os fondos: «A globalización dos mercados financeiros, impulsada en parte polo envellecemento da poboación e outros factores estruturais, reflíctese na máis rápida transmisión internacional dos movementos dos prezos nos mercados financeiros, tal como ocorreu na crise mexicana de 1994-5, a crise asiática e o recente tumulto ruso e o seu impacto nos mercados financeiros da OCDE... Existen probas de que os fondos de pensións e outros investidores institucionais xogaron un rol crucial ás veces na determinación dos prezos dos activos nos mercados financeiros emerxentes, con mudanzas nos sentimentos dos investidores institucionais que en ocasións contribuíron a unha maior volatilidade dos mercados»³¹. De novo, a situación financeira dos mercados fi-

.....

30 *Público*, 9/3/2009.

31 OCDE, citado por Minns, 2000: 151.

nanceiros nunha economía globalizada corrobora amplamente a validez destas afirmacións.

Debe engadirse tamén unha reflexión sobre a competencia entre países para atraer capitais. Os países que desexan atraer capital do exterior poden verse inclinados a mudar cara a sistemas privados de pensións para así presentar máis vantaxes aos potenciais fluxos financeiros, sen importarlles as consecuencias sociais desa mudanza.

Pódense engadir moitos outros argumentos que mostran a debilidade dos argumentos a favor das pensións privadas, entre eles o dubidoso rigor das predicións acerca da evolución demográfica e económica do futuro: «Varias análises do informe revelaron que as hipóteses demográficas e macroeconómicas en que se basean as recomendacións están moi lonxe de ter bases sólidas nas cales proxectar esas recomendacións»³²; en España, os primeiros estudos que encargaron as institucións financeiras acerca da sustentabilidade das pensións³³ demostráronse gravemente erróneos aos poucos anos e tiveron que ser rectificadas moi seriamente. Os resultados dependen altamente das premisas estatísticas das que se parte. Non existe ningunha constancia de que as segundas versións fosen mellores que as primeiras, nin que as predicións que se están a realizar agora sexan máis acertadas. As predicións a tan longo prazo teñen moi pouca garantía de seren correctas.

Así mesmo é necesario preguntarse por que ao analizar os sistemas de pensións nunca se considera o descontento das persoas pensionistas e das súas familias?

E outros moitos argumentos similares.

Os argumentos presentados até agora levan a concluír que a privatización conduce a empeorar a situación da poboación pensionista e crea máis problemas sociais dos que resolve. As pensións privadas son enormemente arriscadas, a miúdo perden

.....

32 La Porte&Pochet, 2002: 231.

33 Véxase o artigo de José Iglesias Fernández, «Desde las entidades financieras...» na obra *Qué pensiones, qué futuro*. Ed, Icaria. 2010.

valor coa inflación e a súa xestión é moi cara. A privatización reduce o papel do estado para o benestar e dilúe a responsabilidade colectiva polo benestar das persoas máis vulnerábeis. Os sistemas privados afectan á desigualdade de xénero e teñen consecuencias para a pobreza e a distribución da renda, xa que os sistemas privados permiten as persoas compensaren as diminucións de pensións dos sistemas públicos só a quen ten medios para iso, e quen non poden sofren a indignidade de reclamar axudas sociais ou teñen que vivir á conta das súas familias. A privatización das pensións non permite desenvolver os valores de cohesión e inclusión social, de integración. Quen traballa só a tempo parcial non pode pagar as primas necesarias, o mesmo que quen traballa en precario. Os estímulo actuais cara á privatización non achegan unha solución senón que exacerban aínda máis os problemas reais do benestar nunha sociedade democrática. Os sistemas privados non son tan favorábeis como pretenden os seus propoñentes e a privatización non é a panacea que nos queren facer crer. A crise actual debería reforzar a crítica aos sistemas privados xa que mostra moi claramente o enorme risco que as bolsas representan para o valor dos aforros dos pensionistas.

As pensións non son un problema demográfico, económico ou financeiro maior que calquera outro relacionado estreitamente coa distribución da renda. Que significa en realidade que as «pensións son insustentábeis»? Se levamos o argumento á súa conclusión lóxica, debemos enfrontarnos á cuestión de que se as pensións de xubilación non poden ser financiadas, que propomos facer coas persoas maiores? Terán dereito a vivir ben quen teña pensións privadas, mais que acontecerá coas que non as teñan? *É un elemento paradoxal do capitalismo actual o de converter en problemas moitas das posibilidades que permite a produción de riqueza das sociedades avanzadas: a tecnoloxía avanzada convértese en desemprego, unha mellor medicina nunha crise financeira dos servizos de saúde e unha vida máis longa na 'insustentabilidade' do sistema de pensións...

Consolidación e continuidade

A pesar de todos os argumentos que sinalamos que mostran a falacia das razóns aducidas para a privatización, desde os anos noventa os gobernos de case todos os países da Unión Europea –tanto os vellos como os novos membros– e a propia Unión proporcionan potentes incentivos a favor das pensións privadas que avanza fortemente.

O patrimonio dos plans e fondos de pensións privadas en España non supera o 9,5% do PIB en 201, cifra que compara mal co 130% de Holanda, o 77% do Reino Unido ou o 14% de Portugal.

As pensións públicas sufriron un forte retroceso na maioría de países, e mesmo naqueles en que se mantiveron estimuláronse esquemas privados ‘complementarios’. En conxunto, ao comezo do século XXI, a privatización das pensións –a miúdo obrigatorias, ás veces voluntarias– estaba xa instaurada en todos os países da Unión Europea e en moitos de América Latina (aínda que na Arxentina, que privatizara as súas pensións coa ditadura de Videla, renacionalizounas en 2008). Desde o primeiro informe do Banco Mundial en 1994 as institucións públicas internacionais³⁴ non recúan no seu empeño de potenciar as pensións privadas e precisan aínda máis os seus modelos privados; por exemplo en 2005 o Banco Mundial publicaba o seu informe *Soporte do ingreso económico na vellez no século XXI* (Banco Mundial 2005), co preciso deseño do sistema das novas pensións entre o cal hai que destacar a potenciación do segundo alicerce obrigatorio mais xestionado por entidades privadas. Parece que as recomendacións do Banco Mundial e os intereses dos axentes financeiros convenceron os gobernos e algúns axentes sociais para a privatización, mesmo se iso está en conflito cos desexos das poboacións europeas que están a manifestar abertamente o seu rexeitamento e resistencia a ese sistema.

A política da UE respecto ás pensións continúa nas liñas do período anterior, tentando que se rebaixen as prestacións

.....

34 En aberta contradición co seu carácter de institucións *públicas*.

das pensións públicas e se desenvolvan as privadas. Un dos puntos centrais actuais da Unión respecto a estas reside na súa insistencia en que se prolonguen os anos de traballo antes da xubilación e que as prestacións se baseen nas contribucións de todos os anos de traballo (e non nun período fixo dos últimos anos como até agora): «O maior desafío para a envellecida sociedade europea consiste en asegurarse que segue aumentando a idade de retiro efectiva»³⁵. O outro tema que preocupa ás autoridades da Unión é que as persoas traballadoras que teñen pensións privadas a través das empresas en que traballan poidan levar con elas os seus dereitos á pensión se mudan de empresa (o que non é seguro en todos os sistemas empresariais).

Se o período de cálculo das pensións se alonga ano por ano até cubrir toda a vida laboral, segundo os especialistas suporá un recorte en torno ao 25% das futuras pensións. La Vanguardia 4/6/2005.

As pensións privadas están moi estendidas nos países nórdicos e en Francia (tenas máis do 90% da poboación), cobren unha porcentaxe media (entre 40-60% da poboación) en Inglaterra e os países do centro de Europa, con Austria no límite inferior (35%) e presentan porcentaxes moi baixas nos países do sur (menos do 10%). Adúcese que a baixa proporción de pensións privadas en España, por exemplo, é debido a que as pensións públicas son «moi xenerosas» e a súa taxa de substitución é moi elevada, sen ter en conta que os salarios en España son moito máis baixos que noutros países ricos da UE, o cal dificulta o aforro para os plans privados. A proporción dos ingresos que dan lugar ás pensións privadas nos ingresos totais das persoas pensionistas varía tamén cos países que presentan a proporción máis alta, entre o 20-30% de ingresos (Holanda, Reino Unido, Suecia, Dinamarca e Irlanda) e porcentaxes moito máis baixas para os demais. Como se pode apreciar nin nos países en que estas son máis importantes as pensións privadas proporcionan ingresos suficientes como para manterse soamente con elas.

.....

35 (SEC, 2006/304, Full report, p. 3).

O peso do gasto total en pensións medido en porcentaxe do PIB presenta, como era de esperar, un amplo intervalo. A media de gasto en protección social na UE (que engloba outros gastos ademais de pensións) na UE28 é do 29,2 en 2010 e 28,7 en 2014 e 29,5 nos 15 países máis ricos (inclúe España que só gasta un 25,4% en 2014). En pensións, os países de Europa Occidental están por riba do 10%, con Italia o máis alto (14,7%), seguido de Austria (14,0%) e Portugal (13%), e España (10,5%), Luxemburgo (8,6%) e Irlanda (5%) os máis baixos e por baixo da media³⁶. Os países do Leste, excepto Polonia (12,4%) e Eslovenia (10,3%), todos están por baixo do 10%.

Non só se tenta que vaia diminuindo o gasto total en pensións respecto ao PIB, senón que, máis importante para avaliar as pensións é que o crecemento medio do gasto en pensións públicas foi diminuindo desde 1990 na maioría de casos. O que mostra que a suposta «modernización das pensións» constitúe fundamentalmente unha redución da parte de riqueza social que se dedica ás persoas anciáns. Fica bastante claro que, coa escusa dos problemas financeiros das pensións públicas, está a levarse a cabo un importante esforzo por reducilas e para estimular a quen ten os fondos dispoñíbeis para iso a que contraten pensións privadas coas institucións financeiras.

Podería pensarse que a crise financeira e económica de 2008 tiña que mudar substancialmente toda esta formulación, pois a caída das Bolsas de todo o mundo supuxo que os fondos privados de pensións investidos nelas reduciron o seu valor aproximadamente á metade. Co cal o risco que este sistema supón xa non é un perigo teórico senón que se materializou, e quen investira os seus aforros en fondos de pensións privados sufriron perdas moi considerábeis mostrando que as pensións privadas distan moito de seren unha solución satisfactoria para financiar a velez. Con todo, algúns organismos oficiais e as institucións financeiras continúan insistindo nos proble-

.....

36 Isto, xunto coas cifras para Irlanda e Islandia (6,8%) mostran que non se pode afirmar que existe unha relación entre o gasto en pensións e o crecemento económico.

mas das pensións públicas e a conveniencia de ampliar a parte privada do sistema de pensións³⁷. En España, ante a nova rolda do Pacto de Toledo, os habituais agoreiros contra as pensións públicas volven á carga: non só o gobernador do Banco de España entra en liza, senón quen no pasado erraron totalmente nas súas predicións (Herce). Volven á carga para sinalar que o sistema público entrará en déficit antes do previsto, en 2020, e que en 2050 o sistema público de pensións chegará a ter un déficit do 7% e unha débeda do 95%³⁸. Hai que preguntarse se o Sr. Herce calculou o posíbel déficit que poden presentar entón as pensións privadas.

Tradicionalmente na UE o sistema crediticio residía principalmente no crédito bancario, mentres que nos Estados Unidos o financiamento empresarial recorre á Bolsa. Desde os anos oitenta tratábase de aproximarse ao sistema estadounidense, mais a UE está moi por detrás deste país –en 1999 os activos bancarios da Unión representaban o 212% do PIB e os valores en Bolsa o 47,9%, mentres que nos EEUU os activos crediticios representaban só en 62,5% fronte a un 160% do PIB nos valores bolsistas–. A tendencia do financiamento das empresas é acudir cada vez máis aos mercados financeiros en lugar de financiarse mediante créditos bancarios, xa que o recurso aos mercados financeiros considerábase até a crise como moi conveniente e beneficioso tanto para a industria como para o negocio financeiro. «Só un mercado financeiro amplo e profundo, cun fluxo permanente de transaccións, proporciona ás sociedades de valores a certeza de atopar en cada momento un contrato, é dicir, a posibilidade de deixar o mercado sen per-

.....

37 No Estado español, o Gobernador do Banco de España, que estatutariamente non ten dereito ningún a inmiscirse neste tema, en abril de 2009 reiniciou o tema da crise das pensións públicas, con inmediato seguimento de moitos facedores de opinión e unha tallante negativa do goberno acerca da mesma. É unha iniciativa persoal do Sr. Fernandez Ordoñez ou é un globo sonda para avaliar a actitude da opinión pública?

38 *El Periodico de Catalunya*, 10/6/2009. Predicións que se teñen a validez das anteriores realizadas por el, só poden ter o ‘valor’ de asustar a poboación para se facer plans privados de pensións.

das de capital»³⁹. En 2018 fica patente a falta dunha avaliación adecuada respecto aos perigos que implicaba un mercado financeiro global.

En relación con este desexado afondamento e expansión dos mercados financeiros, os plans privados de pensións son claves porque actualmente os fondos privados de pensións son os maiores investidores do mundo segundo Inverco, patronal. O patrimonio mundial dos Fondos de Pensións a finais de 2017 alcanzou os 26,1 billóns de euros, alcanzando un novo rexistro histórico. En España, onde nos din que as pensións privadas non son moi abundantes, supoñen o 9,5% sobre o PIB español, o que representa só o 0,4% a nivel mundial. En 2017 alcanzaron a cifra de 111.077 millóns de euros, o que supuña un aumento do 23,47% sobre cinco anos antes, e as predicións son que continuarán aumentando.

Parece que a UE está firmemente decidida a utilizar a ‘modernización’ das pensións a través do establecemento de fondos privados para intensificar os mercados financeiros europeos, expandidos e integrados. Está claro que todas as ideas básicas das axendas xerais e financeiras que preparou a Comisión presupoñen unha importante substitución da provisión pública (de pensións) pola privada.

Existen indicadores que confirman tamén o interese na privatización desde o sector privado: Por exemplo, Minns relata como a Federación Europea para a Provisión da Xubilación, un *lobby* dominado por grupos de negocios xestores de pensións privadas británicos e holandeses, resumiu nun documento (*Green paper*) da Comisión Europea os argumentos a favor da privatización, destacando non só os efectos beneficiosos dos fondos de pensións financiados e investidos de forma privada para o desenvolvemento dos mercados de capitais, senón propondo ademais que debería existir unha meta de que o 25% dos pagamentos de pensións en Europa deberían provir de fondos privados, fronte ao 7% da época, e que a cobertura

.....

39 London, 2000: 23.

futura debería alcanzar o 60% fronte ao 23% presente. «Esta expansión dos activos melloraría a liquidez e rebaixaría os custos de capital, dicía, e proporcionaría unha gran reserva de capital risco proveniente do suposto horizonte do investimento a longo prazo dos fondos de pensións...»⁴⁰.

Parece que convenceron a Comisión da UE, xa que eliminou algunhas das regulacións existentes para o investimento dos fondos de pensións en capital risco, e no seu comunicado ao Consello e ao Parlamento sobre o Plan de Acción para o Capital Risco propuxo mudar os criterios para o investimento dos fondos de pensións complementarios desde a obriga anterior de investir en títulos cotizados en Bolsa, ao principio do *bo pater familias* que permitirá os fondos de pensións invistiren en capital-risco. De pasada, propoñen tamén explorar a conveniencia da redución dos impostos sobre a plusvalía para valorar se iso podería ser positivo para desenvolver o capital risco, un consello que os países da UE parecen seguir con entusiasmo reducindo os impostos sobre as empresas e as rendas, eliminando o imposto sobre a venda de valores bolsistas propiedade doutras sociedades... etcétera. A diminución do imposto de sociedades en España forma parte desta tendencia.

Dada a importancia dos fondos de pensións como principais investidores no mundo, a conexión entre os réximes de pensións e os mercados financeiros afecta moitos elementos da contorna social e económica da Unión. O sistema de pensións e o financiamento que eles realizan constitúen agora unha parte importante da organización da produción, as finanzas e as causas do crecemento económico. Por tanto, o crecemento dos fondos de pensións convertéronse nun tema central para o sistema financeiro global. As reformas dos sistemas de pensións non están motivadas polo que sucede neles senón pola súa conveniencia para as estratexias do capitalismo global e en especial do capital financeiro.

....

40 Minns, 2001: 107.

As verdadeiras razóns para a privatización

Proporcionar seguridade ás persoas pensionistas non é o obxectivo central da privatización das pensións. As razóns para referirse á «crise do sistema de pensións» atópanse noutros ámbitos. Evidentemente, os sistemas de pensións, igual que moitas outras construcións sociais, poderían beneficiarse dunha ‘modernización’⁴¹. É obvio que as necesidades financeiras futuras deben ser consideradas e planificadas, e que unha maior porcentaxe de persoas maiores na poboación necesitarán máis recursos, pero a ‘alarma’ sobre os problemas do sistema de pensións parécenos que está moito máis conectada cos obxectivos do capital financeiro que co sistema de pensións. Porque as pensións privadas poden ser moi favorábeis ao capital financeiro, en base a dous aspectos:

- En primeiro lugar, porque os fondos privados de pensións proporcionan fluxos regulares e abundantes de recursos financeiros ao capital privado para negociar e obter grandes beneficios, mentres que os sistemas públicos teñen un sistema de repartición que non permite o beneficio privado. Por iso interesa aumentar as pensións privadas. Mais isto é máis difícil de lograr se se esperan unhas pensións públicas decentes, polo cal é conveniente atemorizar a poboación co temor a que non haxa fondos para as mesmas no futuro. Especialmente desde que se observou que se os réximes públicos básicos son adecuados, son menos as pensións privadas que se contratan. É aquí onde residen as razóns profundas e verdadeiras da retórica acerca da «crise do sistema de pensións públicas», da necesidade de «modernización do sistema de pensións» e do estímulo á privatización. A razón de fondo para a privatización reside na permanente necesidade do capital de ampliar os campos onde

.....

⁴¹ É interesante observar que a ‘modernización’ é raramente utilizada para xustificar, reforzar ou mellorar o sistema público de pensións.

pode obter beneficios e aumentar o seu poder. O sector financeiro dispón de moitos fondos e é extremadamente hábil utilizando o seu poder para transmitir á opinión pública e aos profesionais a probabilidade da insustentabilidade dos sistemas públicos e a conveniencia da privatización. Para España, desde 1990 cando realmente comeza de pleno o réxime de pensións privadas, o número de partícipes pasou de 530.500 a máis de dez millóns en 2010. O seu patrimonio valórase nun 6,3% do PIB⁴² aínda que é difícil proporcionar unha cifra estábel sobre o mesmo, xa que ao consistir de investimentos en Bolsa o seu valor pode variar moi rapidamente. Con todo o número de partícipes diminúe e, sobre todo, moitos deles non realizan achegas ou son de importes reducidos. Os axentes económicos consideran que en España as pensións privadas non están a medrar ‘satisfactoriamente’ porque se valora que existe un bo réxime de pensións públicas⁴³.

- En segundo lugar, un tema que foi moi importante na UE, porque os sistemas privados de pensións son unha das fontes principais dos grandes fondos financeiros que poden facilitar o establecemento dun mercado europeo de capitais integrado e poderoso. Talvez aquí reside a razón para o interese da UE no tema dos sistemas de pensións: «A pesar de que a Comunidade Europea non ten unha competencia específica nesta área, o debate sobre as pensións públicas está agora no centro da axenda europea... A cuestión á que nos gustaría referirnos neste capítulo é o porqué unha área tan enraizada a nivel nacional como as pensións públicas parece agora ser un dos temas clave da axenda social europea»⁴⁴.

.....

⁴² *El Periódico*, 5/1/2009,

⁴³ Se un bo réxime de pensións públicas supón que case unha cuarta parte das persoas pensionistas están por baixo do nivel de pobreza, talvez haberá que revisar o que «un bo réxime» quere dicir.

⁴⁴ *La Porte&Pochet*, 2002: 224.

A grandes liñas, a historia podería seguir esta secuencia: a moeda única debería facilitar a construción dun mercado de capitais integrado na UE, capaz de competir con Wall Street e Toquio. Mais este tipo de mercado necesita permanentemente grandes fluxos de capital para negociar con eles, e os fondos privados de pensións son unha fonte moi substancial destes capitais. É, por tanto, moi conveniente expandir máis e máis os fondos privados xestionados por investidores institucionais que proporcionen tanto os capitais para desenvolver un poderoso mercado de capitais na UE como uns beneficios moi suculentos para os seus xestores financeiros⁴⁵. En certo sentido, o ‘problema’ das pensións no fondo ‘redúcese’ a unha batalla por ver quen xestiona os recursos das pensións: os intermediarios financeiros ou o sector público.

As consecuencias da privatización

No que segue, recollendo ideas de diversos autores, preséntase unha valoración crítica sintética das consecuencias das estratexias do capitalismo actual para as propostas de reforma do sistema de pensións: Xa a principios deste século, Grahl (2001) sinala que «aínda que se tentan xustificar tales reformas de diferentes maneiras, especialmente invocando a «crise demográfica», é certo que expresan un impulso político para acelerar e apontoar a emerxencia dun novo capitalismo de accionistas... As reformas propostas para os sistemas europeos de protección social moitas veces supoñen dirixir os ingresos salariais cara ás empresas «de xestión de fondos» no sector financeiro, e a través destas empresas cara aos mercados organizados de capitais... Está claro que os axentes financeiros involucrados (compañías de seguros, fondos de pensións, bancos, carteis etcétera) están interesados en todo o abano do gasto

.....

45 Aínda que non son máis que xestores, o marco institucional convérteos nunha especie de ‘propietarios’ dos fondos, debido a que as persoas compran accións de fondos de pensións que son xestionados como se fosen os seus propietarios polos intermediarios financeiros.

en protección social... Mais as pensións son o gran premio e tamén o máis dispoñíbel, xa que a crise fiscal se utiliza para xustificar profundos recortes na provisión pública». Respecto ás consecuencias para as persoas pensionistas desta mudanza considera: «Mais se as taxas de rendibilidade (en Bolsa) son aínda máis imprevisíbeis do normal, *a axenda de privatización das pensións supón un aumento inmenso dos riscos aos que se enfrontan as persoas traballadoras*» (énfase engadida).

En España comercialízanse máis de 900 plans de pensións privadas. Ao pechar o terceiro trimestre de 2008 son 85 grupos os que xestionan os plans de pensións, mais o maior peso recae sobre BBVA, la Caixa, Santander, Forditel (a xestora do grupo Telefónica) e Ibercaja. Entre os cinco concentran o aforro de case un 55% do patrimonio total. Inverco.

E continúa: «Certamente, as tropas de choque de Thatcher e Reagan foron indispensábeis para a desestabilización das institucións do compromiso de posguerra. Mais agora pode sospeitarse que Jospin, Blair e Schröder son complementos políticos máis perfectos das transformacións económicas e financeiras actuais do que os seus predecesores máis doutrinarios tivesen nunca esperado selo»⁴⁶.

Lordon, baixo o argumento de que os xestores institucionais dos fondos de pensións nunca foron tan poderosos, urxe acerca da necesidade de analizar o sistema privado de pensións e pregunta cales son as consecuencias para a economía e a sociedade dun sistema que comeza nos EEUU e que agora a UE está a tentar aplicar, ‘asistidos’ por investidores anglosaxóns que veñen a Europa buscando a diversificación xeográfica dos seus activos⁴⁷.

Para atopar as raíces do obxectivo da ‘modernización’ dos sistemas de pensións, Lordon volve ao principio do novo réxime de acumulación, cuxo corazón, segundo el, está constituído polas finanzas. Considera que as dúas liñas básicas en

.....

46 Grahl escribía nos primeiros 2000, os nomes correspondentes serían agora Sarkozy, Brown, Merkel e probabelmente Zapatero.

47 Lordon, 2000.

que se estrutura o novo réxime de acumulación corresponden á liberalización dos mercados financeiros e á *concentración dos aforros colectivos* (énfase engadida). Para el, os aforros colectivos non se converten en realidade en poder accionarial se non é a través da desregulación dos mercados financeiros, e adquiren toda a súa forza só baixo o efecto da concentración dos xestores institucionais: «É certamente o crecente poder da xestión institucional o que se converte na evolución decisiva dos aforros colectivos, o vector emerxente dun verdadeiro poder accionarial»⁴⁸. O aforro colectivo na forma de fondos de pensións está agora no centro da arquitectura institucional do novo réxime de acumulación, e iso permítelles impor a súa lóxica sobre todos os demais axentes económicos.

Os aforros colectivos, afirma, teñen un impacto tanto nas decisións dos axentes directos como nas variábeis macroeconómicas. Para os xestores empresariais, o seu patrón de conduta está dirixido a pretender, por riba de todo, a obtención de, polo menos, un beneficio mínimo garantido para o capital, baixo as normas do goberno empresarial –conxunto de normas, prácticas e construcións institucionais que pretenden centrar os intereses da xestión exclusivamente nos dos accionistas–; para as persoas asalariadas, impacta sobre a distribución da renda (pasando os salarios para ser vistos exclusivamente como custos a minimizar), e o que é quizais máis importante para os nosos propósitos, sobre a distribución do risco (xa que os verdadeiros propietarios dos fondos privados de pensións, que son agora as persoas traballadoras, estarán expostos a un grao de risco moito máis alto nos seus dereitos privados adquiridos sobre as pensións que nos acordos públicos do pasado).

En canto ás variábeis macroeconómicas, tamén se verán afectadas debido a que aumentará o financiamento das familias, coa correspondente influencia sobre a demanda e mesmo sobre as demandas salariais;⁴⁹ tamén porque até a crise posibilitaba o

.....

48 London, 2000: 34.

49 Hai que lembrar aquí os efectos do «capitalismo popular» e a

manter unha burbulla financeira permanente que subía os prezos dos activos para manter a rendibilidade financeira.

Lordon presta algunha atención aos autores e autoras – chámalles «a variante de esquerdas»– que consideran que a través dos aforros das persoas traballadoras, cos fondos de pensións investidos en accións, a poboación activa pode mesmo conseguir o control do capital, ao reafirmar a natureza de propiedade social dos dereitos sobre os fondos de pensións. Por tanto, están a tentar deseñar arranxos institucionais para que as persoas traballadoras, como verdadeiras propietarias dos fondos, poidan reconquistar o que é en realidade o seu poder. Con todo, el argumenta amplamente contra esta visión tendo en conta a complexidade da xestión das finanzas e o poder dos xestores actuais dos fondos privados de pensións e rexeita esta posibilidade.

Resumindo: Na UE está en marcha un proxecto moi ambicioso para diminuír a cobertura dos sistemas públicos de pensións, co argumento de que o envellecemento da poboación e a redución da forza de traballo están a levar o sistema público de pensións á inviabilidade financeira. Tamén, que a provisión das pensións a través dos sistemas privados proporciona máis variedade, unha maior rendibilidade pública e privada e un menor risco para as persoas pensionistas. Xunto a un menor gasto e déficit público. Por tanto, os réximes privados de pensións deberían ser impulsados e desenvolvidos, se for preciso, polo apoio público. Mais toda esta argumentación non corresponde á realidade, senón que é construída artificialmente debido ao grande interese do capital financeiro por absorber as inxentes cantidades que os fondos de pensións supoñen, con obxecto de xestio-

.....

importancia dos ingresos financeiros das familias que en gran parte substitúen os incrementos salariais directos: até o 25% da renda dispoñíbel das familias dos EEUU tiñan unha orixe financeira. «As opcións sobre accións e outras formas de pagamentos patrimoniais substituíron as demandas salariais e lanzaron a xente cara a un mercado de intercambio suficientemente dinámico como para absorber tensións que doutra forma afectasen directamente os custos salariais» (London, 2000: 69) .

nalos e obter con eles moi substanciais beneficios que, ademais, aumentarán o seu poder.

A reacción social

Ademais de analizar a conduta das institucións políticas e financeiras, é importante tamén revisar cal é a actitude da poboación e os axentes sociais respecto ás reformas dos sistemas de pensións. Hai que analizar dous aspectos: primeiro, se xogan algún papel nos procesos de privatización e, en segundo lugar, a súa reacción ante as reformas que levan a cabo. De interese especial é o papel dos sindicatos que moi a miúdo constitúen os axentes que pactan o tema das pensións para as persoas pensionistas e o conxunto da poboación.

Os sindicatos atópanse con problemas para conciliar o interese das persoas pensionistas, os da poboación en activo e os intereses institucionais do sindicato; e a forma en que se expoñen e resolven estes problemas inflúen na forma en que se define a súa actitude ante as pensións. Se os sindicatos consideran que as reformas son necesarias, ou poden resultar convenientes para os seus propios intereses, ou cando eles toman parte na reforma e a xestión futura das pensións, é moito máis probábel que acepten as reformas e diminúa a resistencia ou o conflito social ante as mesmas.

O fondo de Pensións da Administración do estado está xestionado por unha empresa participada no 70% polo BBVA e no 30% polos sindicatos CC. OO. e UXT. (País, 12/10/2005).

Por iso percíbense diferenzas moi significativas no papel dos sindicatos ante as propostas de privatización das pensións: nalgúns países os sindicatos reaccionaron fortemente contra a mesma –Grecia, Austria e España nos anos oitenta–, mentres que noutros países os sindicatos consideráronas con moita benevolencia e mesmo pasaron a formar parte activa do proceso de privatización como no Reino Unido e España desde os noventa.

Respecto ás reaccións ante as reformas, os sindicatos e outros movementos sociais non permaneceron pasivos. Por unha banda, manifestouse a resistencia popular cando se pro-

puxeron reformas nalgúns países –polo menos en Francia, España, Italia, Austria, Grecia– e pódese detectar certa preocupación na opinión pública. Con todo, estas reaccións populares foron ao principio máis suaves do que se puido esperar dada a magnitude do tema. Vivimos nun período de sindicalismo débil e de forte integración de moitos dirixentes sociais e políticos no pensamento ortodoxo, o cal levou a que moitos sindicatos aceptaran acriticamente a análise e as solucións ofrecidas polos dirixentes económicos e políticos, considerándoos como «o mal menor»; outros, mesmo se están beneficiando da privatización das pensións, o que lles conduciu a debilitar fortemente a oposición á mesma. En canto aos movementos sociais recentes, de carácter máis moderno e menos institucional, parece que a defensa das pensións públicas non estivo entre as súas principais prioridades. O impacto na opinión pública das moi caras e sofisticadas campañas publicitarias financiadas polos bancos acerca da crise das pensións públicas e as vantaxes das pensións privadas, así como as declaracións de persoas en posicións moi prominentes (os frecuentes comentarios dos gobernadores do Banco de España e outras persoas dirixentes de altas instancias do Estado, entre as cales cabe destacar as últimas realizadas polo ex-ministro Carlos Solchaga en setembro de 2018 sinalando a falta de razón das persoas pensionistas) proporcionaron credibilidade ao asunto da crise das pensións. Non podemos profundar aquí en cales son as razóns de fondo para iso, pero a pesar dunha certa preocupación xeneralizada polo que se presenta como os problemas financeiros das pensións públicas, aceptouse a ‘inevitabilidade’ da crise das pensións públicas, diminúe a resistencia social ás reformas e medran as pensións privadas.

Con todo, fronte a esta aceptación xeneralizada hai que destacar a resistencia e a actividade das propias persoas pensionistas, polo menos no caso de España e máis recentemente en Francia. Fronte á deterioración prolongada da súa capacidade adquisitiva e a acentuación das condicións que diminúen o importe das mesmas, as persoas pensionistas e moitas das súas asociacións foron intensificando a súa reacción contra a

deterioración das pensións públicas, iniciando un proceso de grande actividade reivindicativa, convertendo a loita por mellorar as súas pensións no principal movemento social activo na actualidade. Apoiadas pola simpatía da maioría da poboación fronte ás súas reivindicacións, haberá que ver que sucede se logran algunhas das súas esixencias (no caso de España que as pensións se actualicen segundo o IPC principal reivindicación) e se con iso perde ímpeto a súa loita ou se conscientes de que o tema é de moito maior alcance logran manter a súa esixencia de reivindicar un sistema de pensións máis xusto e estábel e mobilizar polo mesmo unha parte substancial da poboación.

Conclusiones

Revisáronse os argumentos que expoñen a inviabilidade das pensións públicas e a favor do sistema privado e conclúese que están lonxe de ser convincentes. Ademais, que as consecuencias sociais dunha mudanza cara aos sistemas financiados de forma privada poden ser moi negativas para o benestar das persoas pensionistas, da cidadanía en xeral e mesmo para a eficiencia e o crecemento económicos.

A política acerca dos sistemas de pensións na UE ao comezo do século XXI mostra unha continuidade coas tendencias establecidas durante a década dos noventa. Destaca a aparente preocupación das autoridades e os axentes económicos pola viabilidade financeira do sistema público, a necesidade de limitar o gasto das mesmas e o interese en desenvolver sistemas privados de pensións especialmente para lograr o establecemento dun Segundo Alicerce Obrigatorio, que complete ou substitúa os sistemas públicos. É ‘curioso’, por utilizar unha palabra suave, que haxa tanta preocupación pola viabilidade financeira das pensións públicas e non se mencione sequer a enorme inestabilidade das pensións privadas, como se mostrou claramente durante a última crise. Quen toman as decisións de política social parece que están moito máis preocupados e preocupadas pola suposta insustentabilidade financeira dos sistemas públicos de pensións que polo benestar das

persoas pensionistas. As medidas tomadas en todos os casos levan a unha diminución das taxas de substitución e obsérvase moi pouco interese en asegurar pensións, sequera mínimas e moito menos suficientes para que se poida levar unha vida digna na vellez.

A Unión Europea considera que respecto ás reformas nos estados membro, desde o Informe conxunto de 2003 fóronse logrando os seus obxectivos «...Produciuse un progreso substancial reformando os sistemas de pensións... Reducíronse os incentivos para traballar durante máis tempo, son máis estreitas as relacións entre as contribucións e os beneficios e tomoulse máis en conta a esperanza de vida nos sistemas de pensións. Ademais, potenciouse a provisión de pensións suplementarias (privadas) e mellorado os marcos xurídicos...»⁵⁰. O cal, noutras palabras, quere dicir que foron avanzando as limitacións ás pensións públicas e o desenvolvemento das pensións privadas.

Mais, a expansión das pensións privadas está a causar novos problemas. Ademais do altísimo risco que supoñen, obsérvase que proporcionalmente pouca xente responde ás mesmas, que aumentan a desigualdade e que as malas prácticas de vendas e outros aspectos requiren novas medidas reguladoras requirindo de novo a acción do estado e mostrando que a privatización das pensións non é ningunha panacea.

Por tanto, debe haber outras razóns para apoiar este inmenso proxecto.

Mantense aquí que esta tendencia cara á mudanza dos réximes de pensións está fortemente relacionada cos intereses dos capitais financeiros e co proxecto de expandir e integrar os mercados financeiros mundiais e especialmente da Unión Europea. Que é neste marco no cal o tema da «crise das pensións» e as políticas relacionadas con iso debe ser analizado. E que parece que os beneficios do capital financeiro (antes e durante a crise) son o obxectivo principal desta operación, sen ter en conta o custo económico para os países implicados e a

.....

50 SEC (2006) 1247 p. 6-7.

deterioración do benestar da cidadanía europea. Proporcionar os recursos que facilitan os fondos para uns mercados financeiros moi poderosos e altamente móbiles convértese nunha situación moi paradoxal para a poboación europea xa que os primeiros, como mínimo, teñen a posibilidade de embarcarse en operacións especulativas que en moitos casos poden levar a unha deterioración moi seria das condicións de emprego, patrimonio e vida da poboación.

Está claro que o panorama é bastante duro para as pensións públicas. Parece que o sistema financeiro está a alcanzar os seus obxectivos de lograr a expansión das pensións privadas para aumentar os seus beneficios á conta da sorte das pensións públicas e especialmente das persoas pensionistas de baixos ingresos e das máis pobres.

Estas parecen ser as principais tendencias de desenvolvemento da política social na UE. O Estado do Benestar, cun sistema de seguridade social que proporcionaba unha ampla cobertura á poboación e que era quizais o avance principal da organización social das economías europeas durante a segunda metade do século XX, está agora a ser fortemente atacado, enfróntase a retos e presións importantes e está a ser desmantelado.

Isto é aínda máis grave para as economías máis débiles da Unión. Nos países máis pobres, nos do sur primeiro e agora no leste, existía a esperanza de que a pertenza á Unión Europea mellorase o seu raquíτικο estado do benestar. Foi un dos elementos que fixo que moitas persoas anhelasen Europa. E agora, cando aínda están lonxe de conseguir prestacións de benestar parecidas ás que goza a cidadanía dos países europeos máis ricos, descubren que a construción do benestar está a ser destruída. Non só a UE non ten nada que ofrecer para mellorar a súa situación social, senón que, pola contra, orienta os seus gobernos cara ao enfraquecemento aínda maior duns sistemas de benestar xa moi limitados.

Por tanto, non é ningunha sorpresa que o sentimento de cohesión social estea a diminuír e que o descontento cara á UE aumente entre as poboacións europeas. A UE non proporcio-

na o que se esperaba –a mellora das condicións de vida e dos servizos sociais⁵¹– e percíbese claramente que a Unión beneficia as grandes empresas e o mundo financeiro. É posíbel que os líderes da Unión se preocupen por este estado das cousas, mais é evidente que non están dispostos a mudar o seu modelo nin as súas prioridades básicas para mellorar a cohesión social, tal como demostrou o debate sobre o intento de Constitución, as actitudes posteriores á non aceptación da mesma por Francia e Holanda e o novamente errado ‘novo’ tratado que substitúe o proxecto de Constitución –o Tratado de Lisboa– que na práctica supón a continuidade do modelo económico e social establecido naquela. Os dirixentes da Unión *talvez desexan* mellorar a cohesión social mais nos seus propios termos, e isto non é posíbel.

A estratexia neoliberal ten unhas prioridades firmes e estas son dificilmente compatíbeis cunha política social xusta e xenerosa para o benestar das poboacións europeas. O fundamentalismo de mercado aínda non está preparado para mudar. Mesmo tras o evidente e profundo fracaso da estratexia neoliberal que revelou a crise parece que todas as medidas que se toman para saír da mesma non poñen en cuestión a fondo a inviabilidade e o perigoso desa estratexia. Aínda que os decidores públicos e privados de todo o mundo están decididos a que o até hai moi pouco tan deostado sector público proporcione inxentes recursos públicos e se faga cargo dos negocios financeiros e industriais que crebaron ou se atopen en grandes dificultades, e que se establezan certas regulacións para o sector financeiro, non parece que valoren sequera que a estratexia neoliberal poida ser alterada no que atinxe aos intereses das clases populares. Ao contrario, as medidas que se están a propor para o mercado laboral, tras unha ampla retórica acerca da necesidade de crear emprego, sitúanse con todo na comprensión dos salarios e as facilidades para o despedimento,

.....

51 Certamente, para moita xente produciuse un aumento dos salarios e un maior consumo, mais isto foi xunto a unha maior incerteza, estrés e competencia.

medidas claramente neoliberais, mentres que o resto de medidas se reducen a mínimos apoios asistenciais. A renovación da posta en cuestión do tema das pensións forma tamén parte desta estratexia de endurecemento cara ás clases populares. Medidas que ademais de seren moi inxustas, son ineficientes nunha situación de acentuada falta de demanda⁵².

Por todas estas razóns é necesario oporse a esta gran operación, revelar os seus verdadeiros obxectivos e deseñar melloras reais para o sistema público. Porque esta situación non é irreversible. Nada o é na organización social. E do primeiro que deberíamos convencernos a nós mesmos e mesmas, e na medida do posíbel ao resto da cidadanía, é de que o que se está a facer non é inevitábel e que poden facerse outras cousas. As pensións das persoas anciás teñen que financiarse, como sucede con todos os demais gastos colectivos, da riqueza social. Nas nosas sociedades, con cargo ao erario público a través dos impostos. Non só cos impostos específicos pagos pola poboación activa –as contribucións sociais– senón cos impostos xerais que reflicten a contribución colectiva ao benestar social.

Debe revelarse ás poboacións a verdadeira natureza do que se está a propor desde a Unión e os estados para as pensións e fronte á crise e teñen que construírse propostas alternativas. Tamén entre a esquerda e en moitas das institucións nas cales teñen influencia (como os sindicatos, por exemplo). E non menos entre as persoas profesionais de esquerdas, que a miúdo foron educadas no neoliberalismo e parecen incapaces de concibir outras posibilidades. Outra política social é posíbel e debemos reforzar esta idea entre os nosos e as nosas líderes sociais e a poboación en xeral.

Porque existen posibilidades. Existen solucións técnicas para a maioría dos problemas aos que nos referimos. Mais é ben

.....

52 Ante a deterioración na distribución da renda para as persoas traballadoras, que conduciu a que ao cesar o crédito se desvele a falta de capacidade de consumo dos mesmos, a única medida de fondo que parece coherente é a de reverter a deterioración e aumentar os salarios das persoas traballadoras, o que permitiría recuperar a capacidade de consumo.

sabido que as alternativas non son problemas técnicos, senón políticos e sociais. Necesitamos reunir a forza social e política para facer que as nosas propostas sexan posíbeis a través do debate, a discusión e a persuasión democrática.

Bibliografía

- > Adelantado, J. (coord..) (2000): *Cambios en el estado del bienestar*. Icaria/Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona.
- > Banco de España (2017): Documentos ocasionales, n. 1701. Pablo Hernández de Cos, Juan Francisco Jimeno e Roberto Ramos: *Elsistemapúblicodepensionesen España: Situaciónactual, retos y alternativas de reforma*.
- > Banco Mundial (2001): *Social protection sector strategy*. Washington.
- > Barr, N. (2001): The Truth About Pension Reform. En *Finance and development*. Vol. 38, n. 3, September.
- > Barr, N. (2000): «Reforming Pensions: Myths, Truths y Policy Choices». FMI Documento de traballo WP/00/139, FMI, Washington, DC.
- > CEMCC (2000): (Coordination Européennede les Marches Contre le Chômage). *Nice 2000*. París.
- > Cochrane, A. et al. (2000): *Comparing Welfare States*. Sage Publications.
- > Devesa, E.; Devesa, M.; Domínguez, I.; Encinas, B.; Meneu, R.
- > *Grupo de Investigación en Pensiones y Protección Social*
<http://www.uv.es/pensiones/>
- > Etxezarreta, M. (2002): *Una panorámica crítica de la Unión Europea. Un texto de divulgación*. Mimeo
- > Etxezarreta, M.; Idoate, E.; Iglesias, F. J.; Junyent, J. (2010): *Qué pensiones, qué futuro. El estado del bienestar en el siglo XXI*. Ed. Icaria. Barcelona.
- > Etxezarreta, M. (2014): Las pensiones en cuestión. Las pensiones en el Estado español. En *Revista Laberinto*, n. 140. Universidad de Malaga. Malaga
- > European Council (2000): *Conclusions of Presidency*. European Lisbon Summit, 23-24, March 2000. Bruxelas.

- > European Commission (2001a): *Proposal of Decision by the Council related to the Guidelines for Employment for the member states*. Bruxelas.
- > European Commission (2001b): *Realising the European Union's Potential: Consolidating and Extending the Lisbon Strategy*. Quoted by Grahl.
- > European Economists for an Alternative Economic Policy. *Memorandum*. 1997, 1998, 2000, 2001. Bremen.
- > Fondo de Reserva de la Seguridad Social.
- > *Informe a las Cortes Generales*. 2018. Ministerio de Empleo y Seguridad social
- > http://www.seg-social.es/wps/wcm/connect/wss/3a59aeb1-b768-4678-af81-8ab925ebd76c/FONDO+DE+RESERVA+2017_DIGITAL.pdf?MOD=AJPERES&CVID=
- > Grahl, J. (2001): *Notes on Financial Transformation and Social Citizenship in the EU*. Paper presented at the Seventh Workshop of the European Economists for an Alternative Economic Policy in Europe. Mimeo, Bruxelas.
- > Holzmann, R. y Hinz, R. (2005): *Soporte del ingreso económico en la vejez en el siglo XXI*. Banco Mundial.
- > ILO (2002): *La Reforme de pensions en Europe Centrale et Orientale*. 2 volúmenes.
- > Inverco (2018): *Las instituciones de inversión colectiva y los fondos de pensiones. Informe 2017 y perspectivas 2018..S FONDOS DE*
- > Huffschnid, J. (ed.) (2005): *Economic Policy for a Social Europe*. Palgrave.
- > L'Économie Politique (2002): *L'avenir de la protection sociale*. Dossier n. 13, 1er Trimestre
- > Leandros, N.; Loufir, R. (1998): *The future of pensions in Greece*. IOBE.
- > Lordon, F. (2000): *Fonds de pension, piège à cons? Raisons d'agir* editions. París.
- > Mc Morrow, K. & Roeger, W. (2002): *EU Pension Reform. An Overview of the Debate and an Empirical Assessment of the Main Policy Reform Options*. Economic papers. European Commission. Directorate General for Economic and Financial Affairs, n. 162, January.
- > Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Secretaría de Estado de la Seguridad Social. *Pensiones de la Seguridad Social*. Mensual: Datos-pensiones-enero-2018.pdf

- > Minns, R. (2001): *The Cold War in Welfare. Stock Markets versus Pensions*. Verso.
- > Nektarios, M. (2000): Financing Public Pensions in Greece. *The University of Piraeus Journal of Economics, Business, Statistics and Operations Research*. Vol. 50, n. 3-4, De.
- > Oresntein, M.A. (2008): *Privatizing pensions*. Princeton University Press.
- > Orszag, P. e Stiglitz, J. (2001): «Ten Myths of Pension Reform». In *New Ideas about Old-Age Security*, 17-56. Holzmann, R. y Stiglitz, J.(ed.). Washington DC: Banco Mundial.
- > Packard, T. (2001): *Is There a Positive Incentive Effect from Privatizing Social Security: Evidence from Latin America*. Policy Research Working Paper, n. 2719. World Bank, Washington, DC.
- > Patronat Català Pro Europa (2002): *Cap a un mercat financer europeuúnic*. Mimeo
- > Porte, C. de la & Pochet, P. (2002): *Building Social Europe through the Open Method of Coordination*. P.I.E. Peter Land, Bruxelles, Especially Introduction, Chapter 1 & Chapter 6
- > Recherches. L'année de la regulation (2000): *Fonds de pensions et 'nouveau capitalism'*. La Decouverte. Paris.
- > Seguridad Social. *Presupuestos ejercicio 2018. Informe Económico-financiero a los presupuestos*. Secretaría de Estado de la Seguridad social. Dirección General de Ordenación de la Seguridad social.
- > http://www.seg-social.es/wps/wcm/connect/wss/1f1502e3-2c22-4e06-9469-27e953332fdc/Infor_Econ_FinanDEF2018.pdf?MOD=AJPERES&CVID=
- > World Bank (1994): *Averting the Old Age crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth*. New York, Oxford University Press.
- > Zubiri Oria I. (2003): *El futuro del sistema de pensiones en España*. Instituto de Estudios Fiscales. Madrid.

5

Conclusións e alternativas

Conclusións e alternativas

Queremos que o traballo de información, reflexión e debate realizado nestas xornadas se concrete nunhas conclusións que sirvan para orientar o traballo político, reivindicativo e de mobilización dos próximos meses e anos. Estas son as principais conclusións ás que chegamos.

1. Muller, pensións, dependencia

Como nos ensina a ver a economía feminista, en todas as sociedades humanas, as mulleres traballan máis horas que os homes.

A suma de traballo retribuído de mercado, traballo doméstico, traballo reprodutivo e traballo de coidados que realizan as mulleres é superior á dos homes. As contas satélite do traballo doméstico cuantifican unha parte, mais non toda, desa diferenza.

Porén, os ingresos das mulleres, tanto salariais como procedentes de actividades empresariais, son inferiores aos dos homes. E o patrimonio posuído polas mulleres é moi inferior ao dos homes. Os menores salarios tradúcense en cotizacións sociais inferiores e dan dereito a pensións máis baixas.

Os homes e o capital ignoran o enorme volume de traballo non retribuído realizado polas mulleres. O sistema público de

pensións reflicte esa ignorancia. Para acabar con esta discriminación é necesario:

- Socializar parte do traballo non retribuído, desenvolvendo servizos públicos universais de atención ás crianzas de 0-3 anos, con ampla cobertura horaria; creando un servizo público de atención ás persoas dependentes de cobertura universal e gratuíta, que favoreza a atención domiciliaria e, só en segundo lugar, a apertura de prazas residenciais; a universalización dos comedores escolares gratuítos e, a medio prazo, de comedores de empresa.
- Igualar a taxa de actividade das mulleres coa dos homes, a taxa de actividade feminina continúa a ser un 10% inferior á masculina.
- Que os homes asuman a parte que lles corresponde do traballo non retribuído, para o que será necesario: establecer permisos de paternidade da mesma duración que os permisos de maternidade e obrigatorios; reducir a xornada de traballo até igualar a duración do tempo de traballo de mercado masculino e feminino; introducir no sistema educativo materias e contidos de promoción da repartición igualitaria do traballo doméstico.
- Políticas de igualación salarial e cotas: introducir na negociación colectiva a cuestión da igualdade salarial real e unha política de cotas que iguale a porcentaxe de mulleres en postos de responsabilidade.
- Recoñecer como tempo cotizado os períodos de abandono do mercado de traballo como consecuencia do traballo reprodutivo ou de coidado a persoas dependentes.

2. Repartición ou capitalización

Nos sistemas de repartición as cotizacións sociais e/ou ingresos procedentes dos Orzamentos xerais do Estado, impostos, financian as pensións públicas.

Este sistema recibe, tamén, o nome de sistema de solidariedade entre xeracións pois baséase nun pacto que se estende

no tempo. As xeracións das persoas activas financian cos seus impostos a formación das máis novas e, coas súas cotizacións sociais, as pensións das persoas xubiladas.

En definitiva, os sistemas de repartición ou solidarios, recoñecen a achega que cada xeración fai á actividade económica e á sociedade e o dereito que desa achega se deduce a gozar dunha parte do produto social despois da súa xubilación.

Como parte das políticas procapital e profinanzas propias da revolución conservadora desencadeada por Augusto Pinochet, Margaret Thatcher e Ronald Reagan, as institucións de goberno do capitalismo internacional propoñen substituír os sistemas públicos de repartición, até onde for posíbel, por fondos privados de capitalización.

Rexeitamos os fondos privados de capitalización:

- Non son un sistema de protección social, senón un instrumento para desenvolver os mercados de capitais.
- Crean un estado de benestar dividido entre unha minoría, que pode realizar achegas periódicas importantes e acumular un gran volume de activos financeiros, e a maioría de traballadoras e traballadores, que non teñen capacidade de aforro.
- Contribúen aos procesos en curso de financeirización da economía capitalista e de goberno da sociedade polas finanzas.

Os sistemas de repartición son o principal instrumento de loita contra a pobreza entre as persoas maiores, son unha conquista da civilización humana que non permitiremos eliminar. Oporémonos a todos os intentos de substituír os sistemas de repartición por fondos privados de capitalización.

3. Pensións en Galiza

As pensións galegas son inferiores á media da pensión estatal, as segundas máis baixas de todo o Reino de España, despois das estremeñas. A poboación galega é unha poboación envellecida como consecuencia da dependencia económica e

da emigración endémica que provoca. O noso país asiste a un marcado devalo demográfico e o saldo vexetativo é negativo desde 1988.

Corrixir estas tendencias esixe a recuperación de soberanía, especialmente económica, para poder desenvolver actividades creadoras de emprego que produzan bens e servizos, social e ecoloxicamente útiles, con salarios dignos, bases de cotizacións sociais superiores ás actuais e, no futuro, de pensións suficientes. O envellecemento da poboación só se poderá inverter previa recuperación dos sectores económicos hoxe privatizados e centralizados en Madrid. En primeiro lugar, o financeiro e o enerxético.

Defendemos a constitución dunha empresa pública galega que xestione as grandes infraestruturas enerxéticas, hidroeléctricas, térmicas, parques eólicos, e lidere a transición cara a un sistema máis descentralizado e de cero emisións de carbono. A creación dunha banca pública galega serviría como potente instrumento para desenvolver unha política económica ao servizo da maioría social e non do lucro privado.

É necesaria unha política de xestión integral do territorio para desenvolver as capacidades de produción agrícola, gandeira e forestal. Política que debe incluír a transformación da produción en toda a cadea de valor.

A curto prazo, a Xunta de Galicia deberá establecer complementos para as pensións máis baixas, entre elas as das persoas que cotizaron no réxime agrario, como existen noutras comunidades autónomas.

A longo prazo, a existencia de pensións baixas só se corraxirá cunha política económica que permita crear emprego en actividades produtivas de bens e servizos social e ecoloxicamente útiles, con salarios dignos.

4. As reformas de 2011 e 2013

A reforma do sistema público de pensións, aprobada polo Goberno de Rodríguez Zapatero en 2011, eliminou dereitos adquiridos das traballadoras e traballadores:

- Atrasou a idade de xubilación dos 65 aos 67 anos.
- Endureceu os parámetros para o cálculo das pensións iniciais: porcentaxe da base reguladora por ano cotizado e número de anos que se terán en conta para o cálculo da base reguladora.
- Creou o factor de sustentabilidade que reducirá as pensións iniciais en función do aumento da esperanza de vida.

A reforma do sistema público de pensións, aprobada polo Goberno de Mariano Rajoy en 2013, extremou o ataque contra os dereitos de traballadoras e traballadores iniciado pola reforma de 2011, ademais de pór en perigo o mantemento do poder adquisitivo das persoas xa pensionistas:

- Adiantou a aplicación do factor de sustentabilidade a 2019.
- Introduciu un Índice de Revalorización das pensións que fará que as pensións suban por debaixo do IPC durante décadas, producindo que as persoas pensionistas sexan cada ano un pouco máis pobres.
- En consecuencia, desvinculou o aumento das pensións da evolución dos prezos.

Esiximos a derogación das reformas das pensións de 2011 e 2013 e a recuperación do vínculo entre suba anual das pensións e IPC. Ademais esiximos a derogación da reforma laboral de 2012 que serviu para debilitar as traballadoras e traballadores na negociación colectiva e baixar os salarios. A diminución da participación da remuneración total das persoas asalariadas no PIB é a causa principal do descenso das cotizacións sociais. Por último, esiximos unha reforma fiscal radical para:

- Achegar os ingresos fiscais á media da UE-28.
- Facer que as tecnolóxicas, bancos, grandes empresas e grandes patrimonios contribúan segundo o principio de progresividade.

Non ao PEPP. Pensións públicas en Europa

No mes de xullo a Comisión de economía do Parlamento europeo aprobou, a proposta da Comisión Europea (CE), un regulamento para un produto paneuropeo de pensións individuais (PEPP). Os obxectivos do PEPP son, segundo recolle a proposta da CE:

- Promover un mercado único de capitais, «segundo se afirmaba no Plan de acción da Comisión para a creación dun mercado de capitais de setembro de 2015».
- Promover a innovación financeira, «promover unha contorna que estimule a innovación no sector de produtos financeiros».
- Estimular o investimento en activos de alto risco, «instrumentos derivados» semellantes aos que causaron a crise financeira de 2007.
- Transferir o risco dos activos ás traballadoras e traballadores europeos, «canalizar [...] cara aos mercados de capitais, máis aforros dos fogares, e garantir que as consumidoras e os consumidores sexan plenamente conscientes dos elementos chave do produto».
- Abrir un novo espazo de valoración para as empresas financeiras, «bancos, compañías de seguros, xestores de activos, fondos de pensións de emprego, empresas de investimento».

A CE proponlles aos Estados membros o establecemento de desgravacións fiscais ás achegas ao PEPP. Estas desgravacións son moi regresivas, xa que benefician as rendas máis altas e reducen os ingresos da facenda pública. A CE renuncia a garantir pensións públicas suficientes, «o aumento dos aforros adicionais [...] destinados á xubilación podería [...] mitigar as repercusións dunhas pensións máis baixas dos réximes públicos nalgúns Estados membros [...] as pensións complementarias poderían desempeñar un papel chave nos ingresos por xubilación, en particular cando as pensións públicas poidan ser inadecuadas».

Rexeitamos o PEPP como un paso máis na guerra de posicións por substituír o pilar básico dos sistemas de protección social, que son as pensións públicas de repartición, por un instrumento financeiro que favorecerá as grandes empresas financeiras que xestionarán os fondos privados de capitalización.

Promoveremos a colaboración de todos os pobos europeos en contra do PEPP e todos os produtos semellantes xa existentes ou que se creen no futuro.

Santiago de Compostela, 29 de setembro de 2018

Índice

1	Polo dereito a unha vida digna e independente tamén na vellez. Lída Senra Rodríguez
9	1. Experiencias de países europeos nos que se aplicaron os memorandos «de rescate»
10	• En Grecia, os acredores e os gobernos que asinaron os tres memorandos «de rescate» demoleron as pensións, o sistema de seguridade social e levaron ás persoas pensionistas ao empobrecemento. Dimítris Stratoúlis
16	• A situación das pensões em Portugal. Maria Isabel Lemos
22	• O Sistema irlandés de pensións. John Brady
29	2. A experiencia na Galiza e no Estado español
30	• O futuro das pensións: Un tema actual, importante e urxente. Concha Fernández
32	• Situación da poboación galega de cara á xubilación. Victoria Portas
43	• Os retos do sistema público de pensións no Estado español. Héctor Illueca Ballester
50	• Sobre o PEPP. A Comisión Europea propón transformar as pensións de xubilación nun instrumento financeiro. Xabier Pérez Davila
67	3. Experiencias noutros países europeos
68	• Os sistemas públicos de pensións, no punto de mira do poder económico. Ramón Franquesa
72	• A xubilación por repartición en Francia. Christophe Janot
81	• O Sistema sueco de pensións. Birgitta Sevefjord
85	A xornada en imaxes

101	4. Muller e pensións. Repartición ou capitalización. Alternativas
102	• A idade ordinaria de xubilación. Posíbel discriminación sobre o colectivo de mulleres? Miguel Arenas
109	• A fenda de xénero nas pensións: o caso de España. Carolina Gala Durán
120	• Defensa de pensións dignas, unha trincheira fundamental. Paula Vázquez Verao
123	• Pensións: Repartición ou Capitalización. Miren Etxezarreta Zubizarreta
175	5. Conclusións e alternativas

Documentos

Edita: Lúdia Senra Rodríguez

Gráfica: Numax

Imprime: Agencia Gráfica

Dep. Legal: C 2158-2018

